

Demografski razvoj Zagrebačke županije nakon 1991. godine

Jurak, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:060504>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Matea Jurak

Demografski razvoj Zagrebačke županije nakon 1991. godine

Diplomski rad

Zagreb

2020.

Matea Jurak

Demografski razvoj Zagrebačke županije nakon 1991. godine

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra/magistre geografije

**Zagreb
2020.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: istraživački (Geografski informacijski sustavi)* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Dubravke Spevec.

Sveučilište u Zagrebu

Diplomski rad

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

Demografski razvoj Zagrebačke županije nakon 1991. godine

Matea Jurak

Izvadak: Ovaj se diplomski rad temelji na analizi demografskih procesa Zagrebačke županije od 1991. godine pa sve do danas, uzimajući u obzir i važne čimbenike prije ključne 1991. godine koji su determinirali demografska kretanja na istraživanom prostoru, kao i pretpostavke budućeg razvoja. Analiza je uključila 25 općina i 9 upravnih gradova u sklopu Zagrebačke županije koja je smještena uz sam rub Grada Zagreba, što uvelike utječe na sam demografski razvoj promatranog prostora. U prvom dijelu rada prikazane su opće karakteristike Zagrebačke županije, nakon čega je prikazano ukupno i prirodno kretanje stanovništva, intenzitet unutarnjih i vanjskih migracija, kao i migracije zaposlenog stanovništva prema Zagrebu. Prikazani su i tipovi općeg kretanja stanovništva, te je objašnjen razvoj biološkog, ali i gospodarskog sastava stanovništva Zagrebačke županije, kao i pretpostavke za budući razvoj kroz demografske resurse Županije.

86 stranica, 32 grafička priloga, 13 tablica, 26 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Zagrebačka županija, demografija, stanovništvo, depopulacija

Voditelj: doc. dr. sc. Dubravka Spevec

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Dubravka Spevec

doc. dr. sc. Ivan Zupanc

doc. dr. sc. Luka Valožić

Tema prihvaćena: 7. 2. 2019.

Rad prihvaćen: 13. 2. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb

Master Thesis

Faculty of Science

Department of Geography

Demographic development of the Zagreb County after 1991

Matea Jurak

Abstract: This master thesis analyzes the demographic processes of the Zagreb County from 1991 until today, considering important factors before the 1991, which have significantly determined the demographic development of researched area, but also assumptions for the future development. It is based on analysis of 25 municipalities and 9 Cities within the Zagreb County located along the border of the City of Zagreb that makes a significant impact on the demographic development of the observed area. First part of the masters thesis presents the general characteristics of the Zagreb County, which is followed by analysis of population change and natural population change (birth and death rates), intensity of in- and out- migration and migration of employed population toward the City of Zagreb. The population change types are also explained, as well as the biological composition of the population, but also the economic composition of the population of Zagreb County. At the very end of the master thesis the assumptions of future development through the demographic resources of Zagreb County are explained.

86 pages, 32 figures, 13 tables, 26 references; original in Croatian

Keywords: Zagreb County, demography, population, depopulation

Supervisor: Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor

Luka Valožić, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 07/02/2019

Thesis accepted: 13/02/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Prostorni i vremenski obuhvat.....	1
1.2. Predmet i cilj istraživanja.....	2
1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature.....	2
1.4. Osnovne hipoteze.....	3
2. Metodološki pristup.....	5
3. Opća geografska obilježja Zagrebačke županije.....	7
3.1. Geografski smještaj i položaj.....	7
3.1.1. Prometno-geografske značajke.....	8
3.2. Fizičko-geografska obilježja.....	9
3.3. Historijsko-geografski razvoj.....	10
4. Broj i razmještaj stanovništva Zagrebačke županije.....	13
4.1. Gustoća naseljenosti Zagrebačke županije.....	19
5. Kretanje stanovništva Zagrebačke županije.....	24
5.1. Opće kretanje stanovništva.....	24
5.2. Prirodno kretanje stanovništva.....	26
5.3. Prostorna pokretljivost stanovništva.....	35
5.3.1. Migracije stanovništva.....	37
5.3.2. Cirkulacije stanovništva.....	42
5.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva.....	49
6. Biološki sastav stanovništva Zagrebačke županije.....	52
6.1. Sastav stanovništva prema spolu.....	52
6.2. Sastav stanovništva prema dobi.....	55
7. Društveno-gospodarski sastav stanovništva Zagrebačke županije.....	64
7.1. Gospodarski sastav stanovništva.....	64
7.1.1. Sastav prema gospodarskoj aktivnosti.....	64
7.1.2. Sastav prema gospodarskoj djelatnosti.....	69
7.2. Obrazovni sastav stanovništva.....	72
8. Kulturno-antropološki sastav stanovništva Zagrebačke županije.....	76
9. Budući demografski razvoj Zagrebačke županije.....	78
10. Zaključak.....	82

Literatura	85
Izvori	VII
Popis grafičkih prikaza.....	IX
Popis tablica.....	XI
Prilozi	XIII

Zahvala

Zahvaljujem se svojoj mentorici doc. dr. sc. Dubravki Spevec na prihvaćanju mentorstva, te na brojnim savjetima tijekom izrade diplomskog rada.

Zahvaljujem se i svojim roditeljima, Snježani i Zdenku koji su vjerovali u mene od samih početaka, kao i ostatku obitelji.

Također, zahvaljujem se i svim svojim kolegama i kolegicama, hvala vam na predivnim godinama studiranja.

Naposljetku, zahvaljujem se i svim svojim prijateljima i prijateljicama, mojoj drugoj obitelji, na bezuvjetnoj podršci, strpljenju i razumijevanju.

1. Uvod

Demografska slika Hrvatske odraz je spleta demografskih kretanja i društvenih zbivanja kroz stoljeća. Na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće stanovništvo Hrvatske našlo se u poprilično nezavidnoj situaciji (*Živić i dr., 2014*). Dugoročne i vrlo nepovoljne demografske tendencije, procesi i strukture postale su ograničavajući čimbenik stabilnog i prosperitetnoga demografskog, društvenog i gospodarskog razvoja zemlje što je posljedica uzročno-posljedične uvjetovanosti i prožetosti različitih „unutarnjih“ i „vanjskih“ odrednica demografskog razvoja, od kojih su mnoge na razvoj stanovništva djelovale, ili još uvijek djeluju, destabilizacijski (*Živić, 2003*). Međutim, valja napomenuti da demografske prilike nisu jednako nepovoljne u svim županijama Hrvatske. Tako županije u kojima je više zastupljen urbani prostor bilježe povoljnije demografske trendove od županija s većim udjelom ruralnih prostora koje bilježe nepovoljnije demografske trendove (*Živić i dr., 2014*).

Prema *Živiću (2003)* Hrvatsku danas karakteriziraju četiri ključna demografska problema, odnosno procesa, a to su procesi ukupne depopulacije odnosno smanjenja broja stanovnika, prirodne depopulacije odnosno većeg broja umrlih stanovnika od rođene djece, demografskog starenja odnosno smanjenja broja i udjela mladih, a povećanja broja i udjela starih stanovnika, te procesa prostorne populacijske polarizacije odnosno prostornog demografskog pražnjenja i neravnomjernog razmještaja stanovništva. U skladu s time i brojim drugim dugotrajnim negativnim trendovima demografska budućnost Hrvatske poprilično je neizvjesna (*Šter i Komušanac, 2011*).

1.1. Prostorni i vremenski obuhvat

Prostorni okvir istraživanja unutar ovog diplomskog rada je teritorijalni obuhvat Zagrebačke županije definiran okvirom Registra prostornih jedinica Državne geodetske uprave. Vremenski obuhvat istraživanja obuhvaća razdoblje nakon 1991. godine, odnosno dva međupopisna razdoblja: 1991. – 2001. i 2001. – 2011. godine, te razdoblje do 2018. godine za koje su podaci dobiveni analizom statističkih izvještaja i priopćenja Državnog zavoda za statistiku. Međutim, za potrebe analize u radu će biti navedeni i podaci van zadanog vremenskog okvira kako bi se lakše došlo do određenih zaključaka. Tako je obuhvaćeno i razdoblje od prvog modernog popisa stanovništva 1857. godine.

1.2. Predmet i cilj istraživanja

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je pregled, analiza i interpretacija demografskih obilježja i procesa na području Zagrebačke županije. Cilj ovog rada je utvrditi broj i prostorni razmještaj stanovništva, istražiti kretanje stanovništva u zadanom vremenskom razdoblju, analizirati ukupno kretanje stanovništva, prirodno i prostorno, te ga dovesti u eventualnu vezu s određenim geografskim čimbenicima, istražiti biološki sastav stanovništva i društveno-gospodarski sastav stanovništva, te prezentirati sliku budućeg demografskog razvoja prostora. Temeljni cilj istraživanja ovog rada je utvrditi kako su se demografski procesi odvijali u zadanom vremenskom razdoblju, te kako su u konačnici utjecali na današnju demografsku situaciju Zagrebačke županije.

1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

Demografskom problematikom na području Republike Hrvatske bave se brojni autori, te su i za potrebe ovog istraživanja proučavani brojni radovi o demografskim obilježjima, kretanjima i procesima u Hrvatskoj. Tako Akrap (2015) u svom članku „*Demografski slom Hrvatske do 2051.*“ analizira kretanje stanovništva, daje projekcije stanovništva po županijama, te utvrđuje slijedi li Hrvatska demografske trendove prisutne u većini razvijenih europskih zemalja, te na posljetku daje pretpostavke za projekcije ukupnog broja i dobnog sastava stanovništva Hrvatske do 2051. godine. Nejašmić u svom djelu „*Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*“ (1991) daje prikaz trenutnog demografskog stanja, te daje i buduća predviđanja na izvjesnu tematiku. Isti autor u svom djelu „*Demografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*“ (2005) govori o kompleksnosti suvremenih demografskih procesa, te njihovim uzrocima, kretanjima i posljedicama. Godine 2009. Nejašmić, Toskić i Mišetić u djelu „*Demografski resursi Republike Hrvatske: sintetički pokazatelji za županije, gradove i općine*“ navode tipologiju prostornih jedinica u Republici Hrvatskoj na razini općina i upravnih gradova. Wertheimer-Baletić (2004) u svom članku „*Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj*“ donosi čimbenike nepovoljnih demografskih procesa u Hrvatskoj i njihove posljedice. Živić (2014) u svom članku „*Regionalni aspekti depopulacije Hrvatske (1991. – 2011.)*“ piše o općenitim demografskim prilikama u Hrvatskoj koje su izrazito nepovoljne, te obuhvaća

razdoblje koje obilježava intenziviranje negativnih demografskih procesa čiji su uzroci vrlo kompleksni i prisutni su dugi niz godina u svim županijama.

Osnovni izvor podataka za istraživano područje su službeni podatci, odnosno dokumentacija Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, ali i niz stručnih i znanstvenih radova objavljenih o prostoru Zagrebačke županije. Štambuk (1994) u svom članku „*Ruralna društva u sjeni metropole*“ donosi uvid u područja obuhvaćena Zagrebačkom županijom i govori o snažnom utjecaju Zagreba na „početku“ utemeljenja suvremene županije koja je brojila svega jedan grad i dvadeset općina. Godine 1995. Štambuk se ponovno bavi problematikom stanovništva i pretpostavkama razvitka društva Zagrebačke županije u djelu „*Županija zagrebačka: stanovništvo i socijalnogospodarske pretpostavke razvitka*“. Jugović i Malić (1994) u svom članku „*Tok deagrarizacije i deruralizacije u Zagrebačkoj županiji*“ donose uvid u razvoj Županije kroz analizu broja poljoprivrednog stanovništva, te procese deagrarizacije i deruralizacije Županije. Za potrebe izrade ovog rada korištena je i *Stručna podloga za izradu novog prostornog plana Zagrebačke županije iz područja demografije* (2015) i *Županijska razvojna strategija za županiju 2014. – 2020.: osnovna analiza – nacrt.* (2015).

1.4. Osnovne hipoteze

Zadatak rada je istražiti i analizirati navedene pretpostavke, a sam cilj rada je njihovo dokazivanje ili odbacivanje. Polazne pretpostavke u istraživanju demografskih značajki Zagrebačke županije su:

H₁: Prostor Zagrebačke županije bilježi i bilježit će porast broja stanovnika zbog izrazite blizine Zagreba.

H₂: Periferna ruralna područja bilježe značajnije smanjenje broja stanovnika za razliku od ruralnih područja koja se nalaze u neposrednoj blizini većih gradova Županije.

H₃: Prostor Zagrebačke županije karakterizira dualnost u gustoći naseljenosti između zapadnog i istočnog dijela.

H₄: Prostor Zagrebačke županije karakterizira izražena dnevna cirkulacija stanovništva prema Zagrebu.

H₅: Pod utjecajem jačanja procesa urbanizacije, posebno naglašenog 1990-ih godina, prostor Zagrebačke županije karakterizirao je intenzivan proces deagrarizacije.

2. Metodološki pristup

Na samom početku pisanja rada proučavana je relevantna literatura koja se odnosi na demografske procese, a zatim je slijedilo proučavanje znanstvene i stručne literature vezane za područje Zagrebačke županije. Nakon proučavane literature uslijedilo je prikupljanje podataka, a za izradu ovoga rada glavni izvor brojčanih podataka bili su podaci iz Popisa stanovništva, kućanstava i stanova za popisne godine 1991., 2001. i 2011. preuzeti s internetskih stranica Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske. Korištena su i godišnja izvješća Državnog zavoda za statistiku u obliku vitalne statistike, pisanih priopćenja te statističkih ljetopisa za potrebe analize i razumijevanja određenih procesa, zakonitosti i budućih trendova.

Pri izradi demografskih analiza veliku pozornost potrebno je pridati mogućnosti za usporedivost popisa stanovništva promatranog prostora, odnosno potrebno je razmotriti metodološka objašnjenja Popisa 1991., 2001. i 2011. godine radi utvrđivanja njihove moguće usporedivosti.

Metode popisivanja stanovništva u Republici Hrvatskoj mijenjale su se kroz povijest, pa tako se one razlikuju i na posljednja tri popisa te se njihovi podaci ne mogu uspoređivati u potpunosti. Tako se podaci popisa od 1948. do 1991. godine odnose na stalno stanovništvo, odnosno *de iure*. Popisi u tom razdoblju obuhvaćaju osobe s prebivalištem u Hrvatskoj, bez obzira na to jesu li u vrijeme popisa bile prisutne u mjestu prebivališta ili ne, te bez obzira na duljinu odsutnosti iz prebivališta. U Popisu 2001. prvi se put pri definiranju ukupnog stanovništva primjenjuje koncept „uobičajenog mjesta stanovanja“, odnosno *de facto* i uvodi se razdoblje od jedne godine i dulje kao osnovni kriterij za uključivanje ili isključivanje osobe iz ukupnog stanovništva. U Popisu 2011. također se primjenjuje koncept „uobičajenog mjesta stanovanja“, te se prvi put uvodi namjera odsutnosti/prisutnosti kao dodatni kriterij za uključivanje ili isključivanje osobe iz ukupnog stanovništva. Iako se podaci obaju Popisa 2001. i 2011. temelje na istom konceptu, tj. konceptu „uobičajenog mjesta stanovanja“ oni nisu neposredno usporedivi jer se statistička definicija ukupnog stanovništva primijenjena u Popisu 2011. razlikuje od onih koje su primijenjene u prijašnjim popisima.

U izradi samog teorijskog i praktičnog dijela rada korištene su određene metode znanstveno-istraživačkog rada, a to su: induktivno-deduktivna metoda, metoda analize i sinteze, metoda deskripcije, te naposljetku metoda komparacije.

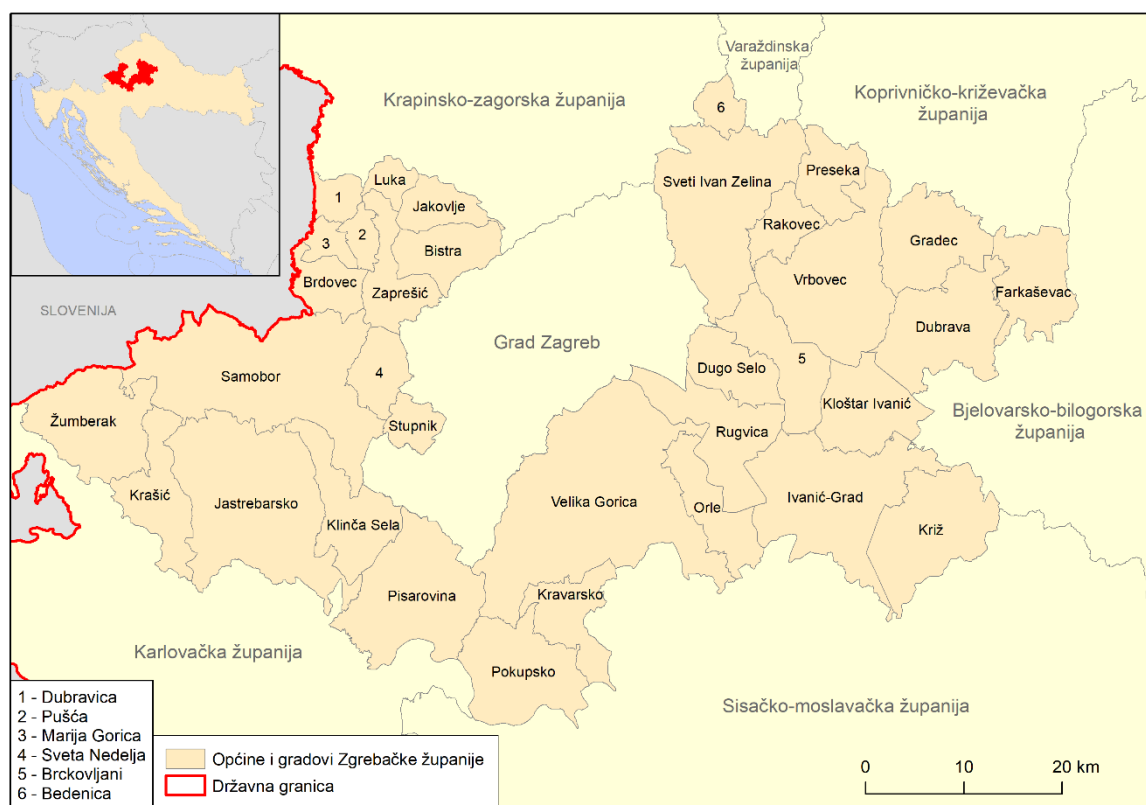
Važno je napomenuti kako su tijekom promatranog razdoblja na području Zagrebačke županije zabilježene upravo-teritorijalne promjene, te kako su svi podaci obrađivani u skladu s upravo-teritorijalnom podjelom prema posljednjem provedenom Popisu stanovništva 2011. godine.

Iz već spomenutih izvora prikupljeni brojučani podaci prije obrade i interpretiranja unošeni su u Microsoft Excel u sklopu Microsoft Officea. Isti program korišten je i pri izradi tabličnih prikaza. Grafički prilozi koji se nalaze uz pojedine demografske pokazatelje dobiveni su korištenjem ESRI softvera ArcGis, tj. njegovom aplikacijom ArcMap 10.3.

3. Opća geografska obilježja Zagrebačke županije

3.1. Geografski smještaj i položaj

Zagrebačka županija smještena je u središnjem dijelu sjeverozapadne Hrvatske. Karakterizira ju specifičan geografski položaj, uz samu državnu granicu sa Republikom Slovenijom na zapadu, te u neposrednoj blizini Zagreba. Na sjeveru graniči s Krapinsko-zagorskom, Varaždinsko i Koprivničko-križevačkom županijom, na istoku s Bjelovarsko-bilogorskom županijom, na jugu sa Sisačko-moslavačkom, a na jugozapadu s Karlovačkom županijom. Upravo zbog neposredne blizine Zagreba, odnosno oblika Zagrebačke županije koji obrubljuje sam Grad Zagreb sa zapadne, južne i istočne strane županija je popularno zvana i „zagrebački prsten“.

Sl. 1. Geografski smještaj i položaj Zagrebačke županije te administrativno-teritorijalni ustroj županije

Izvor: Izradila autorica na temelju podataka DGU-a

U sastav Zagrebačke županije ulaze 34 jedinice lokalne samouprave, od toga 9 upravnih gradova i 25 općina (sl.1.).¹ U razdoblju od 2006. godine, nakon promjene statusa Svete Nedelje iz općine u Grad na području Županije nije bilo značajnijih upravno-teritorijalnih promjena. Sjedište Županije nalazi se u Zagrebu (*Rajić, 2015*).

3.1.1. Prometno-geografske značajke

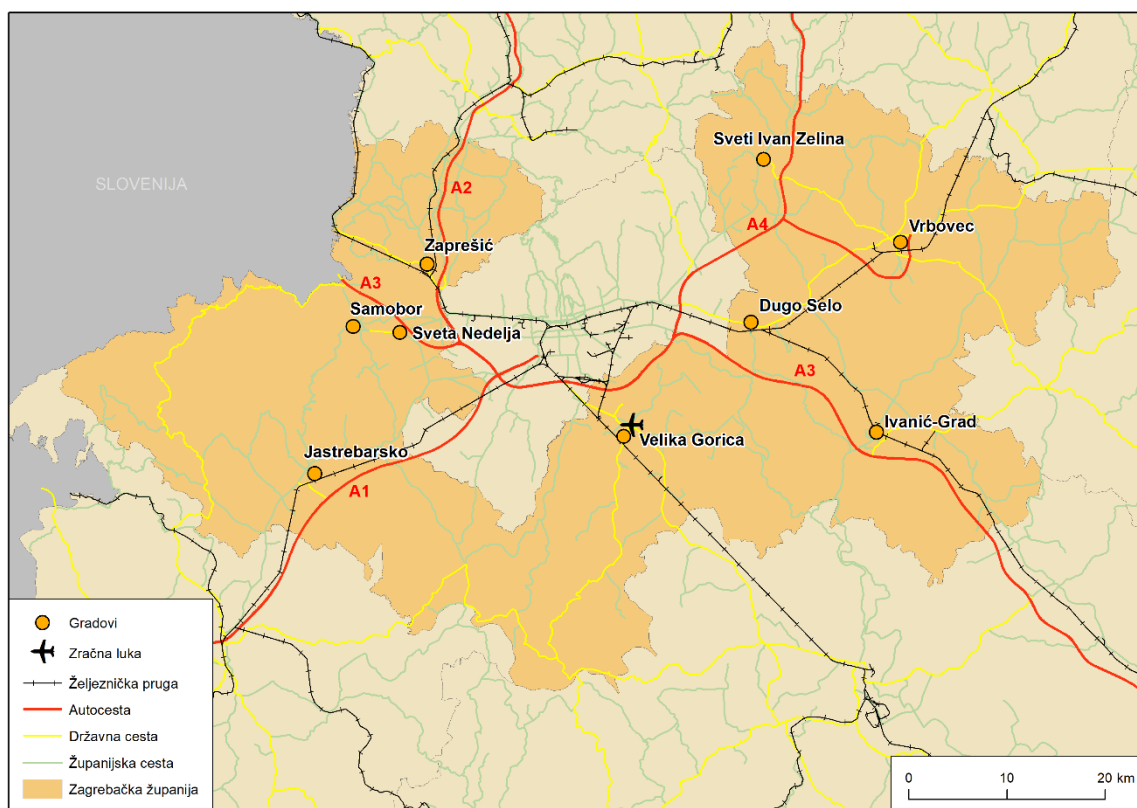
Razvoj prometnih osovina promatra se u međuzavisnosti s drugim faktorima koji djeluju u prostoru kao što su primjerice prirodno-geografska obilježja, gustoća naseljenosti, sistem centara i slično. Tako se u Središnjoj Hrvatskoj, pa i u samoj Županiji jasno ističe međuzavisnost između pojedinih prirodnih obilježja, naseljenosti i prometa, te se većina prometnih osovina razvila u kontaktu prigorja i riječnih dolina (*Vresk, 1993*).

Radi svojeg specifičnog geografskog položaja, prostor Zagrebačke županije čini regiju koja je vrlo važno raskrižje europskih prometnih putova, te vrlo značajno tranzitno područje. Smještena u zagrebačkom okruženju, a prostorno udaljena svega stotinjak kilometara zračne linije od Jadranskog mora. Nalazi se u prostoru u kojem se nalazi sjecište najvažnijih prometnica u zemlji, te obavlja čvorišne funkcije šireg značenja. Županijom prolazi nekoliko državnih autocesta, a to su: autocesta A1, A2, A3 i A4.² Ukupna dužina cesta u Zagrebačkoj županiji je 1 609 km. Kroz Zagrebačku županiju prolazi i nekoliko željezničkih pravaca i to iz Zagreba prema Karlovcu i Rijeci, prema Slavonskom Brodu i Tovarniku, te prema Sisku, Koprivnici i Varaždinu. Također, na teritoriju Zagrebačke županije smjestila se i najveća i najznačajnija zračna luka u Hrvatskoj, Zračna luka „Franjo Tuđman“ (*Mikšaj, 2017*) (sl.2).

¹ Gradovi: Dugo Selo, Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Samobor, Sveta Nedelja, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica, Vrbovec i Zaprešić

Općine: Bedenica, Bistra, Brekovljani, Brdovec, Dubrava, Dubravica, Farkaševac, Gradec, Jakovlje, Klinča Sela, Kloštar Ivanić, Krašić, Kravarsko, Križ, Luka, Marija Gorica, Orle, Pisarovina, Pokupsko, Preseka, Pušća, Rakovec, Rugvica, Stupnik i Žumberak

² A1 – Split
A2 – Krapina
A3 – Vinkovci
A4 – Varaždin

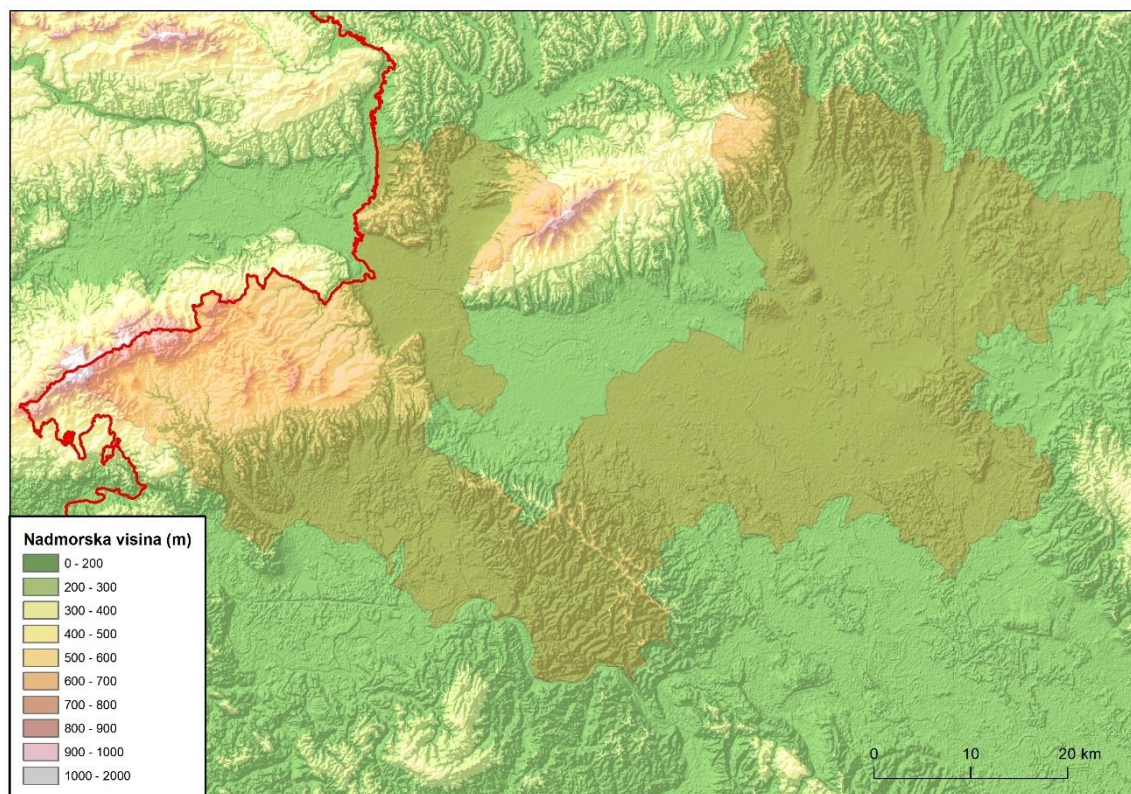

SL. 2. Prometno-geografski položaj Zagrebačke županije

Izvor: Izradila autorica na temelju podataka DGU-a

3.2. Fizičko-geografska obilježja

Zagrebačka županija smještena je na jugozapadu Panonske zavale, a rubnim je dijelom sa zapada dotiču periferni ogranci Dinarida. Zbog svog specifičnog smještaja i oblika ističe se reljefna raznolikost s dominacijom nizinskih područja do 200 mnv. Na zapadu županije prevladavaju brežuljkasti i gorski krajevi, Žumberačka gora i Samoborsko gorje na jugozapadu i rubni dijelovi Medvednice na sjeveru, a na jugu se nalaze Vukomeričke gorice (sl. 3). Površinske vode u Županiji dijele se na istočni, nizinski dio s relativno rijetkim stalnim vodotocima, te na zapadni dio kojeg karakteriziraju brojni potoci koji se slijevaju s brdskih i gorskih predjela. Najveća rijeka tog prostora je Sava, a njezinom porječju pripadaju sve ostale rijeke u Županiji. Područje Županije nalazi se unutar pojasa umjerenih širina, s izraženim godišnjim dobima, pa tako na području Županije prevladava umjerena kontinentalna klima s toplim ljetima i umjereno hladnim zimama sa povremenim snježnim padalinama i bez izrazito sušnih, odnosno vlažnih razdoblja.

Sl. 3. Visinska obilježja reljefa Zagrebačke županije

Izvor: European Environment Agency

3.3. Historijsko-geografski razvoj

Zagrebačka županija odnosno Comitatus Zagrabiensis je administrativna cjelina koja je službeno pod tim nazivom prvi put ustrojena u 18. stoljeću. Utemeljena je 17. srpnja 1759. godine kada joj je carica i kraljica Marija Terezija podarila grb i pečatnjak. Županija se tada prostirala sve od Zagorja, Križevaca, Siska, Karlovca, pa preko Gorskog kotara sve do mora.

Zagrebačka županija je tijekom svog postojanja prošla kroz brojne reorganizacije. Značajniji preokret doživljava od 1848. godine ukidanjem feudalizma. Županije koje su se formirale nakon ukidanja feudalizma postaju s vremenom upravni organi suvremene građanske države koja se postupno stvarala, a teritorij županija bio je podijeljen zbog lakšeg upravljanja na posebno upravno-političke kotare.³ Tako je Zagrebačka županija imala šest kotara: Zagreb, Samobor, Sveti Ivan Zelina, Sisak, Jastrebarsko i Karlovac. Godine 1854. ukinuta je Banska vlada⁴ čime su ukinute stare županije, te su formirane nove županije s novim kotarevima.

³ Kotar – teritorijalna upravna jedinica manja od županije, a veća od općine.

⁴ Vrhovni državni organ Hrvatske i Slavonije od 1851. do 1854. godine

Zagrebačka županija tada je brojala 15 kotara: Bosiljevački kotar, Modruško-potočki, Karlovački, Jastrebarski, Pisarovinski, Sisački, Moslavački, Velikogorički, Samoborski, Stubički, Zagrebački, Dugoselski, Svetoivanski, Vrhovački i grad Karlovac, te porezne općine kojih je ukupno bilo 377. Nakon ukidanja apsolutizma, 1861. godine dolazi do uspostavljanja novih sedam županija među kojima je bila i Zagrebačka. U tom razdoblju županije su imale upravnu i sudsku funkciju. Poslije Hrvatsko-ugarske nagodbe ponovno dolazi do promjena s ciljem jačanja centralizacije uprave, a broj županija, kotareva i gradova, odnosno općina ostaje isti. Godine 1874. dolazi do reorganizacije uprave koja je provedena Zakonom „ob ustrojstvu političke uprave“ te se tim zakonom građansko područje Kraljevine Hrvatske i Slavonije podijelilo na osam županija među kojima je bila i Zagrebačka županija sa sjedištem u Zagrebu.⁵ U tom razdoblju Zagrebačka županija više se ne dijeli na kotare, već na podžupanije, i to na Zagreb, Sisak, Jastrebarsko i Karlovac (*Kos, 1991*).

U razdoblju od 1877. do 1918. godine županija djeluje kao samoupravi organ. Reorganizacija koja je izvršena u to vrijeme, odnosno nakon sjedinjenja Vojne krajine s civilnom Hrvatskom 1886. godine, rezultira time da Hrvatska krajem 19. i početkom 20. stoljeća ima ukupno osam županija koje su nastale spajanjem odnosno ukidanjem nekih županija, te stvaranjem novih.⁶ U tom razdoblju Zagrebačka županija ponovno se dijeli na kotare i to na njih petnaest: Dugo Selo, Dvor na Uni, Jastrebarsko, Karlovac, Kostajnica, Pisarovina, Petrinja, Glina, Sveti Ivan Zelina, Donja Stubica, Sisak, Samobor, Topusko, Velika Gorica i Zagreb (*Kos, 1991*).

Uspostavom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine zadržane su postojeće županije, ali su ukinute Vidovdanskim ustavom 1921. godine kada ih zamjenjuju oblasti, a od proglašenja Kraljevine Jugoslavije 1929. godine prostor tadašnje države dijeli se na banovine, a prostor današnje Zagrebačke županije tada se nalazio na području Savske banovine sa sjedištem u Zagrebu.⁷ Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske uspostavljene su 23 velike župe, a prostor današnje Županije velikim dijelom se prostirao kroz tadašnju Veliku župu Prigorje sa sjedištem u Zagrebu, te je obuhvaćala područja kotarskih oblasti Dugo Selo, Kutina, Samobor, Stubica, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica i Zagreb. Poslije 2. svjetskog rata u Hrvatskoj je Općim zakonom o narodnim odborima 1946. godine

⁵ Riječka sa sjedištem u Rijeci, Varaždinska sa sjedištem u Varaždinu, Križevačka sa sjedištem u Križevcima, Bjelovarska sa sjedištem u Bjelovaru, Virovitička sa sjedištem u Osijeku, Požeška sa sjedištem u Slavonskoj Požegi i Srijemska sa sjedištem u Vukovaru

⁶ Modruško-riječka, Zagrebačka, Varaždinska, Požeška, Bjelovarsko-križevačka, Virovitička, Srijemska i Ličko-krbavska

⁷ Zagrebačka, Primorsko-krajiška, Osječka, Srijemska, Splitska i Dubrovačka

uspostavljen novi upravno-prostorni ustroj. Godine 1952. donesen je Zakon o podjeli Narodne Republike Hrvatske na kotare, gradove i općine, a kasnije i zajednice općina (Boban, 1993).

„Božićni“ Ustav Republike Hrvatske iz 1991. godine propisao je povratak županijskog ustroja na temelju Zakona o područjima županija, gradova i općina. Tada je bio predložen sustav od 17 županija u kojem nije bilo Zagrebačke županije, već su određeni gradovi i općine bili podijeljeni u okolne županije, odnosno u Bjelovar⁸, Karlovac⁹, Sisak¹⁰, Krapinu¹¹ te Grad Zagreb¹² (Vrbošić, 1992). Godine 1992. uspostavljen je ustroj od 20 županija i Grada Zagreba, te se ponovno utemeljuje Zagrebačka županija sa sjedištem u Zagrebu. Osnivanjem Zagrebačke županije ona je *preuzela brigu* za prigradsko područje Zagreba u okviru samoupravnog djelokruga Županija radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva općina, gradova i Županije kao cjeline. Zakonom o Zagrebačkoj županiji iz 1995. godine Zagreb je uklopljen u njezino područje kao „posebna i jedinstvena teritorijalna i upravna cjelina unutar Zagrebačke županije“, te su tada uspostavljeni posebni oblici povezivanja i suradnje Grada i njegove šire okoline (Pavić, 2001). Zagrebačka županija s današnjim granicama postoji od 1. siječnja 1997. godine.

⁸ Vrbovec

⁹ Jastrebarsko

¹⁰ Ivanić-Grad

¹¹ Sveti Ivan Zelina

¹² Gradska zajednica općina Zagreb, Općina Dugo Selo

4. Broj i razmještaj stanovništva Zagrebačke županije

Najveći utjecaj na današnje stanje prostornog rasporeda i brojnosti stanovnika u Hrvatskoj, pa tako i u samoj Zagrebačkoj županiji imali su i još uvijek imaju procesi deagrarizacije, urbanizacije i deruralizacije, te sami geografski smještaj i položaj općina i upravnih gradova. Odnosno, na razmještaj i prerasmještaj stanovništva utječu brojni čimbenici koji se dijele u nekoliko skupina, a to su geografski (klima, reljef, zemljište i dr.), gospodarski i društveni (stupanj gospodarske razvijenosti, gospodarska i profesionalna struktura stanovništva, društvena organizacija i dr.), politički (način upravljanja i odgovornost organizacije), čisti demografski (diferencijalne stope rodnosti i smrtnosti različitih područja, migracija) i dr. Također, važnu ulogu ima i naslijeđena naseljska struktura (velika i mala naselja), način postanka gradova, stupanj iskorištavanja prirodnih i ljudskih resursa, postojanje državnih i drugih granica (*Nejašmić i Toskić, 2000*).

Navedeni čimbenici u svom su međuzavisnom djelovanju oblikovali vrlo neravnomjernu napučenosti Hrvatske, što je vidljivo već na razini županija, a razlike su posebice velike između gradskih i seoskih područja, te između izrazitijih urbanih i ruralnih općina, odnosno između nizinsko-ravničarskih i brdsko-planinskih krajeva (*Friganović, 1992; Nejašmić i Mišetić, 2010*).

Na području Zagrebačke županije, prema popisu stanovništva iz 1991. godine živjelo je 282 989 stanovnika, odnosno 5,9 % stanovništva Hrvatske, dok je prema Popisu iz 2011. godine u Županiji živjelo 317 606 stanovnika, odnosno 7,4 % stanovništva Hrvatske. Iz priloženih tablica (tab. 1 i tab. 2) možemo vidjeti kako je najveći broj stanovništva smješten u upravnim gradovima, te 2011. čine udio od 70,23 % u ukupnom stanovništvu Županije. Unatoč porastu udjela stanovništva upravnih gradova Županije kroz tri posljednja Popisa značajnije razlike nisu vidljivije. Tako je 1991. godine udio stanovništva upravnih gradova Županije iznosio 69,20 %, 2001. godine 69,42 %, dok je 2011. godine iznosio već navedenih 70,23 %. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na području Zagrebačke županije prema broju stanovnika ističe se Grad Velika Gorica na čijem je administrativnom području popisano 63 517 stanovnika što je 20 % ukupnog stanovništva Županije. Po veličini, brojem stanovnika ističe se i Grad Samobor s 37 633 stanovnika, odnosno 11,85 % ukupnog stanovništva Županije, te Grad Zaprešić s 25 223 stanovnika, odnosno 7,94 % ukupnog stanovništva Županije. U razdoblju između 1991. i 2011. godine najveći porast broja stanovnika bilježi

Grad Dugo Selo s porastom od 7 497 stanovnika, odnosno porastom udjela od 1,98 % ukupnog stanovništva Županije. Važno je za napomenuti kako više od polovice upravnih gradova Zagrebačke županije u razdoblju od 1991. do 2011. godine bilježi smanjenje stanovništva u ukupnom udjelu stanovništva Županije. Najveće smanjenje stanovništva u ukupnom udjelu stanovništva Županije za isto razdoblje, od upravnih gradova bilježi Jastrebarsko s -1,33 %, a zatim ga slijede Samobor s -0,53 %, Sveti Ivan Zelina s -0,47 %, Ivanić-Grad s -0,19 %, Velika Gorica s -0,10 %, te Vrbovec s -0,04 % (tab. 1).

Tab. 1. Broj i udio stanovnika upravnih gradova Zagrebačke županije u ukupnom broju stanovnika Županije od 1991. godine

Upravni gradovi	Stanovništvo 1991.	Udio (%)	Stanovništvo 2001.	Udio (%)	Stanovništvo 2011.	Udio (%)	Promjena udjela 1991. – 2011.
Dugo Selo	9969	3,52	14300	4,62	17466	5,50	1,98
Ivanić-Grad	13494	4,77	14723	4,75	14548	4,58	-0,19
Jastrebarsko	17895	6,32	16689	5,39	15866	5,00	-1,33
Samobor	35017	12,37	36206	11,69	37633	11,85	-0,53
Sveta Nedelja	12988	4,59	15506	5,01	18059	5,69	1,10
Sveti Ivan Zelina	15552	5,50	16268	5,25	15959	5,02	-0,47
Velika Gorica	56884	20,10	63517	20,51	63517	20,00	-0,10
Vrbovec	13303	4,70	14658	4,73	14797	4,66	-0,04
Zaprešić	20720	7,32	23125	7,47	25223	7,94	0,62
UKUPNO	195822	69,20	214992	69,42	223068	70,23	1,04

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 1991., 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

Prema Popisu stanovništva iz 1991. godine na području Zagrebačke županije, prema današnjem ustrojstvu u jedinicama lokalne samouprave živjelo je 87 167 stanovnika, odnosno 1,8 % stanovništva Hrvatske, dok je prema Popisu iz 2011. godine u općinama

Županije živjelo 94 538 stanovnika, odnosno 2,2 % stanovništva Hrvatske (tab. 2). Važno je napomenuti kako je u međupopisnom razdoblju 1991. – 2001. godine zabilježen pad broja stanovnika Županije u odnosu na ukupan broj stanovnika Hrvatske na 1,5 % što se može okarakterizirati indirektnim utjecajem ratnih zbivanja tog razdoblja, te procesa preseljenja iz ruralnih u gradske sredine. Također, trend smanjenja vidljiv je i kroz lagano smanjenje udjela stanovnika općina u ukupnom stanovništvu u Županije koji se nastavlja i na posljednjem Popisu stanovništva iz 2011. godine. Tako je 1991. godine udio stanovnika općina Županije iznosio 30,80 %, 2001. godine 30,58 %, a 2011. godine 29,77 %. Iako prikazani udjeli nisu u značajnom padu, ukoliko se taj trend nastavi doći će do potpunog demografskog praznjenja ruralnih područja. Također, izrazito je zabrinjavajuć i podatak da u općinama Županije živi svega 29,77 % ukupnog stanovništva Županije, dok primjerice samo u jednom Gradu Županije, točnije u Velikoj Gorici živi 20 % stanovništva Županije. Unatoč negativnim procesima unutar velikog dijela općina Županije, nekolicina općina ipak bilježi određen rast u udjelu ukupnog stanovništva Županije. To su pretežno općine koje se nalaze u neposrednoj blizini većih gradova Županije ili uz samo granicu sa Gradom Zagrebom, te zahvaljujući svojem geografskom smještaju i položaju, te sve većoj urbanizaciji, privlače sve veći broj stanovnika. Tako najveći broj stanovnika na području Županije bilježi općina Brdovec koja se smjestila u neposrednoj blizini mladog i brzo rastućeg Grada Zaprešića, te prema Popisu iz 2011. godine bilježi 11 134 stanovnika, što je 3,51 % ukupnog stanovništva Županije. Po broju stanovnika prema Popisu iz 2011. godine slijedi općina Križ sa 6 963 stanovnika, odnosno 2,19 % ukupnog stanovništva Županije, zatim općina Brckovljani sa 6 837 stanovnika, odnosno 2,15 % ukupnog stanovništva Županije, općina Bistra sa 6 632 stanovnika, odnosno 2,09 % ukupnog stanovništva Županije, općina Kloštar Ivanić sa 6 091 stanovnika, odnosno 1,92 % ukupnog stanovništva Županije, dok ostale općine broje manje od 6 000 stanovnika. Najmanja općina po broju stanovnika na području Županije, općina Žumberak broji svega 883 stanovnika prema Popisu iz 2011. godine, te nakon općine Krašić bilježi i najveći pad broja stanovnika od 1991. godine što je posljedica izrazitog napuštanja ruralnih, te ujedno gorskih i pograničnih područja.

Prema navedenim podacima djelomično možemo potvrditi prvu hipotezu, odnosno pretpostavku kako prostor Zagrebačke županije bilježi, te kako će i dalje bilježiti porast broja stanovnika zbog izrazite blizine Zagreba. Dakle, ovime potvrđujemo samo činjenicu da je na prostoru Zagrebačke županije potvrđen porast broja stanovnika, a o tome da li će ostatak

hipoteze biti potvrđen do kraja, odnosno da li je to radi utjecaja Zagreba vidjet ćemo u narednim poglavljima.

Tab. 2. Broj i udio stanovnika općina Zagrebačke županije u ukupnom broju stanovnika Županije od 1991. godine

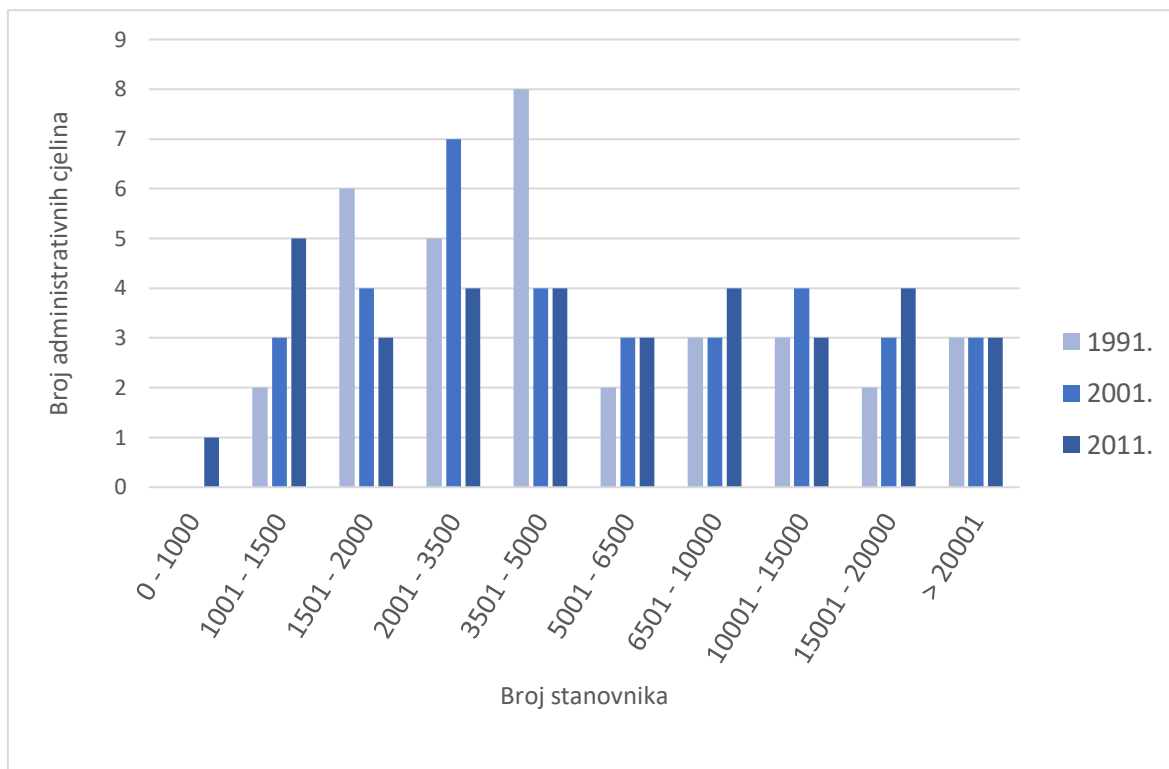
Općine	Stanovništvo 1991.	Udio (%)	Stanovništvo 2001.	Udio (%)	Stanovništvo 2011.	Udio (%)	Promjena udjela 1991. – 2011.
Bedenica	1600	0,57	1522	0,49	1432	0,45	-0,11
Bistra	5512	1,95	6098	1,97	6632	2,09	0,14
Brckovljani	4802	1,70	6816	2,20	6837	2,15	0,46
Brdovec	8762	3,10	10287	3,32	11134	3,51	0,41
Dubrava	5511	1,95	5478	1,77	5245	1,65	-0,30
Dubravica	1745	0,62	1586	0,51	1437	0,45	-0,16
Farkaševac	2181	0,77	2102	0,68	1937	0,61	-0,16
Gradec	3788	1,34	3920	1,27	3681	1,16	-0,18
Jakovlje	3819	1,35	3952	1,28	3930	1,24	-0,11
Klinča Sela	4537	1,60	4927	1,59	5231	1,65	0,04
Kloštar Ivanić	4771	1,69	6038	1,95	6091	1,92	0,23
Krašić	3855	1,36	3199	1,03	2640	0,83	-0,53
Kravarско	1842	0,65	1983	0,64	1987	0,63	-0,03
Križ	7327	2,59	7406	2,39	6963	2,19	-0,40
Luka	1373	0,49	1419	0,46	1351	0,43	-0,06
Marija Gorica	1697	0,60	2089	0,67	2233	0,70	0,10
Orle	2214	0,78	2145	0,69	1975	0,62	-0,16
Pisarovina	4207	1,49	3697	1,19	3689	1,16	-0,33
Pokupsko	2703	0,96	2492	0,80	2224	0,70	-0,25
Preseka	1855	0,66	1670	0,54	1448	0,46	-0,20
Pušća	2273	0,80	2484	0,80	2700	0,85	0,05
Rakovec	1436	0,51	1350	0,44	1252	0,39	-0,11
Rugvica	4922	1,74	7608	2,46	7871	2,48	0,74

Stupnik	2536	0,90	3251	1,05	3735	1,18	0,28
Žumberak	1899	0,67	1185	0,38	883	0,28	-0,39
UKUPNO	87167	30,80	94704	30,58	94538	29,77	-1,04

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 1991., 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

Najveću negativnu promjenu udjela ukupnog stanovništva Županije sa -0,53 % bilježi općina Krašić, koju slijede općina Križ sa -0,40 %, općina Žumberak sa -0,39 %, općina Pisarovina sa -0,33 % i općina Dubrava sa -0,30 %, dok preostalih jedanaest općina koje bilježe negativnu promjenu udjela ukupnog stanovništva Županije bilježe promjenu manju od -0,30 %. Najveću pozitivnu promjenu od 1991. do 2011. godine bilježi općina Rugvica sa 0,74 % ukupnog stanovništva Županije, a slijede ju općine Brckovljani sa 0,46 %, Brdovec sa 0,41 %, Stupnik sa 0,28 %, Kloštar Ivanić sa 0,23 %, Bistra sa 0,14 %, Marija Gorica sa 0,10 %, Pušća sa 0,05 %, te Klinča Sela sa 0,04 %. Prema dobivenim rezultatima kroz analizu podataka Popisa stanovništva u razdoblju od 1991. do 2011. godine možemo potvrditi drugu hipotezu o sve većem smanjenju broja stanovnika u udaljenijim ruralnim područjima za razliku od ruralnih područja koja se nalaze u neposrednoj blizini većih i razvijenijih gradova Županije, koja ujedno postaju sve više urbaniziranija i privlačna za stanovanje.

Uzevši u obzir ukupno stanovništvo, te broj općina i upravnih gradova, prosječna naseljenost Zagrebačke županije za 2011. godinu iznosi 9 341 stanovnika, dok je 1991. prosječna naseljenost Županije iznosila 8 323 stanovnika, što je porast prosječne naseljenosti unutar 20 godina od 1 018 stanovnika. Ukoliko gledamo zasebno općine i Gradove, prosječna naseljenost općina za 2011. godinu iznosi 3 781 stanovnik, dok za Gradove ona iznosi 24 785 stanovnika. Administrativna cjelina koja broji najveći broj stanovnika 2011. godine je dakako Grad Velika Gorica s 63 517 stanovnika, dok je najmanja cjelina općina Žumberak s 883 stanovnika. Apsolutna razlika između broja stanovnika najvećeg Grada i najmanje općine Županije iznosi nevjerojatnih 62 634 stanovnika. Gledajući zasebno općine i upravne gradove, apsolutna razlika između najveće općine po broju stanovnika, općine Brdovec, i najmanje općine Žumberak iznosi 10 251 stanovnik, dok je kod Gradova Velika Gorica i Ivanić-Grad ta razlika 48 969 stanovnika. Navedeni podaci dakako ukazuju na neravnomjernu naseljenost Županije i njezin polarizirani razvoj (sl. 5).

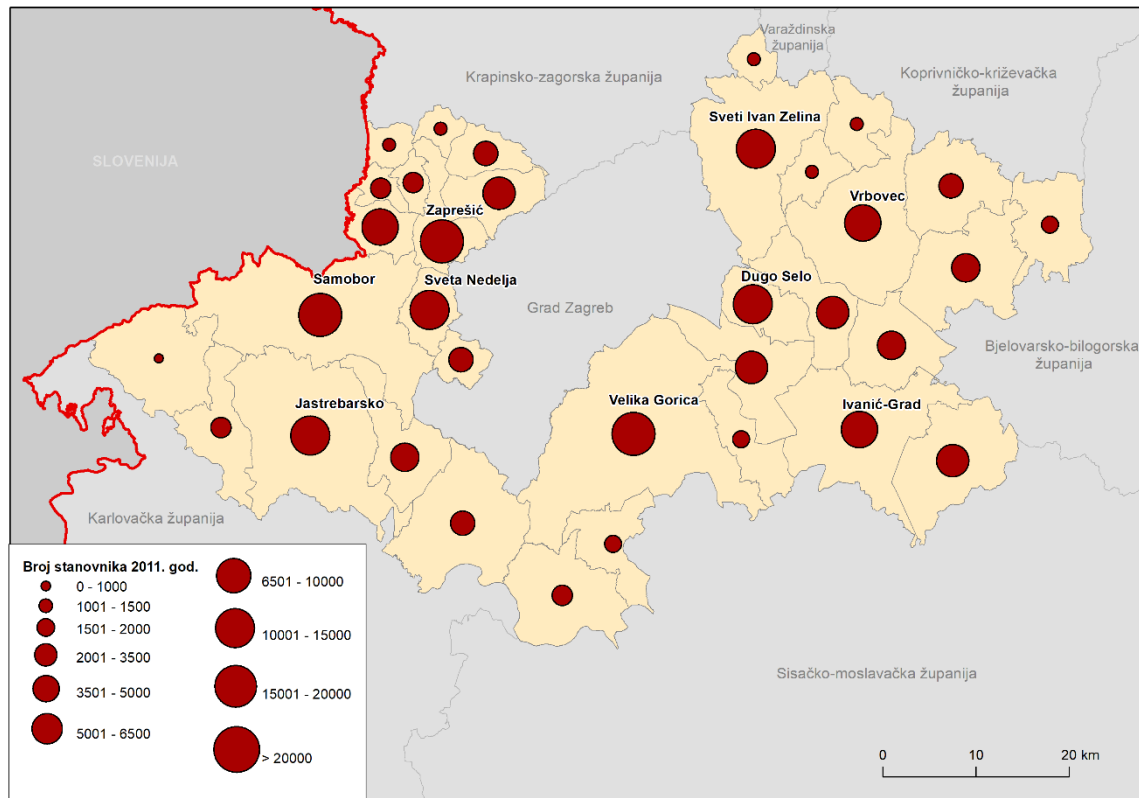

Sl. 4. Veličina i brojnost općina i upravnih gradova prema broju stanovnika Zagrebačke županije 1991., 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 1991., 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

Razmatrajući prostornu distribuciju općina i upravnih gradova možemo vidjeti promjenu veličine i brojnosti općina i Gradova prema broju stanovnika Zagrebačke županije 1991., 2001. i 2011. godine. Na slici 4 možemo uvidjeti značajnije promjene po broju administrativnih jedinica kod definiranih razreda 1 001 – 1 500 do 3 501 – 5 000 kada počinje svojevrsna konstanta jednakog broja administrativnih jedinica po određenim razredima od 1991. do 2011. godine. Tako u razredu od 1 001 do 1 500 stanovnika vidimo povećanje broja administrativnih jedinica od 1991. do 2011. s dvije na pet, dok razred od 1 501 do 2 000 stanovnika bilježi pad broja administrativnih cjelina od 1991. do 2011. sa šest na tri. Najveća promjena zabilježena je u razredu od 3 501 – 5 000 stanovnika kada je 1991. godine bilo osam administrativnih jedinica, dok se već 2001. godine taj broj prepолоvio i zadržao i do 2011. godine. Dakle, značajnija variranja u veličini i brojnosti općina i Gradova prema broju stanovnika Zagrebačke županije zabilježena su u administrativnim jedinicama već navedenih nižih razreda. Također, po prvi puta u posljednja tri provedena Popisa, Popisom stanovništva iz 2011. godine na području Zagrebačke županije zabilježena je administrativna jedinica s manje od 1 000 stanovnika, općina Žumberak.

Od Popisa 1991. godine pa do posljednjeg Popisa 2011. godine veličinom i brojem stanovnika Zagrebačke županije ističu se tri najveća upravna grada Velika Gorica, Samobor i Zaprešić, te oni predstavljaju svojevrsnu okosnicu razvoja Županije.

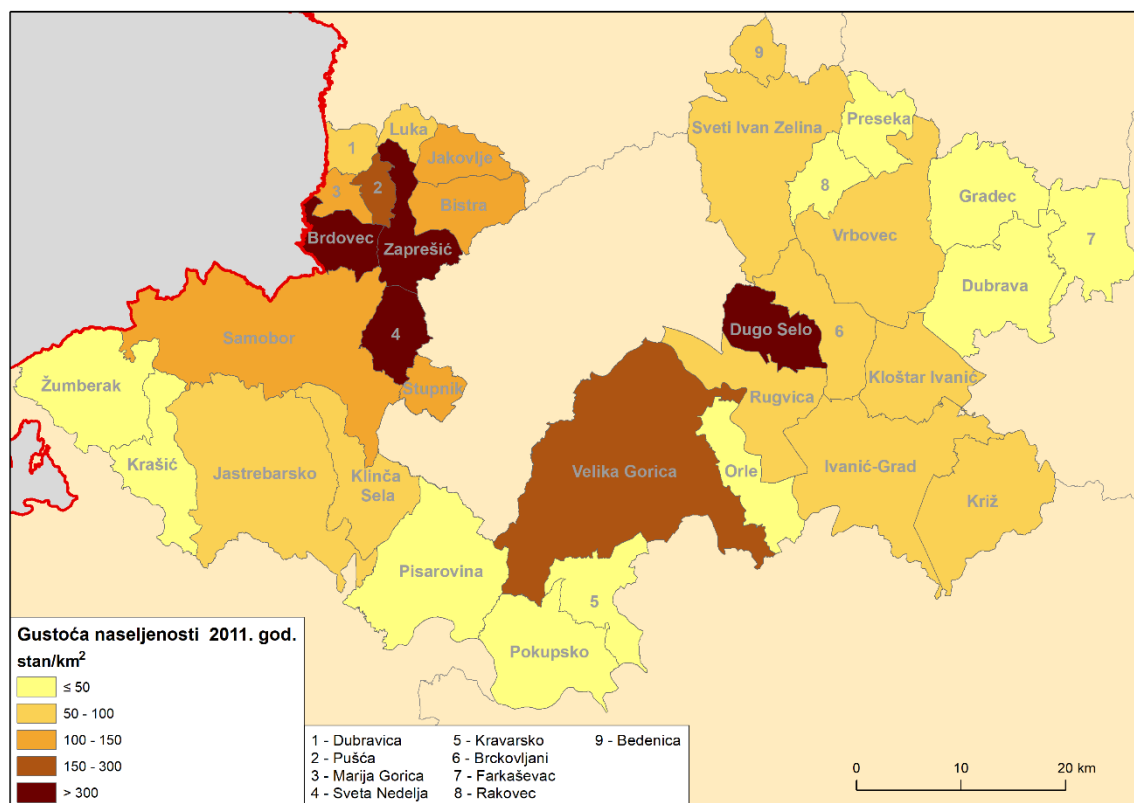
Sl. 5. Općine i upravni gradovi Zagrebačke županije prema broju stanovnika 2011. godine
 Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

4.1. Gustoća naseljenosti Zagrebačke županije

Promjene u gustoći naseljenosti odvijaju se u skladu s promjenama broja stanovnika budući da su površine uglavnom konstantne. Površina Zagrebačke županije iznosi 3 060 km², te na njoj prema Popisu stanovništva 2011. godine živi 317 606 stanovnika uz prosječnu gustoću naseljenosti od 103,7 stan./km². Prema prosječnoj gustoći naseljenosti Zagrebačka županija sa 103,7 stan./km² što je iznad prosjeka Republike Hrvatske koji iznosi 75,7 stan./km², te zauzima 5. mjesto među županijama prema gustoći stanovnika po kilometru četvornom.

Gustoća naseljenosti znatno se razlikuje u pojedinim dijelovima Županije te je izrazito nejednoliko naseljena. Ukoliko se administrativne jedinice Županije promatraju odvojeno,

odnosno posebno općine i posebno upravni gradovi, općine zauzimaju prostor od 1 591,57 km², što čini 52 % ukupne površine Županije te njihova prosječna gustoća naseljenosti iznosi 59,4 stan./km², dok se Gradovi prostiru na nešto manjoj površini od 1 468,98 km², odnosno na 48 % površine Županije, međutim bilježe znatno veću gustoću naseljenosti te ona iznosi 151,85 stan./km².

Sl. 6. Gustoća naseljenosti Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Analizirajući podatke o broju stanovnika gradskih područja prema Popisu stanovništva iz 1991. i 2011. godine, te površina na kojima se oni prostiru ispada da je prosječna gustoća naseljenosti gradova 2011. u odnosu na 1991. u porastu za 18,55 stan./km². Gradovi koji imaju iznadprosječnu naseljenost u odnosu na Županiju su Zaprešić, Sveta Nedelja, Dugo Selo i Velika Gorica. Među njima najviše se izdvaja Zaprešić sa 470,11 stan./km² i površinom od 53,65 km², te Sveta Nedelja s najmanjom površinom od 39,50 km² te 457,19 stan./km². Najrjeđe naseljeno područje među upravnim gradovima je Jastrebarsko sa 70 stan./km² i površinom od 226,65 km². Uzevši u obzir podatke dobivene Popisom 2001. i

2011. godine, na području Zagrebačke županije gustoća naseljenosti je u porastu u svim Gradovima, osim na području Velike Gorice koja bilježi stagnaciju, te Ivanić-Grada, Jastrebarskog i Svetog Ivana Zeline koji su doživjeli porast gustoće naseljenosti u međupopisnom razdoblju 1991. – 2001., međutim kasnije bilježe pad (tab. 3).

Tab. 3. Gustoća naseljenosti (stan./km²) upravnih gradova Zagrebačke županije 1991., 2001., 2011. godine

Gradovi	Broj stanovnika			Gustoća naseljenosti (stan./km ²)			Površina (km ²)
	1991.	2001.	2011.	1991.	2001.	2011.	
Dugo Selo	9969	14300	17466	190,38	273,09	333,55	52,36
Ivanić-Grad	13494	14723	14548	77,68	84,75	83,75	173,71
Jastrebarsko	17895	16689	15866	78,96	73,63	70,00	226,65
Samobor	35017	36206	37633	139,58	144,32	150,01	250,88
Sveta Nedelja	12988	15506	18059	328,81	392,56	457,19	39,50
Sveti Ivan Zelina	15552	16268	15959	83,91	87,78	86,11	185,33
Velika Gorica	56884	63517	63517	173,55	193,79	193,79	327,76
Vrbovec	13303	14658	14797	83,59	92,10	92,98	159,15
Zaprešić	20720	23125	25223	386,19	431,01	470,11	53,65
UKUPNO	195822	214992	223068	133,30	146,35	151,85	1468,98

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 1991., 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

Analizirajući podatke o broju stanovnika u općinama prema Popisu stanovništva iz 1991. i 2011. godine, te površinama na kojima se one prostiru ispada da je prosječna gustoća naseljenosti 2011. godine u odnosu na 1991. u porastu za 4,6 stan./km². Općine koje se izdvajaju po svojoj iznadprosječnoj gustoći naseljenosti u odnosu na Županiju su općine Brdovec, Pušća, Stupnik, Marija Gorica, Bistra i Jakovlje, dok preostalih devetnaest općina bilježi ispodprosječnu gustoću naseljenosti u odnosu na Županiju (sl. 6), a mnoge od njih i pad gustoće naseljenosti u odnosu na 2001. godinu. Najgušće naseljena općina prema

podacima iz 2011. godine je općina Brdovec sa 298,58 stan./km² i površinom od 37,29 km², dok je najslabije nastanjena općina Žumberak sa 8,01 stan./km² i površinom od 110,24 km².

Tab. 4. Gustoća naseljenosti (stan./km²) općina Zagrebačke županije 1991., 2001., 2011. godine

Općine	Broj stanovnika			Gustoća naseljenosti (stan./km ²)			Površina (km ²)
	1991.	2001.	2011.	1991.	2001.	2011.	
Bedenica	1600	1522	1432	73,70	70,11	65,96	21,71
Bistra	5512	6098	6632	104,06	115,12	125,20	52,97
Brckovljani	4802	6816	6837	67,45	95,74	96,04	71,19
Brdovec	8762	10287	11134	234,97	275,86	298,58	37,29
Dubrava	5511	5478	5245	47,54	47,25	45,24	115,93
Dubravica	1745	1586	1437	85,25	77,48	70,20	20,47
Farkaševac	2181	2102	1937	29,59	28,52	26,28	73,70
Gradec	3788	3920	3681	42,94	44,43	41,73	88,22
Jakovlje	3819	3952	3930	106,91	110,64	110,02	35,72
Klinča Sela	4537	4927	5231	58,68	63,72	67,65	77,32
Kloštar Ivanić	4771	6038	6091	61,48	77,81	78,49	77,60
Krašić	3855	3199	2640	54,11	44,90	37,05	71,25
Kravarско	1842	1983	1987	31,73	34,15	34,22	58,06
Križ	7327	7406	6963	61,82	62,48	58,74	118,53
Luka	1373	1419	1351	79,92	82,60	78,64	17,18
Marija Gorica	1697	2089	2233	99,24	122,16	130,58	17,10
Orle	2214	2145	1975	38,41	37,21	34,26	57,64
Pisarovina	4207	3697	3689	28,99	25,48	25,42	145,10
Pokupsko	2703	2492	2224	25,55	23,55	21,02	105,80
Preseka	1855	1670	1448	38,73	34,87	30,24	47,89
Pušća	2273	2484	2700	133,17	145,53	158,18	17,07
Rakovec	1436	1350	1252	40,88	38,43	35,64	35,13

Rugvica	4922	7608	7871	52,60	81,30	84,11	93,58
Stupnik	2536	3251	3735	101,89	130,62	150,07	24,89
Žumberak	1899	1185	883	17,23	10,75	8,01	110,24
UKUPNO	87167	94704	94538	54,77	59,50	59,40	1591,57

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 1991., 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

Ovakva prostorna distribucija gustoće naseljenosti rezultat je niza promjena i procesa u prostoru koji djeluju na sam razmještaj stanovništva. Tako prije svega najznačajniju ulogu u prikazanoj gustoći naseljenosti Županije ima sam specifičan oblik te glavni prometni koridori koji se protežu kroz Županiju. Općine i upravni gradovi smješteni u neposrednoj blizini Zagreba bilježe veću gustoću naseljenosti koja se udaljavanjem od Zagreba postupno smanjuje. Takav trend moguće je vidjeti i kod većih i manjih općina i Gradova županije, tj. općine i Gradovi manjih površina smješteni u neposrednoj blizini Zagreba bilježe značajno veću gustoću naseljenosti od onih većih, te onih udaljenijih. Vidljiva je i značajnija razlika u gustoći naseljenosti i samoj razvijenosti između zapadnog dijela kojeg karakteriziraju površinom manje općine i Gradovi te veća gustoća naseljenosti i istočnog dijela kojeg karakteriziraju površinom veće općine i Gradovi te manja gustoća naseljenosti čime možemo potvrditi i treću hipotezu koja govori o dualnosti u gustoći naseljenosti između zapadnog i istočnog dijela Zagrebačke županije.

5. Kretanje stanovništva Zagrebačke županije

5.1. Opće kretanje stanovništva

U međupopisnom razdoblju 1991. – 2001. godine, demografske promjene nastale u Hrvatskoj izraz su dugotrajnih, gotovo stoljetnih tendencija u strukturnim sastavnicama našeg stanovništva (*Wertheimer-Baletić, 2003*). Promjene broja stanovnika pokazuju prostornu različitost, kako u slučaju regionalnih sastavnica, tako i seoskih i gradskih prostora (*Nejašmić, 2000*). Demografska kretanja su pod snažnim utjecajem društveno-gospodarskih čimbenika. Primjerice, agresija na Hrvatsku i rat na njenom teritoriju, direktno ili indirektno su uvelike utjecali na demografska kretanja izazivajući poremećaje i ubrzavajući negativne trendove na području čitave zemlje (*Nejašmić i Mišetić, 2004*).

Ukupno ili opće kretanje stanovništva podrazumijeva promjene u ukupnom broju stanovnika određenog prostora u određeno vrijeme (*Wertheimer-Baletić, 1999*), a posljedica je prirodnog kretanja i jednog oblika prostorne pokretljivosti, te su prema tome prirodno kretanje i migracije temeljne odrednice razvitka stanovništva neke zemlje (*Nejašmić, 2005*).

Radi razumijevanja tijeka kretanja stanovništva Zagrebačke županije, potrebno je poznavati i demografski razvoj Županije u prethodnim razdobljima kao i tadašnje društveno-gospodarske prilike, te je sukladno tome potrebno preispitati i ranija demografska kretanja na definiranom području. Od prvog modernog popisa provedenog na prostoru Zagrebačke županije 1857. godine pa do posljednjeg popisa 2011. godine broj stanovnika Županije kontinuirano je rastao uz iznimke međupopisnog razdoblja 1910. – 1921. godine kada se bilježi značajan pad broja stanovnika, te 1961. – 1971. godine kada se bilježi relativno manji pad broja stanovnika (tab. 5). Najveći rast broja stanovnika zabilježen je u međupopisnom razdoblju 1991. – 2001. godine s međupopisnom promjenom od 26 707 stanovnika, stopom ukupne promjene od 9,4 %, te prosječnim godišnjim porastom od 0,9 %.

Tab. 5. Ukupno kretanje stanovništva Zagrebačke županije od 1857. do 2011. godine

Godina	Broj stanovnika	Bazni indeks	Lančani indeks	Međupopisna promjena	Prosječna godišnja promjena	Stopa ukupne promjene	Stopa prosječne godišnje promjene
	P	I _b	I _l	D	\bar{R}	r	\bar{r}
1857.	134754	100	-	-	-	-	-
1869.	146592	108,78	108,78	11838	1479,8	8,8	0,7
1880.	155324	105,96	97,40	8732	793,8	6,0	0,5
1890.	178938	115,20	108,73	23614	2361,4	15,2	1,4
1900.	194643	108,78	94,42	15705	1570,5	8,8	0,8
1910.	211150	108,48	99,73	16507	1650,7	8,5	0,8
1921.	208141	98,57	90,87	-3009	-273,5	-1,4	-0,1
1931.	224095	107,66	109,22	15954	1595,4	7,7	0,7
1948.	227538	101,54	94,31	3443	202,5	1,5	0,1
1953.	233411	102,58	101,03	5873	1174,6	2,6	0,5
1961.	233875	100,20	97,68	464	58,0	0,2	0,0
1971.	232836	99,56	99,36	-1039	-103,9	-0,4	0,0
1981.	259429	111,42	111,92	26593	2659,3	11,4	1,1
1991.	282989	109,08	97,90	23560	2356,0	9,1	0,9
2001.	309696	109,44	100,33	26707	2670,7	9,4	0,9
2011.	317606	102,55	93,71	7910	791,0	2,6	0,3

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 1991., 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

Tab. 6. Ukupno kretanje broja stanovnika općina i upravnih gradova Zagrebačke županije od 1991. do 2011. godine

Područje	Godina	Broj stanovnika	Bazni indeks	Lančani indeks	Međupopisna promjena	Prosječna godišnja promjena	Stopa ukupne promjene	Stopa prosječne godišnje promjene
		P	I _b	I _l	D	\bar{R}	r	\bar{r}
Županija	1991.	282989	100	-	-	-	-	-
	2001.	309696	109,44	109,40	26707	2670,7	9,4	0,9
	2011.	317606	102,55	93,78	7910	791	2,6	0,3

Gradovi	1991.	195822	100,00	-	-	-	-	-
	2001.	214992	109,79	109,80	19170	1917	9,8	0,9
	2011.	223068	103,76	94,50	8076	807,6	3,8	0,4
Općine	1991.	87167	100,00	-	-	-	-	-
	2001.	94704	108,65	108,60	7537	753,7	8,6	0,8
	2011.	94538	99,82	91,88	-166	-16,6	-0,2	0,0

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 1991., 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

Analizirajući kretanje broja stanovnika upravnih gradova i općina u definiranom razdoblju od 1991. do posljednjeg provedenog popisa 2011. godine možemo vidjeti kontinuiran porast broja stanovnika na području Gradova kao i na cjelokupnom području Županije. Tako područja Gradova bilježe porast od 27 246 stanovnika, odnosno 13,9 %. Međupopisno razdoblje 1991. – 2001. bilježi veći porast broja stanovnika od međupopisnog razdoblja 2001. – 2011., te je iznosio 9,8 %, s godišnjim porastom od 0,9 % što se otprilike podudara i sa samim podacima na području čitave Županije. Za razliku od upravnih gradova, općine bilježe rast u međupopisnom razdoblju 1991. – 2001., dok u posljednjem međupopisnom razdoblju bilježe lagani pad. Tako se u razdoblju od 1991. do 2001. godine bilježi porast od 7 537 stanovnika, odnosno porast od 8,6 %, s prosječnim godišnjim porastom od 0,8 %, dok se u razdoblju 2001. – 2011. godine bilježi pad od 166 stanovnika, odnosno -0,2 % (tab. 6).

5.2. Prirodno kretanje stanovništva

Prirodno kretanje stanovništva, kao razlika rođenih i umrlih na određenom prostoru u jedinici vremena i migracija stanovništva, kao prikaz pokretljivosti stanovništva, tj. razlika između iseljenog i useljenog stanovništva izravan su pokazatelj uzroka promjene ukupnog broja stanovnika. Prirodno kretanje stanovništva tako ima dominantan utjecaj na porast, smanjenje ili stagnaciju ukupnog kretanja broja stanovnika. Dakle, prirodno kretanje stanovništva određeno je prvenstveno biološkim pojavama, odnosno rađanjem i umiranjem što čini osnovne sastavnice prirodnog kretanja (natalitet i mortalitet), te na temelju njihovog međusobnog odnosa nastaje prirodni porast, prirodni pad ili prirodna stagnacija, odnosno dolazi do prirodne promjene. Također, na prirodno kretanje osim bioloških čimbenika

direktno utječu i ekonomski, socijalni, kulturni, psihološki i dr. čimbenici (*Wertheimer-Baletić, 1999*).

Prema Nejašmiću za razumijevanje suvremenih obilježja prirodnog kretanja stanovništva nekog prostora potrebno je nužno spoznati kretanje rodosti, smrtnosti i prirodne promjene u nešto duljem razdoblju. Tako Hrvatska nakon razdoblja poratnog povećanja nataliteta, tj. nakon 1954. godine bilježi stalno smanjenje nataliteta, uz određene manje oscilacije koje su ovisile o djelovanju određenih općih i specifičnih čimbenika. Kao opći čimbenici razvoja stanovništva Hrvatske bili su prisutni procesi industrijalizacije, urbanizacije, širenja obrazovanja te zdravstvene zaštite koji zajedničkim snagama uvjetuju dugotrajan trend smanjivanja samog nataliteta, dok su glavni specifični čimbenici ubrzanog smanjivanja nataliteta tog razdoblja iseljavanje mlađe populacije, koje s manjim oscilacijama traje već duže od jednog stoljeća, kao i njegovi izravni i posredni demografski učinci, zatim ljudski gubici u dva svjetska rata, naročito ljudski gubici u Drugom svjetskom ratu, izravni i posredni, te njihove posljedice na strukturu stanovništva prema starosti i spolu, model industrijalizacije s naglaskom na tešku industriju i koncentracija industrije u velikim gradskim aglomeracijama što je ubrzalo procese deruralizacije i deagrarizacije, a istodobno znatno zaostajanje investicija za gradsku infrastrukturu, zatim agrarna politika koja nije poticala mlade da ostanu na selu i u poljoprivredi, već je poticala njihov odlazak, te populacijska politika koja u to vrijeme nije postojala ni u jednoj od mogućih varijanti, odnosno nije bilo sustavnih mjera poticanja nataliteta ni gospodarskih mjera koje bi destimulirale odlazak mladih u inozemstvo. Od 1991. godine u Hrvatskoj se javlja novi specifični čimbenik, Domovinski rat koji djeluje na smanjivanje nataliteta, te pogoršava demografsko stanje u svim dinamičkim komponentama i za reprodukciju stanovništva relevantnim strukturama i prvi puta nakon Drugog svjetskog rata dovodi do prirodne depopulacije koja je uz brojne druge čimbenike uvjetovala ukupnu depopulaciju na teritoriju cijele Hrvatske (*Wertheimer-Baletić, 2004*).

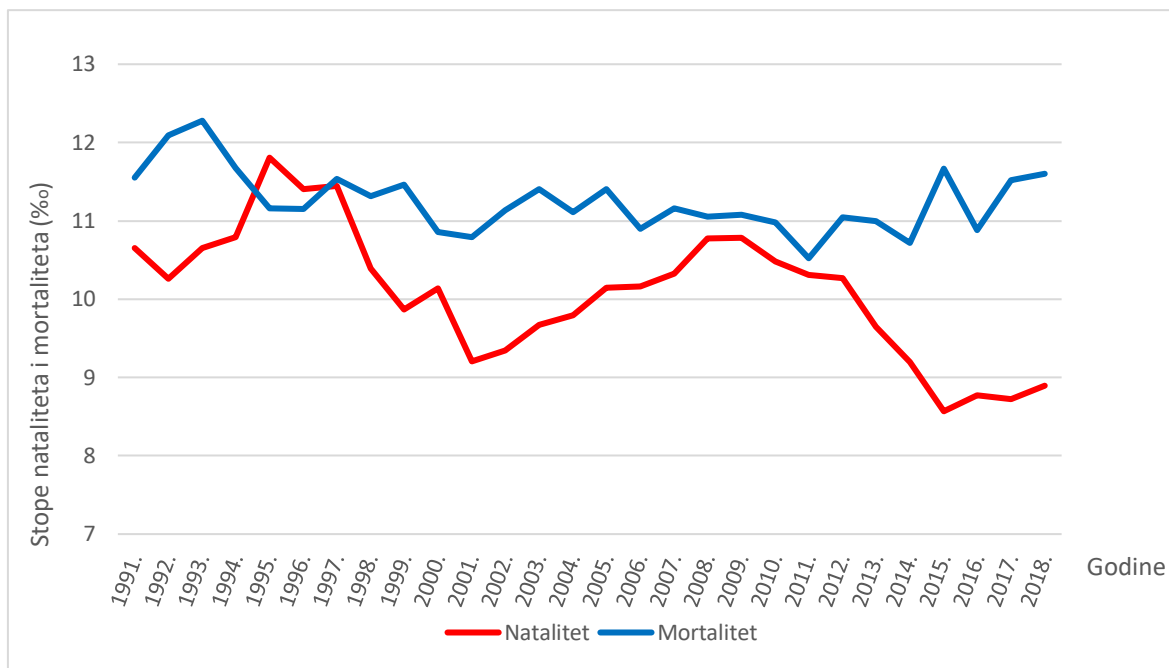
Jedna od pozitivnih sastavnica prirodnog kretanja stanovništva koja utječe na porast stanovništva je rodost, odnosno natalitet. Taj pojam može se poistovjetiti i s pojmom fertiliteta s obzirom da oba pojma u širem smislu podrazumijevaju odnos broja rađanja određene populacije u cjelokupnoj populaciji ili u jednom njezinom dijelu u određenom vremenu, međutim razlikuju se u načinu izračunavanja pokazatelja.¹³ Čimbenici koji

¹³ Natalitet – broj živorođenih u odnosu prema ukupnom stanovništvu

Fertilitet – broj živorođenih u odnosu prema ženskom stanovništvu u fertilnoj dobi (15-49)

određuju razinu rodnosti neke populacije tri su međusobno povezane skupine, a to su biološki čimbenici, gospodarski i društveni čimbenici i psihološki čimbenici. Za razliku od nataliteta, negativna sastavnica prirodnog i ukupnog kretanja stanovništva koja utječe na smanjenje broja stanovnika je smrtnost, odnosno mortalitet. Mortalitet označava učestalost umiranja, odnosno broj umrlih u nekoj populaciji u određenom vremenu, a njegove odrednice u nekoj populaciji određene su pomoću dvije vrlo važne skupine čimbenika koje se međusobno isprepliću, a to su biološki čimbenici, te gospodarsko-društveni čimbenici (*Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 2005*).

Kako bi se došlo do potrebnih podataka o stopama nataliteta i mortaliteta Županije od 1991. do 2018. godine korišteni su podaci o broju stanovnika Županije u međupopisnom razdoblju dobiveni procjenom broja stanovnika od 1991. do 2011. godine prema geometrijskoj stopi rasta, te službenih podataka Državnog zavoda za statistiku za procjenu broja stanovnika Županije od 2012. do 2018. godine. Također uz podatke dobivene procjenom korišteni su i podaci o živorođenim osobama na području Županije. Prema dobivenim podacima možemo vidjeti kako je početkom 1990-ih značajniji pad stope nataliteta, te porast stope mortaliteta, što se kao i u ostatku Hrvatske može pripisati početku ratnih zbivanja, koji su rezultirali manjim brojem rađanja, te većoj smrtnosti kao posljedica ratnih gubitaka koja svoj vrhunac na području Županije doživljava 1993. godine. Unatoč tome, iste godine, te za razliku od nekih drugih županija, Zagrebačka županija doživljava porast stope nataliteta, te 1995. godine doživljava svoj maksimum u promatranom razdoblju, odnosno doživljava tzv. „baby boom“, tj. dolazi do tzv. nadoknade rodnosti. Iste godine stope mortaliteta padaju ispod stopa nataliteta, te dolazi do prirodnog rasta stanovništva Zagrebačke županije. Takav slijed događanja može se pripisati završecima ratnih zbivanja, čime dolazi do „stabilnijih“ situacija u državi, te povećanju rodnosti. Od 1995. godine stopa mortaliteta iz godine u godinu oscilira da bi naposljetku 2015. ponovno doživjela značajniji rast, a 2016. ponovni pad, nakon čega ponovno slijedi porast stope mortaliteta. Stopa nataliteta od 2002. godine bilježi blagi rast sve do 2009. godine, nakon čega ponovno dolazi do smanjenja stope nataliteta kao posljedica sve lošijih ekonomskih događanja u zemlji (sl. 7).

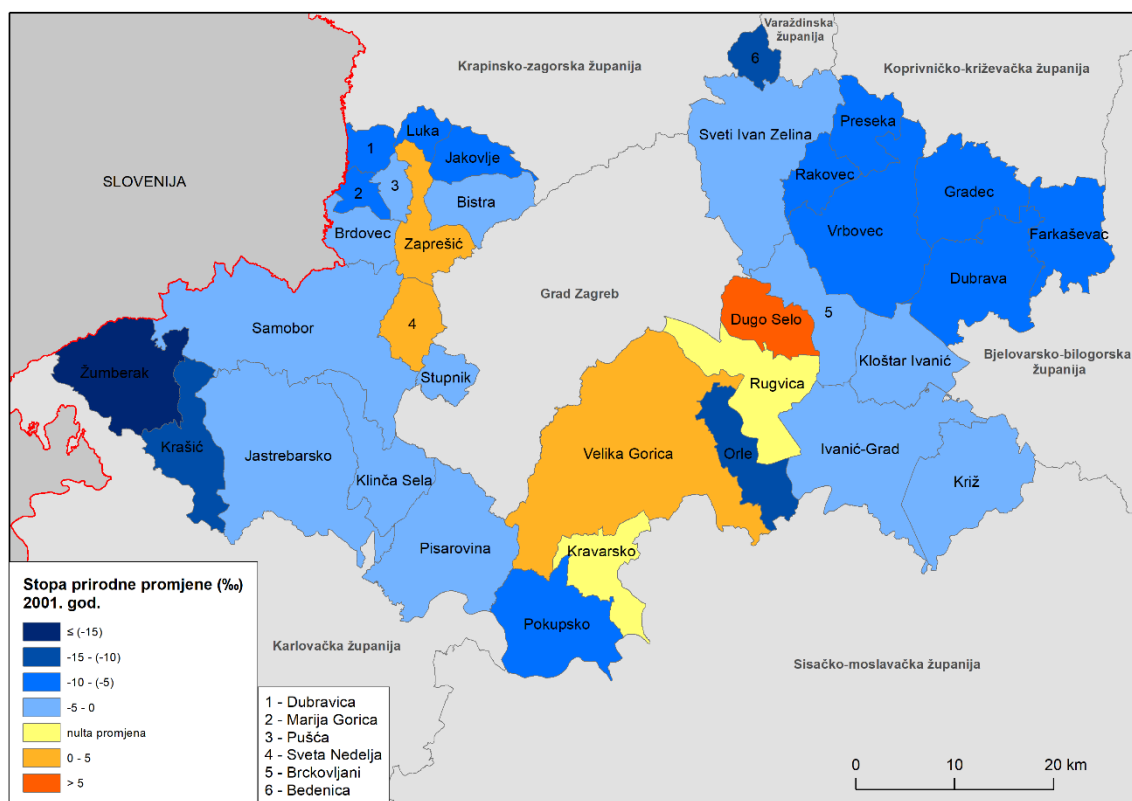

Sl. 7. Stope nataliteta i mortaliteta Zagrebačke županije od 1991. do 2018. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Procjene stanovništva Republike Hrvatske 2012. – 2018., Državni zavod za statistiku

Prirodna promjena prikazuje razliku između broja rođenih i umrlih, odnosno razliku nataliteta i mortaliteta. Uglavnom se podrazumijeva da je riječ o višku broja rođenih nad brojem umrlih, što rezultira pozitivnom prirodnom promjenom, odnosno prirodnim prirastom, međutim u zadnje vrijeme sve je češći slučaj viška umrlih nad brojem rođenih, što rezultira negativnom prirodnom promjenom, odnosno prirodnim smanjenjem. Jedan od glavnih čimbenika u razlici stopa prirodne promjene je stupanj razvijenosti određenog područja. Tako razvijenija područja bilježe niske stope, dok slabije razvijenija područja visoke stope prirodne promjene, odnosno niže stope prirodne promjene označavaju viši stupanj gospodarskog razvoja, dok više stope prirodne promjene označavaju niži stupanj gospodarskog razvoja. S obzirom na stupanj prirodne promjene tako razlikujemo vrlo visok prirodni porast, visok prirodni porast, umjereni prirodni porast, te nizak prirodni porast (Nejašmić, 2005).¹⁴

¹⁴ Vrlo visok prirodni porast > 18 ‰
 Visok prirodni porast 12 – 17 ‰
 Umjeren prirodni porast 4 – 11 ‰
 Nizak prirodni porast < 4 ‰

Sl. 8. Stope prirodne promjene po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2001. godine

Izvor: *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2001. po županijama, gradovima i općinama*, Državni zavod za statistiku

Na razini Gradova i općina Zagrebačke županije 2001. godine svega četiri upravna grada bilježe pozitivnu stopu prirodne promjene¹⁵, dok preostalih pet, zajedno sa svih 25 općina bilježe prirodni pad. Najveći prirodni rast na području Županije bilježi Grad Dugo Selo, dok je najizraženiji prirodni pad dakako u općini Žumberak, koju karakterizira visoka smrtnost, odnosno mala rodnost. Od Gradova najveći prirodni pad bilježe Vrbovec i Jastrebarsko.¹⁶ „Nulta“ promjena odnosno prirodna stagnacija 2001. godine zabilježena je u općinama Kravarsko i Rugvica (sl. 8).

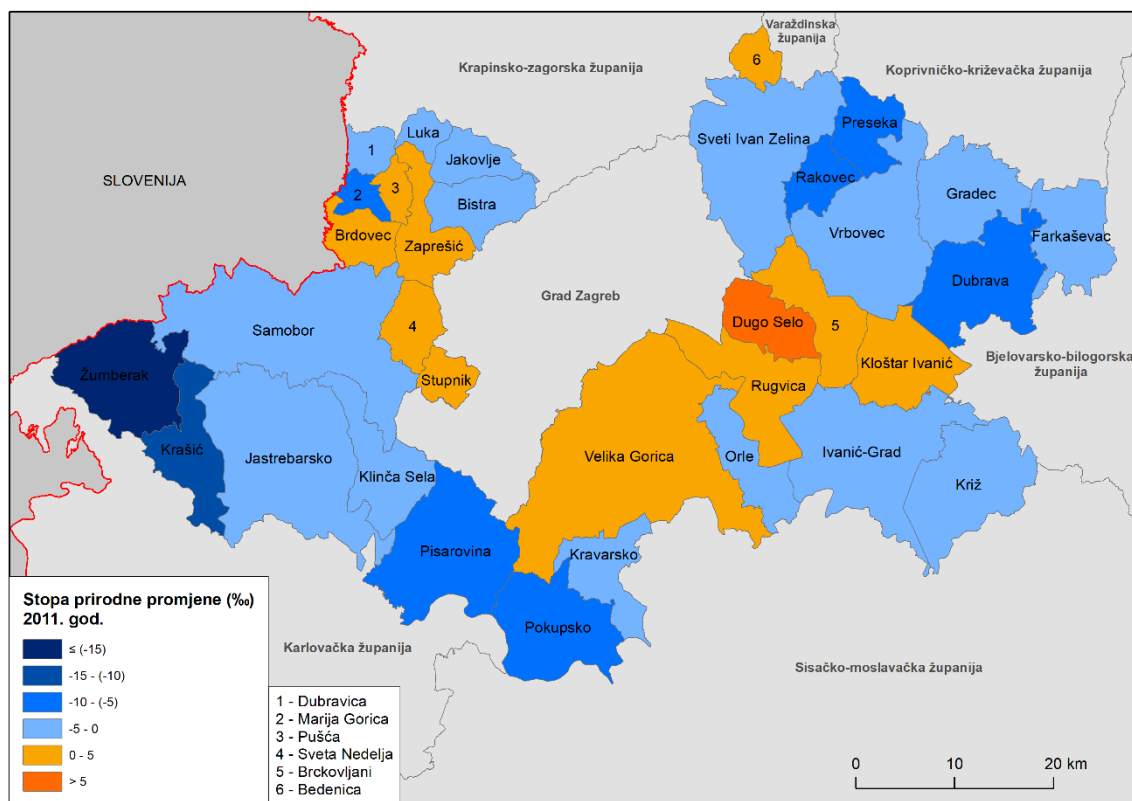
Godine 2011. za razliku od 2001. prirodni porast bilježe četiri upravna grada i sedam općina i to redom Gradovi Dugo Selo, Sveta Nedelja, Velika Gorica i Zaprešić, te općine Brdovec, Pušća, Brckovljani, Stupnik, Bedenica, Rugvica i Kloštar Ivanić.¹⁷ Preostali Gradovi i općine i dalje bilježe prirodni pad od čega je i dalje najizraženiji prirodni pad općine

¹⁵ Dugo Selo pp= 6,7 %, Velika Gorica pp= 1,96 %, Zaprešić pp= 0,95 %, Sveta Nedelja pp= 0,9 %

¹⁶ Žumberak pp= -19,41 %, Vrbovec pp= -5,46 %, Jastrebarsko pp= -4,25 %

¹⁷ Dugo Selo pp= 5,32 %, Sveta Nedelja pp= 4,26 %, Velika Gorica pp= 1,81 %, Zaprešić pp= 1,78 %
Brdovec pp= 4,22 %, Pušća pp= 3,7 %, Brckovljani pp= 3,21 %, Stupnik pp= 2,68 %, Bedenica pp= 0,7 %,
Rugvica pp= 0,38 %, Kloštar Ivanić pp= 0,33 %

Žumberak od 30,58 %, što je i dalje posljedica visoke smrtnosti, te sve manje rodnosti na tome području (sl. 9). Prema Popisu 2011. godine na području Županije nije zabilježena „nulta“ promjena, odnosno prirodna stagnacija kao što je bio slučaj 2001. godine.

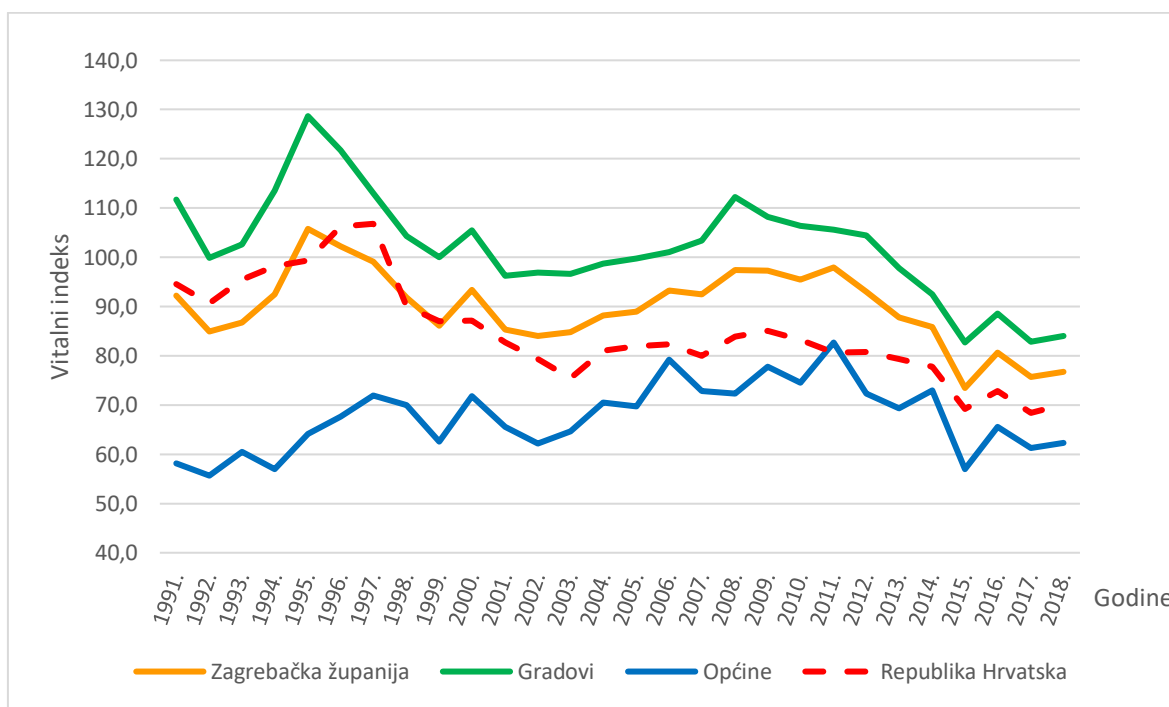
Sl. 9. Stope prirodne promjene po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2011. po županijama, gradovima i općinama*, Državni zavod za statistiku

U razdoblju od 1991. do 2011. godine, dakle u 20 godina zabilježeno je 66 484 rođenih, te 72 023 umrlih što rezultira većim brojem umrlih od rođenih, odnosno rodilo se 5 539 osoba manje nego što ih je umrlo. Do 2018. godine broj rođenih porastao je za 20 216, odnosno 30,4 %, dok je broj umrlih porastao za 24 725, odnosno 34,33 %, te je i dalje manjak broja rođenih u odnosu na umrle i to za 10 048. Godine 2001. na području Županije rođeno je 489 osoba manje nego što ih je umrlo, te se na razini Županije bilježi prirodni pad od 1,58 %, dok je 2011. godine rođeno 67 osoba manje nego što je umrlo, te se i dalje bilježi prirodni pad od 0,21 %, odnosno prirodna depopulacija.

Jedan od pokazatelja smjera bioreprodukcije uz stope prirodne promjene je i vitalni indeks koji pokazuje broj živorođenih na 100 umrlih. Vitalni indeks veći od 100 ukazuje nam na

proširenu reprodukciju stanovništva, odnosno na povećanje broja stanovnika prirodnom promjenom, dok manji od 100 ukazuje na smanjujuću reprodukciju stanovništva, odnosno smanjenje broja stanovnika prirodnom promjenom uslijedi čega se javlja prirodna depopulacija. Iznosi li vitalni indeks 100, tada je riječ o prirodnoj stagnaciji, odnosno nultoj prirodnoj promjeni koja proizlazi iz jednake rodnosti i smrtnosti (Nejašmić, 2005).

Sl. 10. Vitalni indeks Zagrebačke županije i Republike Hrvatske od 1991. do 2018. godine
 Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku

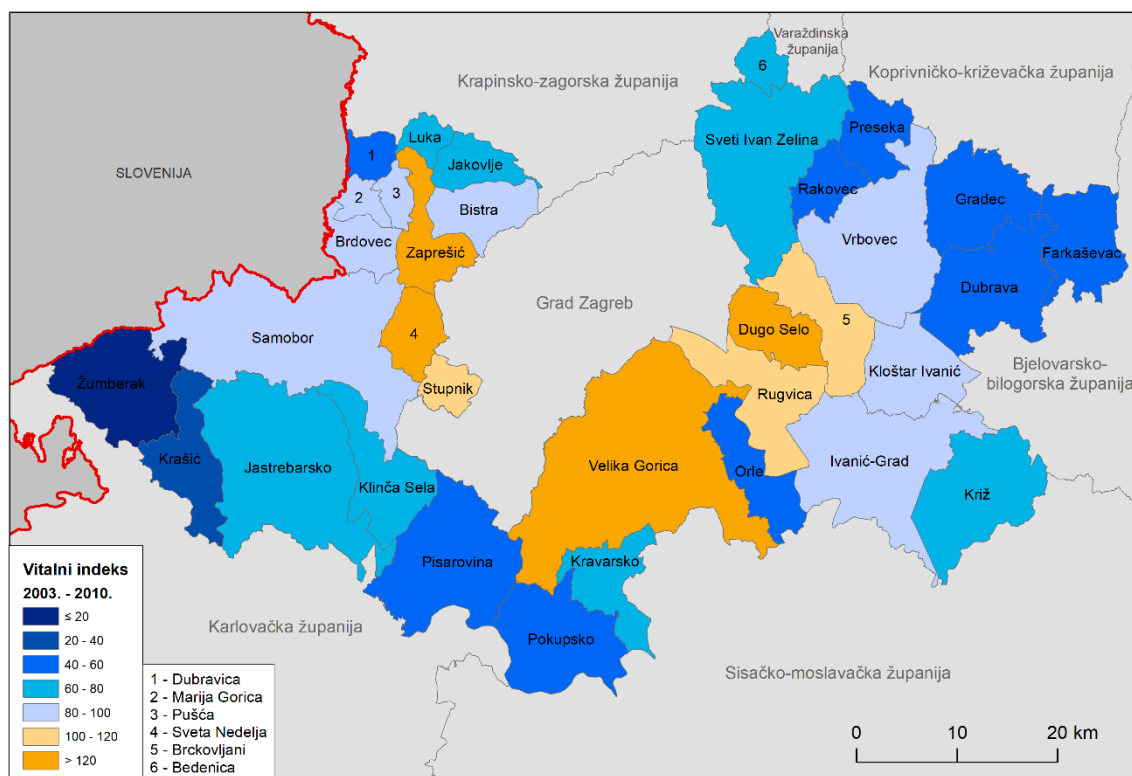
Uspoređujući vitalni indeks Županije s vitalnim indeksom Republike Hrvatske možemo vidjeti kako i Županija i Hrvatska sredinom 1990-ih bilježe vitalni indeks iznad granične vrijednosti 100, te Županija 1995. godine bilježi 105 rođenih na 100 umrlih, dok Hrvatska samo godinu dana kasnije bilježi 106 rođenih na 100 umrlih, nakon čega obje bilježe pad, te u promatranom vremenu ne prelaze preko granične vrijednosti indeksa. Iako i Županija i Hrvatska bilježe prirodni pad u daljnjem promatranom vremenu, Županija je ipak u pozitivnijoj situaciji od Hrvatske. Najmanji vitalni indeks Županija bilježi 2015. godine kada je samo 69 rođenih na 100 umrlih, dok je na razini čitave države takva situacija zabilježena dvije godine kasnije, odnosno 2017. kada je bilo 68 rođenih na 100 umrlih (sl. 10). Značajnija razlika je na razini upravnih gradova i općina Zagrebačke županije u

promatranom razdoblju. Dok Gradovi 1990-ih godina bilježe povećanje broja stanovnika prirodnom promjenom, kod općina je vidljivo poprilično smanjenje broja stanovnika, te prisustvo prirodne depopulacije. Takav trend kod općina vidljiv je kroz cijelo promatrano razdoblje, dok Gradovi variraju iz godine u godinu, te od 2001. do 2005. godine bilježe prirodno smanjenje, dok od 2006. pa do 2012. ponovno prirodni rast, nakon čega ponovno nastupa prirodna depopulacija. Svoju najveću vrijednost vitalni indeks Gradova bilježi 1995. godine kada doseže 128,7, odnosno 128 rođenih na 100 umrlih, a kod općina najveća vrijednost vitalnog indeksa bilježi se 2012. godine kada doseže 80,7, odnosno 80 rođenih na 100 umrlih, što je unatoč najpozitivnijem rezultatu općina i dalje prirodna depopulacija (sl. 10). Takav trend prirodnog rasta kod upravnih gradova i prirodnog pada kod općina može se protumačiti kao posljedica sve većeg odlaska mladih u urbane sredine, te ostanak starije populacije u ruralnim krajevima Županije što rezultira većim brojem umrlih i sve manjim brojem rođenih.

Od devet Gradova i 25 općina, četiri Grada i tri općine u razdoblju od 2003. do 2010. godine na području Zagrebačke županije bilježe vitalni indeks veći od 100, što je svega 20,58 % Županije (sl. 11). Dakle najvitalniji Gradovi redom su Dugo Selo, Sveta Nedelja, Velika Gorica i Zaprešić, a među općinama se ističu Brckovljani, Stupnik i Rugvica.¹⁸ U promatranom razdoblju zabilježena su dvije općine s vitalnim indeksom 100, odnosno prirodnom stagnacijom, a to su općine Brdovec i Pušća. Najmanji vitalni indeks, već očekivano ima općina Žumberak, te on iznosi 14,8. Uz Žumberak općina s najmanjim vitalnim indeksom u promatranom vremenu je općina Krašić, dok kod Gradova najmanji vitalni indeks imaju Jastrebarsko i Sveti Ivan Zelina (Prilog 1.).¹⁹

¹⁸ Dugo Selo Vi=159,8, Sveta Nedelja Vi=131,6, Velika Gorica Vi=124,9, Zaprešić Vi=124,4, Brckovljani Vi=109,5, Stupnik Vi=109,2, Rugvica Vi=104,6

¹⁹ Krašić Vi=37,9, Jastrebarsko Vi=65, Sveti Ivan Zelina Vi=77,5

Sl. 11. Vitalni indeks po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije od 2003. do 2010. godine

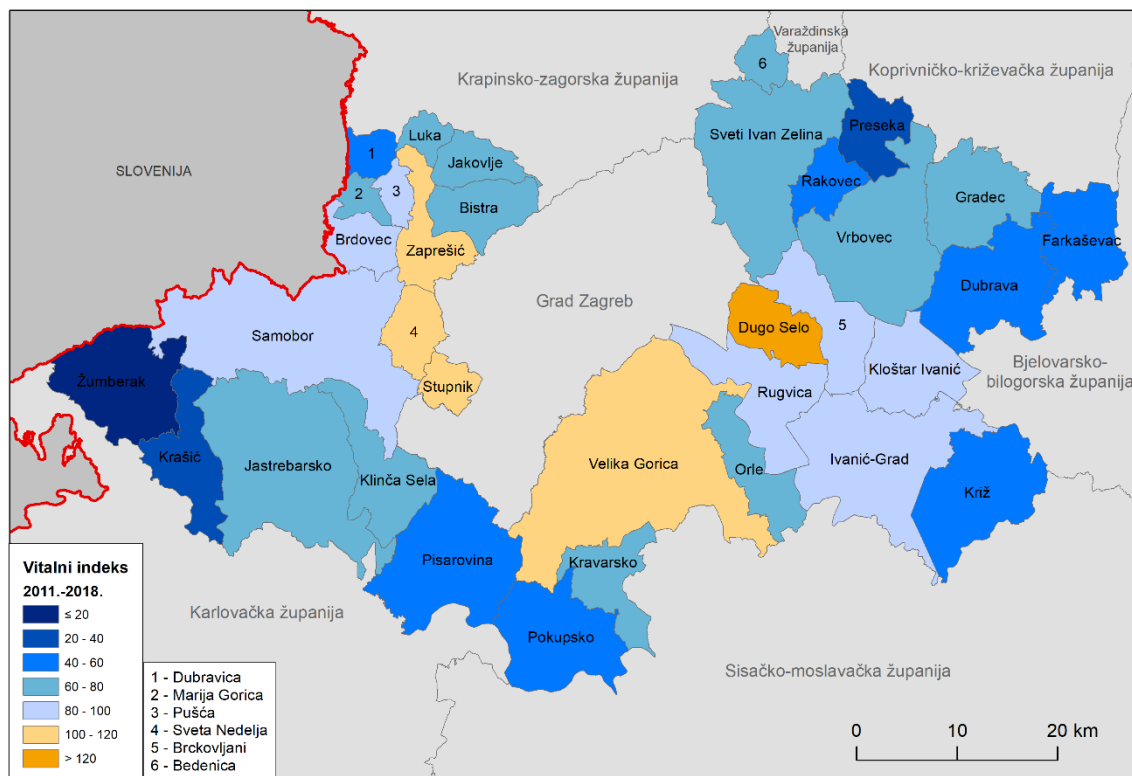
Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku

U drugom promatranom razdoblju, odnosno od 2011. pa do 2018. godine broj upravnih gradova i općina s vitalnim indeksom većim od 100 smanjio se na pet, odnosno na svega 14,71 % Županije (sl. 12). Gradovi s najvećim vitalnim indeksom u promatranom razdoblju redom su Dugo Selo, Sveta Nedelja, Zaprešić i Velika Gorica, dok od općina samo Stupnik bilježi vitalni indeks veći od 100.²⁰ U razdoblju od 2011. do 2018. godine za razliku od 2003. do 2010. godine niti jedan Grad ili općina nisu zabilježili prirodnu stagnaciju. Najmanji vitalni indeks i dalje bilježi općina Žumberak te on iznosi 17,51, odnosno svega 17 rođenih na 100 umrlih. Uz općinu Žumberak najmanji vitalni indeks među općinama još imaju Krašić i Preseka, dok kod Gradova i dalje najmanji vitalni indeks bilježe Jastrebarsko i Sveti Ivan Zelina (Prilog 1.).²¹ Uspoređujući dva promatrana razdoblja vidljivo je kako je na

²⁰ Dugo Selo Vi=146,67, Sveta Nedelja Vi=113,51, Zaprešić Vi=106,40, Velika Gorica Vi=103,28, Stupnik Vi=110,57

²¹ Krašić Vi=36,41, Preseka Vi=37,41, Sveti Ivan Zelina Vi=64,46, Jastrebarsko Vi=64,83
Detaljnije u tablici u prilogima

području Županije prisutan trend sve manjeg broja rađanja, te sve veće prirodne depopulacije.

Sl. 12. Vitalni indeks po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije od 2011. do 2018. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku

5.3. Prostorna pokretljivost stanovništva

Kretanje stanovništva na nekom prostoru ne ovisi samo o njegovom prirodnom kretanju, već i o njegovoj prostornoj pokretljivosti. Prostorna pokretljivost jedna je od temeljnih odrednica ukupnog stanovništva, te tako obuhvaća sve oblike teritorijalnog razmještaja stanovništva u nekom vremenskom razdoblju i u određenom prostoru (Mikačić, 2000; Nejašmić, 2005). Djeluje na veličinu ukupnog stanovništva i prostorni razmještaj, na komponente prirodnog kretanja te strukturna obilježja stanovništva. Prostorno kretanje stanovništva obuhvaća dvije sastavnice, pozitivnu koja obuhvaća doseljavanje (imigraciju), te negativnu koja obuhvaća iseljavanje (emigraciju), a razlika zajedno s prirodnim kretanjem djeluje uzročno-

posljedično na ukupno kretanje stanovništva određenog prostora (*Wertheimer-Baletić, 1999*). Glavni kriteriji prostorne pokretljivosti su trajanje (konačna, privremena, redovita, slučajna, sezonska), učestalost (dnevna, tjedna, povremena, itd.) i udaljenosti, odnosno teritorijalni domet (vanjska i unutarnja) (*Nejašmić, 2005*).

U demografskom smislu od najvećeg značenja su migracije i cirkulacije te su one analizirane u ovom radu. Migracije podrazumijevaju polutrajno ili trajno preseljenje zanemarujući faktor udaljenosti, dok se cirkulacije od migracija razlikuju u tome što se izostavlja namjera dugotrajne ili stalne promjene boravišta. Glavni uzrok prostornog kretanja stanovništva, u ovom slučaju migracije i cirkulacije, su gospodarski čimbenici koji nastaju kao rezultat neusklađenosti gospodarske i populacijske stope rasta, te takve neusklađenosti dovode do potisnih (*push*) i privlačnih faktori (*pull*).²² Osim gospodarskih čimbenika, na prostorno kretanje stanovništva djeluju i socijalni, demografski i ostali čimbenici. Socijalni čimbenici tako obuhvaćaju stupanj urbaniziranosti, individualne želje, mogućnosti, maštanja, ali i strahove, dok demografski obuhvaćaju različitu gustoću, natalitet, mortalitet i sl. Također tu su još i brojni drugi čimbenici poput onih političke, geografske i osobne prirode koji se svrstavaju pod ostale čimbenike (*Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić 2005*).

S obzirom da u Republici Hrvatskoj ne postoji registar stanovništva koji u pravilu daje najtočnije podatke o prostornoj pokretljivosti i obilježjima, tako ne postoje niti egzaktni podaci o prostornoj pokretljivosti. Naime, potrebni podaci o prostornoj pokretljivosti dobivaju se iz popisa stanovništva razlikom podataka ukupne i prirodne promjene, odnosno pomoću migracijskog salda. Usporedbom podataka o ukupnom kretanju i prirodnoj promjeni dobivamo razliku broja doseljenih i broja odseljenih danog područja ili države u određenom razdoblju (*Nejašmić, 2005*).²³

²² Potisni faktori: ratovi, bolesti, nestabilne gospodarske prilike, niska zarada i sl.

Privlačni faktori: bolje gospodarske prilike, mogućnost profesionalnog napretka, bolja perspektiva života, viša zarada, poboljšanje životnog standarda i sl.

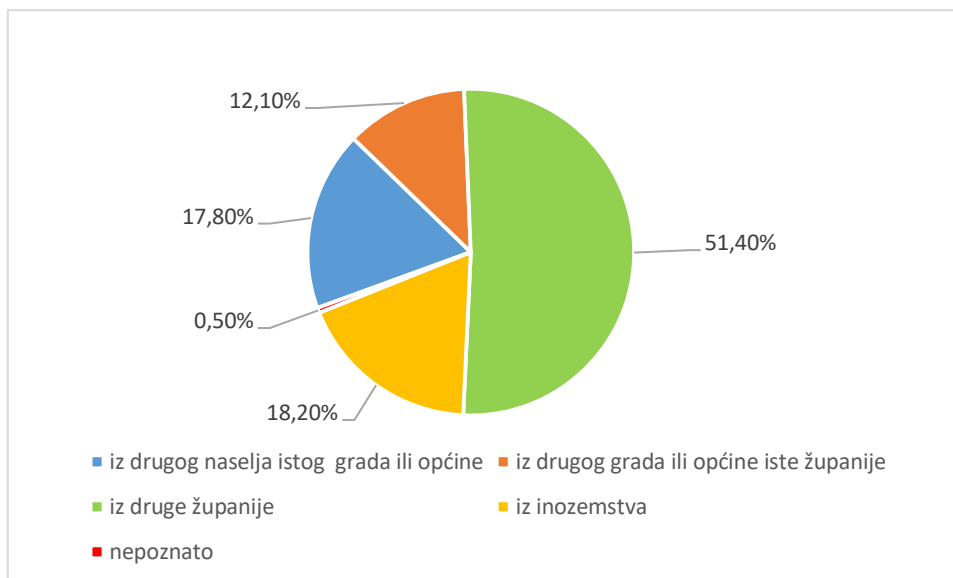
²³ Ako je broj doseljenih veći od broja odseljenih tada je riječ o pozitivnom migracijskom saldu, tj. mehaničkom rastu broja stanovnika, a ako je više odseljenih nego doseljenih tada je riječ o negativnom migracijskom saldu, odnosno mehaničkom padu broja stanovnika danog područja ili države (DZS)

5.3.1. Migracije stanovništva

Kao što je već spomenuto migracije podrazumijevaju polutrajno ili trajno preseljenje zanemarujući faktor udaljenosti. S obzirom da migracije najčešće obuhvaćaju mlado, radno aktivno stanovništvo, migracije imaju golem utjecaj na smanjenje stope rodnosti, te na povećanja stope smrtnosti, odnosno starenja stanovništva što se ogleda kao dugoročni problem promatranog područja. Dakle, djeluju na veličinu ukupnog kretanja stanovništva i njegov prostorni razmještaj, rodnost i smrtnost te samu strukturu stanovništva. Prema trajnosti i učestalosti migracija može biti privremena, konačna, kratkotrajna, dugotrajna itd., te ukoliko se u obzir ipak uzme i udaljenosti tada migracije poprimaju i unutarnja i vanjska obilježja (*Nejašmić, 2005*).

Za potrebe ovog rada korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovništva 2001. i 2011. godine, te publikacija Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima i općinama. Za potrebe analize migracija stanovništva promatranog područja izdvojene su unutarnje i vanjske imigracije po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije za 2001. i 2011. godinu. Tako pod unutarnje imigracije spadaju podaci vezani za stanovništvo doseljeno iz drugog naselja istog upravnog grada ili općine, stanovništvo drugoga Grada ili općine iste županije, te doseljeno stanovništvo iz druge županije, dok se za vanjsku imigraciju koriste podaci vezani za stanovništvo doseljeno iz drugih zemalja, te se zanemaruju „nepoznati“ podaci.

Prema popisu stanovništva 2001. godine od ukupnog popisano stanovništva promatranog područja njih 45,18 % bilo je domicilno stanovništvo, odnosno njih 45,18 % živjelo je u mjestu stanovanja od rođenja promatranog područja, dok se 2011. godine prema popisu stanovništva taj udio smanjio na 42,29 %. Što se tiče stanovništva doseljenog u mjesto stanovanja, prema popisu stanovništva 2001. godine ono je iznosilo 54,31 %, a ostalih 0,51 % je nepoznato. Prema popisu stanovništva 2011. godine broj stanovništva doseljenog u mjesto stanovanja porastao je za 3,34 %, te je iznosio 57,65 %, dok je ostalih 0,06 % nepoznato.

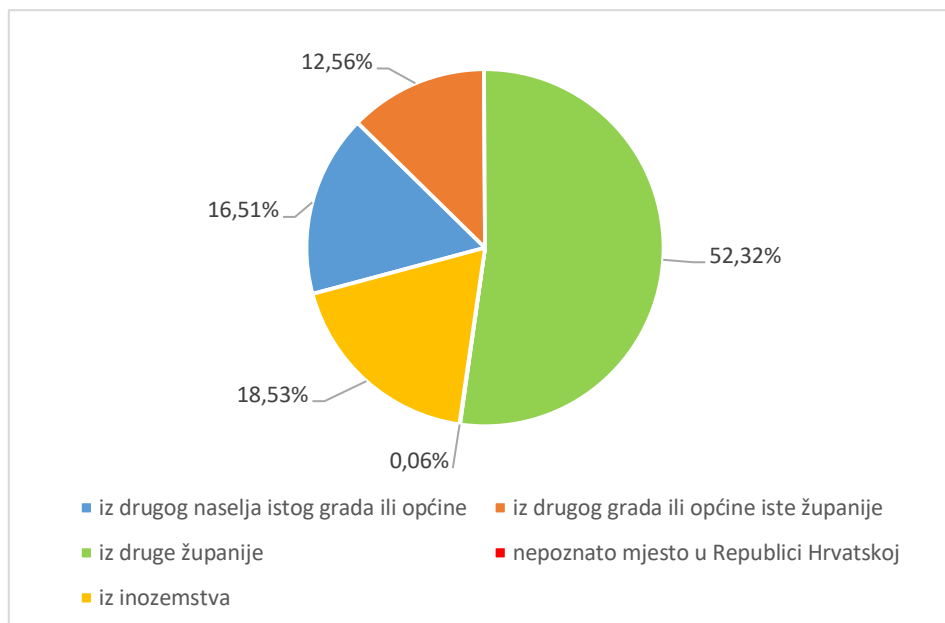

Sl. 13. Dospeljeno stanovništvo Zagrebačke županije 2001. godine

Izvor: *Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku*

Gledano prema kategorijama ukupnog doseljenog stanovništva Zagrebačke županije 2001. s područja Republike Hrvatske u županiju je doseljeno 81,26 %, a 2011. godine 81,47 %, dok je postotak doseljenog stanovništva iz inozemstva 2001. godine iznosio 18,2 %, a 2011. godine 18,53 %, što je u oba slučaja vrlo neznatan porast. Također, možemo vidjeti kako najveći udio ukupnog doseljenog stanovništva i 2001. i 2011. godine otpada na stanovništvo doseljeno iz drugih županija, pa tako 2001. godine ono iznosi 51,4 %, dok se 2011. godine povećava na 52,32 %. Stanovništvo doseljeno iz drugog naselja iste općine ili Grada 2001. iznosi 17,8 %, a 2011. godine 16,51 %. Stanovništvo iz drugih Gradova ili općina iste županije 2001. iznosi 12,10 %, dok 2011. godine 12,56 % (sl. 13 i 14).

U kategoriji stanovništvo doseljeno iz inozemstva najveći udio stanovništva 2001. godine odnosi se na stanovništvo iz Bosne i Hercegovine i to značajnih 81,73%, zatim iz Slovenije 3,44 %, Makedonije 0,94 %, te ostalih zemalja 7,64 %. Godine 2011. na području Zagrebačke županije i dalje najveći dio doseljenog stanovništva iz inozemstva odnosi se na stanovništvo iz Bosne i Hercegovine 41,96 %, zatim Njemačke 35,6 %, Slovenije 3,48 %, Srbije 2,91 %, Kosova 2,25 %, te ostale zemlje koje zajedno čine 13,8 % doseljenog stanovništva iz inozemstva.

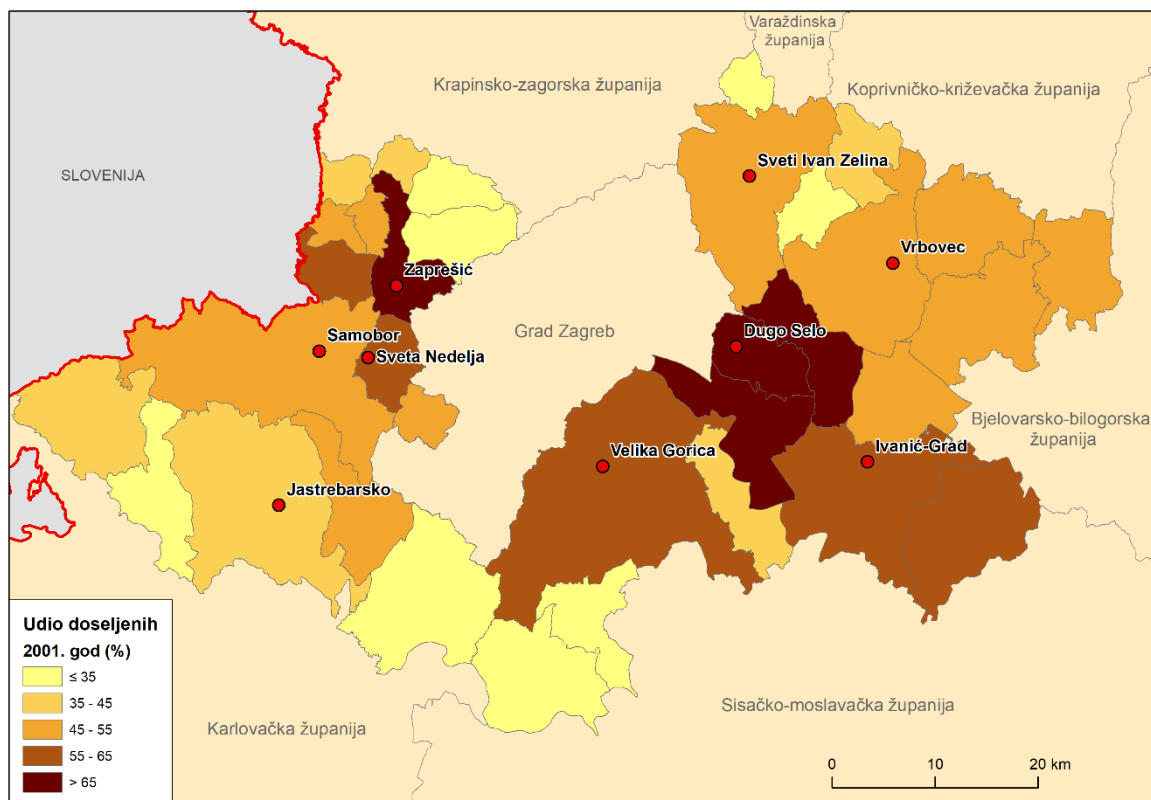

Sl. 14. Doseljeno stanovništvo Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prema podacima dobivenim popisom stanovništva 2001. godine na području Zagrebačke županije od 309 696 stanovnika, njih 168 204 čini doseljeno stanovništvo, što unutarnjom, što vanjskom imigracijom. Godine 2001. udio doseljenih na područje Zagrebačke županije iznosio je 54,31 %. Što se tiče samih Gradova i općina, na područje upravnih gradova od ukupnih 214 992 stanovnika, njih 122 092 je doseljeno, te čine udio od 56,79 %, dok općine ukupno broje 94 704 stanovnika, od kojih 46 112 doseljenih i udio od 48,69 % (Prilog 2.).

Na području Gradova najveći udio doseljenih, što unutarnjom, ali i vanjskom imigracijom bilježi Dugo Selo sa 68,27 % doseljenih, te Zaprešić sa 67,42 %, dok najmanji udio doseljenih bilježi Jastrebarsko sa 44,44 % (sl. 15). Prema dobivenim podacima možemo zaključiti kako upravo Gradovi postaju sve privlačnije mjesto za stanovanje, dok se ruralna okolica, odnosno općine lagano prazne, izuzev pojedinih općina koje imaju bolju prometnu povezanost s ostatkom županije, te koje se nalaze u neposrednoj blizini razvijenih gradova. Tako od općina najveći udio doseljenih 69,13 % ima općina Brckovljani koja se nalazi između Dugog Sela i Vrbovca, te u neposrednoj blizini Velike Gorice, te općina Rugvica s 67,97 % koja se nalazi između Dugog Sela i Velike Gorice, dok najmanji udio 28,29 % ima općina Jakovlje koja se nalazi na sjevernim granicama Županije, te ju karakterizira slabija prometna povezanost s ostatkom Županije, ali i Zagrebom (sl. 15).

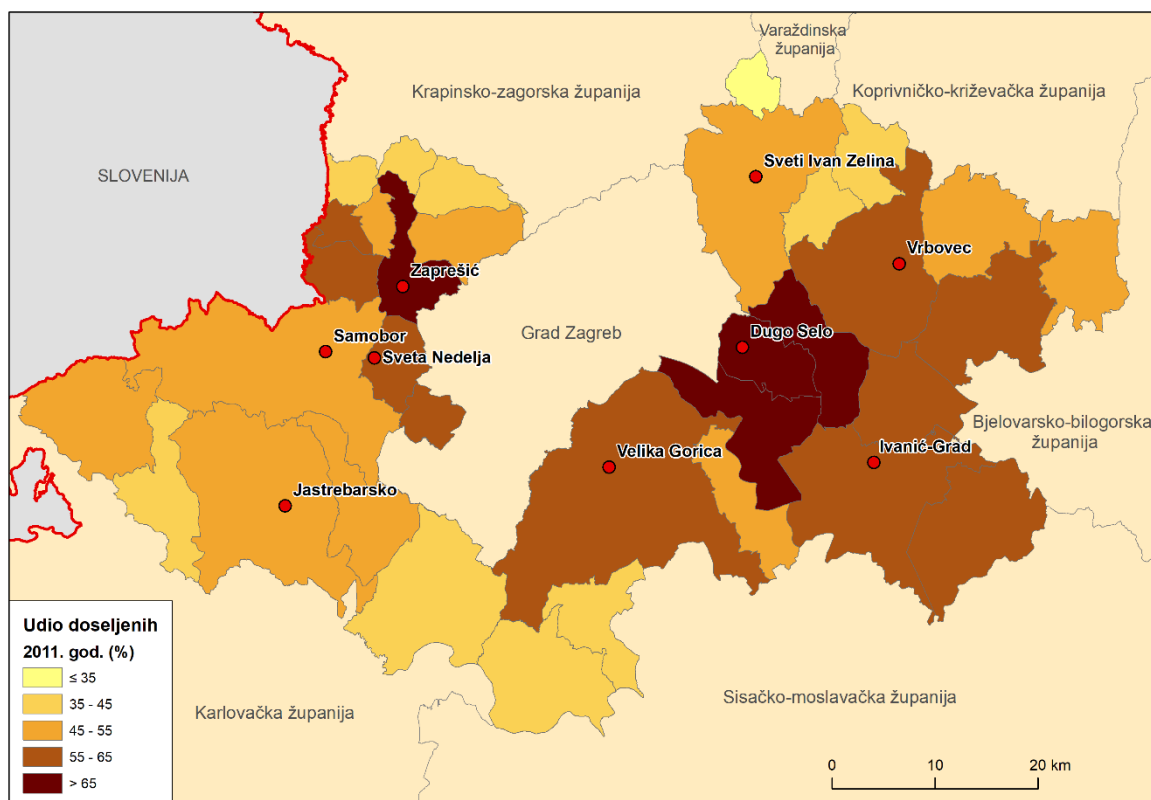
Sl. 15. Udio doseljenog u ukupnom broju stanovništva po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., 2011., Državni zavod za statistiku

Prema podacima popisa stanovništva 2011. godine na području Zagrebačke županije od 317 606 stanovnika, njih 183 097 čini doseljeno stanovništvo, što unutarnjom, što vanjskom imigracijom. Godine 2011. udio doseljenih na područje Zagrebačke županije iznosio je 57,65 %. Na području upravnih gradova od ukupno 223 068 stanovnika, njih 132 205 čini doseljeno stanovništvo, te čine udio od 59,27 % doseljenog stanovništva na području upravnih gradova županije, dok općine ukupno broje 94 538 stanovnika, od kojih 50 892 doseljenih i udio od 53,83 % (Prilog 3.).

Na području Gradova, što unutarnjom, što vanjskom imigracijom najveći udio doseljenog stanovništva u ukupnom broju stanovnika bilježi Zaprešić s udjelom od 68,54 %, a zatim Dugo Selo s udjelom od 67,87 %, što je u usporedbi s 2011. neznatna promjena. Za razliku od 2011. godine, udio doseljenog stanovništva Jastrebarskog porastao je na 50,70 %, dok najmanji udio bilježi Sveti Ivan Zelina 49,98 %. Kod općina, kao i kod Gradova, slika je prilično slična u obje promatrane popisne godine. Tako najveći udio doseljenih 2011. godine imaju Rugvica 67,95 %, te Brckovljani 67,08 %, dok najmanji udio bilježe Bedenica 34,29

%, Pokupsko 35,75 %, te Jakovlje 36,08 % (sl. 16). Kao i 2001., tako i 2011. godine najmanje udjele i dalje imaju najudaljenije i najslabije prometno povezane općine na krajnjem sjeveru ili jugu županije, dok najveći udio doseljenog stanovništva imaju općine koje imaju bolju prometnu povezanost, te koje se nalaze u neposrednoj blizini većih i razvijenijih gradova županije koji i dalje najviše privlače stanovništvo, pa samim time i imaju najveće udjele doseljenog stanovništva. Glavni razlozi porasta broja doseljenih mogu se ogledati u mogućnosti zapošljavanja u Zagrebu, ali i migracijskim kretanjima prema Zagrebu. Također, porast broja doseljenih može se ogledati i u poboljšanju kvalitete života čime je prostor privlačniji, jeftinija zemljišta na prostoru Županije rezultiraju jačom stambenom izgradnjom, izgradnjom komunalne infrastrukture, te poslovnih objekata (Klempić Bogadi i Lajić, 2014).

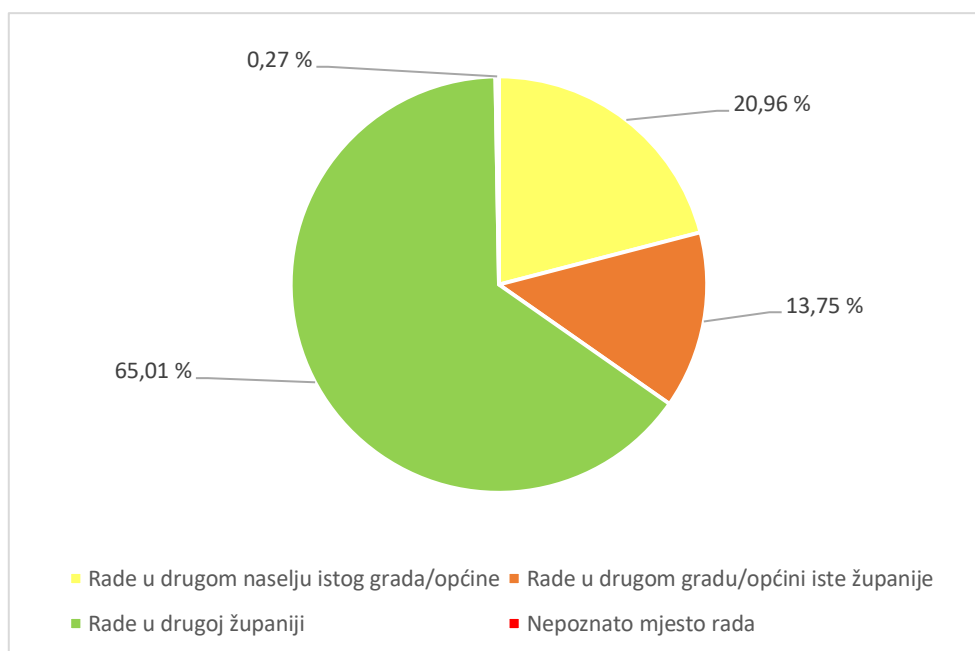
Sl. 16. Udio doseljenih u ukupnom broju stanovnika po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., 2011., Državni zavod za statistiku

5.3.2. Cirkulacije stanovništva

Dnevne migracije, kružno kretanje ili cirkulacija je svako kretanje stanovništva između mjesta stalnog stanovanja u drugo mjesto radi odlaska na posao, školovanje i sl. Takva vrsta prostorne pokretljivosti daje uvid u broj radno aktivnog stanovništva, te broj učenika i studenata, a od uobičajenih migracija razlikuju se u vidu izostanka namjere dugotrajne ili stalne promjene boravišta, međutim u konačnici na temelju određenih privlačnih faktora one mogu rezultirati upravo time. Kao i migracije zanemaruju faktor udaljenosti, no ukoliko se i udaljenost uzme u obzir, kao i migracije, cirkulacije poprimaju unutarnja i vanjska obilježja (*Nejašmić, 2005*). Prema kriteriju trajanja i učestalosti cirkulacije mogu biti redovite (dnevne, tjedne, povremene), slučajne i sezonske, dok prema teritorijalnom dometu lokalne, međugradske, međuopćinske ili međužupanijske. Preduvjet kako bi cirkulacija stanovništva bila uopće moguća je prometna povezanost, te brojni gospodarski čimbenici koji privlače radnu snagu iz slabije razvijenih područja u one razvijenije.

Prema popisu stanovništva 2001. godine na području Zagrebačke županije bilo je 100 989 dnevnih migranata, od čega 69 758, odnosno 69,07 % onih koji su aktivno obavljali zanimanje izvan mjesta stanovanja (Prilog 4.). Najveći udio aktivnog stanovništva koje dnevno cirkulira u mjesto rada odnosi se na stanovništvo koje radi u drugoj županiji. Tako čak 65,01 % stanovnika radi u drugoj županiji čime se može naslutiti značajna veza između Zagrebačke županije i Zagreba koji se nalazi u neposrednoj blizini. Zatim, 20,96 % stanovnika radi u drugom naselju istog Grada ili općine, 13,75 % stanovnika radi u drugom Gradu ili općini iste županije, dok je za 0,27 % stanovnika nepoznato mjesto rada (sl. 17). Udio stanovnika koji prema popisu 2001. radi u inozemstvu je relativno zanemariv s obzirom da on iznosi 0,01 %. Također, kao što je već navedeno, pod dnevne migrante osim stanovništva koje odlazi na rad izvan mjesta stanovanja, misli se i na učenike i studente koji se školuju izvan mjesta stanovanja. Tako 2001. na području Zagrebačke županije ima 24 428 učenika, odnosno 24,19 %, što u osnovnim, što u srednjim školama, te 6 743 studenta, odnosno 6,67 %.

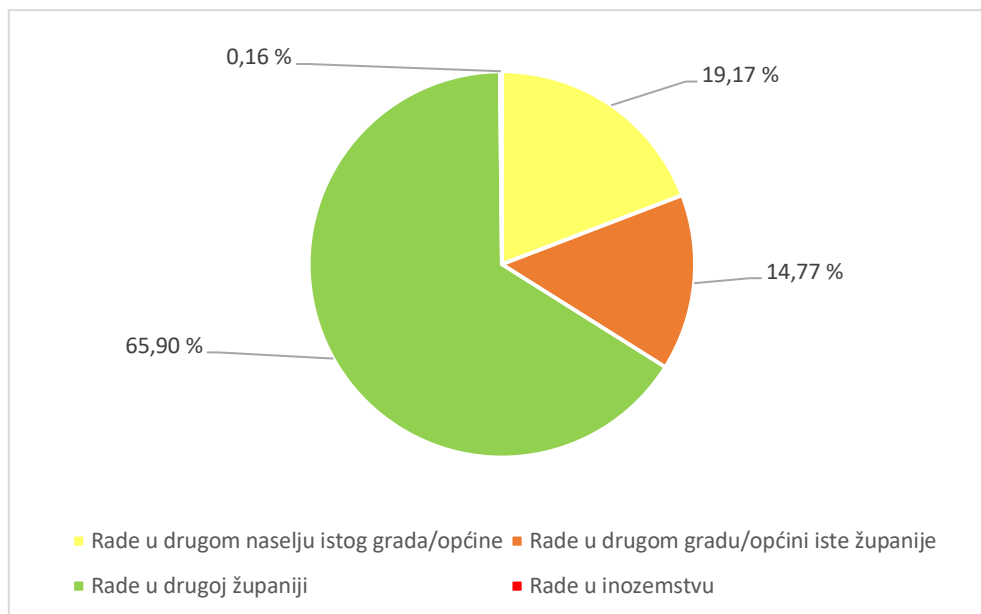

Sl. 17. Udio aktivnog stanovništva Zagrebačke županije koje dnevno cirkulira u mjesto rada 2001. godine

Izvor: Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku

Prema popisu stanovništva 2011. godine na području Zagrebačke županije bilo je 122 341 dnevnih migranata, od čega njih 89 507, odnosno 73,16 % stanovnika koji aktivno obavljaju zanimanje izvan mjesta stanovanja (Prilog 4.). Kao i 2001., tako i 2011. godine najveći udio aktivnog stanovništva koje dnevno cirkulira u mjesto rada odnosi se na stanovništvo koje radi u drugoj županiji, odnosno njih 65,90 %, što i dalje asocira na značajnu vezu Županije sa Zagrebom. Zatim njih 19,17 % radi u drugom naselju istog grada ili općine, 14,77 % radi u drugom gradu ili općini iste županije, dok njih 0,16 % radi u inozemstvu (sl. 18). Prema podacima iz 2011. godine na području županije bilo je 25 223 učenika, odnosno 20,62 %, što osnovnih, što srednjih škola koji dnevno cirkuliraju u mjesto obrazovanja, te 7 611 studenata, odnosno 6,22 %.

Na razini upravnih gradova i općina 2001. godine Gradovi imaju 71 016 dnevnih migranata, odnosno 70,32 %, dok 2011. godine bilježe 84 963 dnevnih migranata, odnosno 69,45 % (Prilog 4.). Što se tiče podataka na razni Gradova i općina najveći udio kako i na razini županije odnosi se na stanovništvo koje aktivno obavlja zanimanje u drugoj županiji uz pretpostavku da većina tog stanovništva dnevno migrira prema Zagrebu radi njegove neposredne blizine.

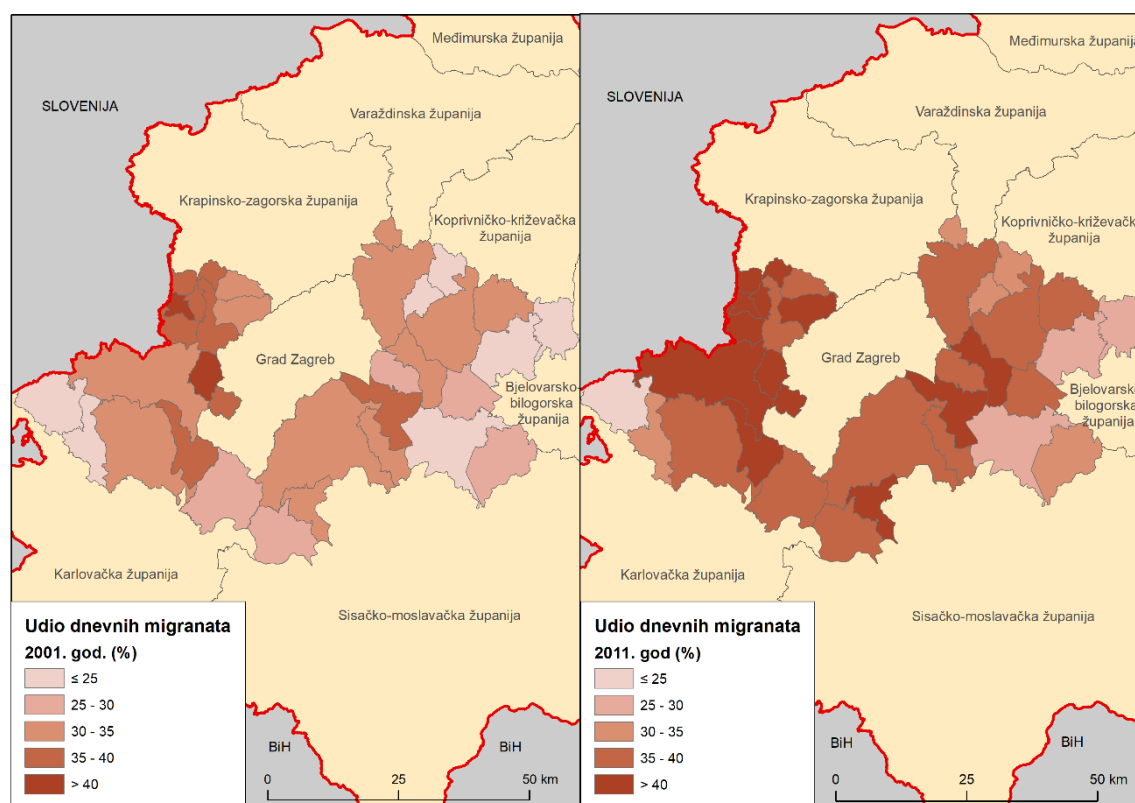
Sl. 18. Udio aktivnog stanovništva Zagrebačke županije koje dnevno cirkulira u mjesto rada 2011. godine

Izvor: Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Tako prema podacima iz 2001. godine udio stanovništva koje aktivno obavlja zanimanje van mjesta stanovanja u gradovima iznosi 68,11 %, dok 2011. ono iznosi 68,24 %. Zatim slijedi stanovništvo koje radi u drugom naselju istog Grada ili općine s 24,41 % 2001., te 22,33 % 2011. godine, stanovništvo koje radi u drugom Gradu ili općini iste županije s 7,20 % 2001., te 9,3 % 2011. godine, te naposljetku stanovništvo koje radi u inozemstvu koje je praktički zanemarivo, te 2001. iznosi 0,004 %, dok 2011. godine iznosi 0,13 %. Općine pak 2001. godine broje 29 973 dnevna migranta, odnosno 29,68 %, dok 2011. godine ta brojka raste na 37 375 dnevnih migranata, odnosno 30,55 % (Prilog 4.). Također, najveći udio otpada na stanovništvo koje radi u drugoj županiji, te 2001. ono iznosi 57,27 %, a 2011. godine 60,21 %. Zatim slijedi stanovništvo koje radi u drugom Gradu ili općini iste županije s 30,10 % 2001., te 28,07 % 2011. godine, stanovništvo koje radi u drugom naselju istog Grada ili općine s 12,35 % 2001., te 11,47 % 2011. godine, te također naposljetku stanovništvo koje radi u inozemstvu koje je ponovno praktički zanemarivo s 0,02 % 2001., te 0,25 % 2011. godine.

Analizom podataka za 2001. i 2011. godinu i njihovom usporedbom možemo vidjeti povećanje udjela dnevnih migranata u ukupnom broju stanovnika u gotovo svim Gradovima i općinama Županije. Godine 2001. najveće udjele bilježe općine koje se nalaze u neposrednoj blizini Zagreba, a to su Marija Gorica, Brdovec, Pušća, Rugvica, Stupnik,

Klinča Sela, Dubravica i Luka.²⁴ Iako se njih pet, Marija Gorica, Brdovec, Pušća, Dubravica i Luka nalaze na vanjskim rubovima Županije, važnu ulogu ima sama udaljenost, odnosno činjenica da je to područje znatno suženije od ostalih dijelova Županije, pa je samim time i manja udaljenost do glavnoga grada i glavnog izvora rada za stanovništvo Županije. Od Gradova najveći udio bilježe Sveta Nedelja²⁵ 41,14 %, te Zaprešić 37,95 %. Godine 2011. nastavlja se trend povećanja udjela dnevnih migranata u općinama koje se nalaze u neposrednoj blizini Zagreba, te se već navedenim općinama pridružuju i općine Bistra, Brckovljani, te Kravarsko²⁶. Od upravnih gradova najveći udio i dalje bilježi Sveta Nedelja 47,33 %, te Samobor 40,46 % (sl. 19).

Sl. 19. Udio dnevnih migranata u ukupnom broju stanovnika po gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

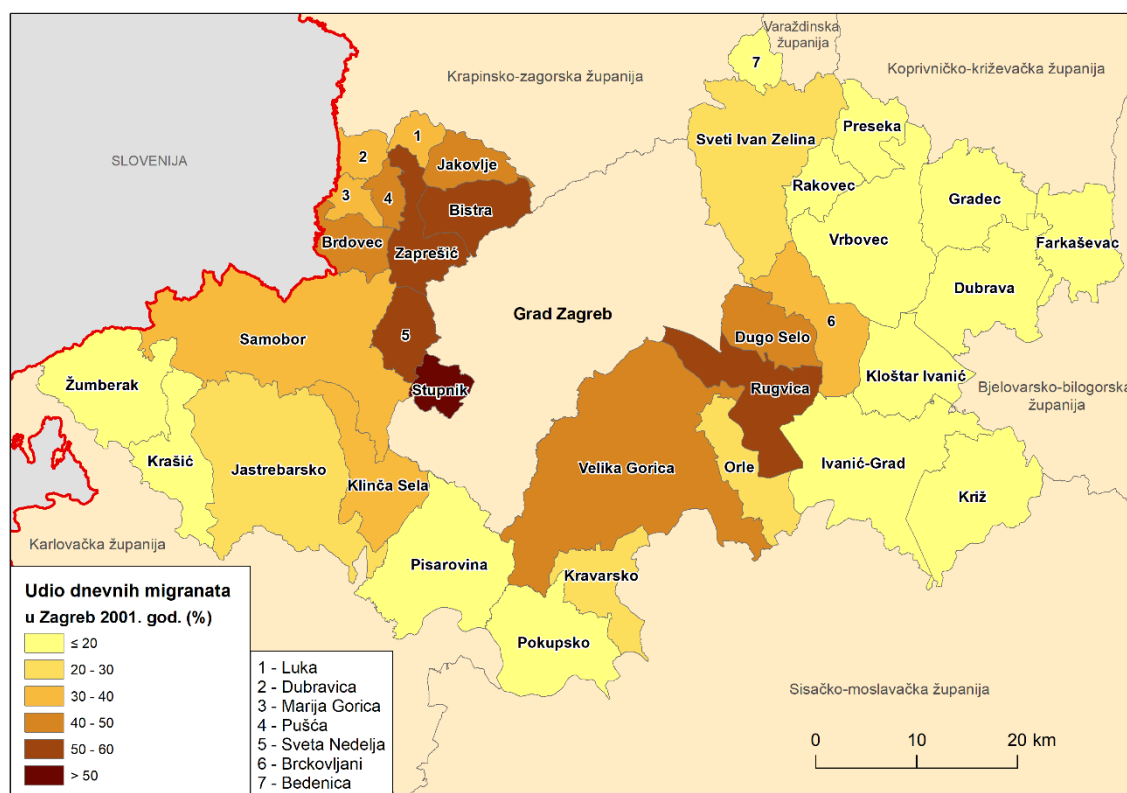
Izvor: Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001.; Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

²⁴ Marija Gorica (40,25 %), Brdovec (39,78 %), Pušća (38,37 %), Rugvica (38,21 %), Stupnik (38,20 %), Klinča Sela (37,34 %), Dubravica (36,89 %), Luka (36,29 %)

²⁵ Status općine do 2006. godine

²⁶ Brdovec (46,83 %), Stupnik (46,51 %), Rugvica (46,11 %), Bistra (44,57 %), Pušća (43,30 %), Marija Gorica (42,72 %), Dubravica (42,66 %), Klinča Sela (41,85 %), Brckovljani (41,52 %), Kravarsko (41,11 %), Luka (40,63 %)

Na području Zagrebačke županije izrazito su zastupljene dnevne migracije prema Zagrebu, tj. intenzitet dnevnih migracija relativno je visok i u konstantnom je porastu. Prema Popisu stanovništva 2001. godine zabilježeno je da je na području Zagrebačke županije dnevno migriralo 100 989 osoba ili 32,6 % od ukupnog stanovništva, dok 2011. godine broj dnevnih migranata porasta na 122 341 osobu, odnosno 38,5 % od ukupnog stanovništva. Od toga 2001. godine njih 69 758, odnosno 69,07 % od ukupnog broja dnevnih migranata bili su radnici, dok su preostalih 31 231, odnosno 30,93 % činili učenici i studenti. Zanimljiva je činjenica da je od 69 758 dnevnih migranata radnika 2001. godine njih 43 406 dnevno migriralo u Zagreb.

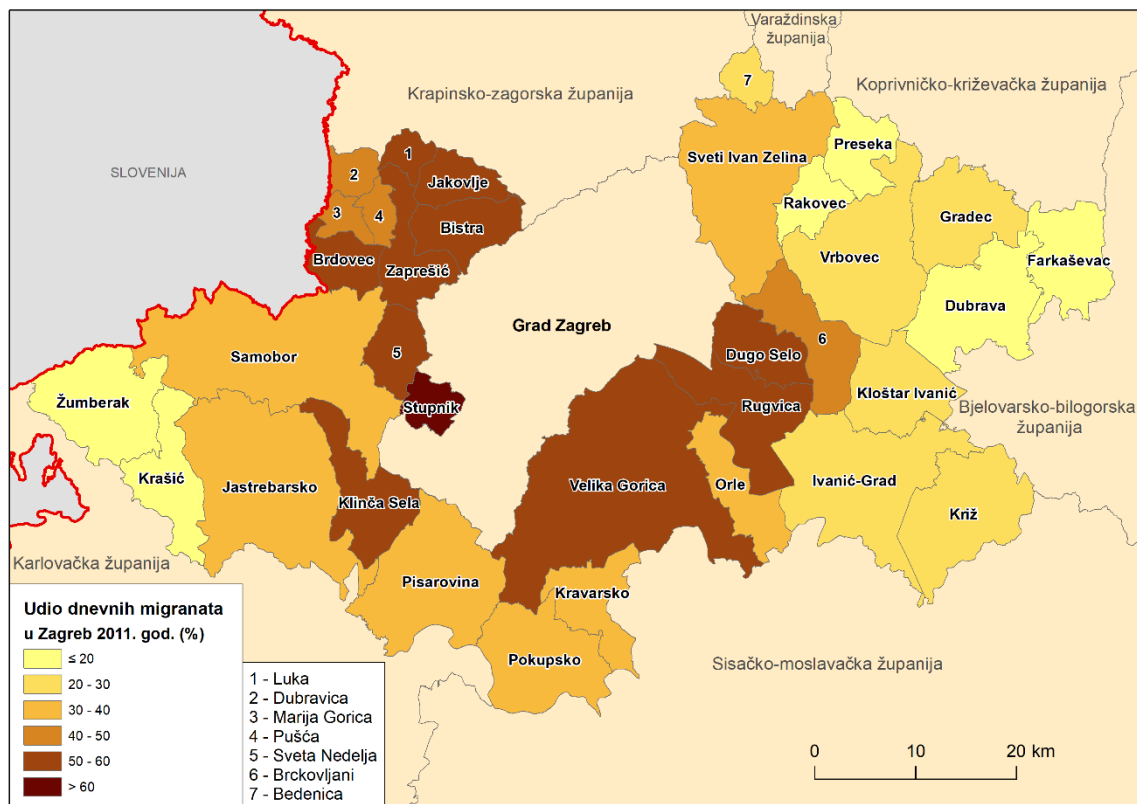

Sl. 20. Udio dnevnih migranata zaposlenih u Zagrebu u ukupnom broju zaposlenih po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. godine

Izvor: Broj dnevnih migranata, po naseljima, Popis stanovništva 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku

Na priloženim kartama prikazan je udio dnevnih migranata u Zagreb od ukupnog broja zaposlenog stanovništva po pojedinim Gradovima i općinama. Na razini Gradova tako 2001. godine udio dnevnih migranata radnika u Zagreb u ukupnom broju zaposlenih iznosi 39,2 %, dok na razini općina on iznosi 29,4 %. Godine 2001. na području Zagrebačke županije

visok udio dnevnih migranata zaposlenih u Zagrebu imaju Stupnik, Zaprešić, Bistra, Sveta Nedelja i Rugvica, dok nizak udio dnevnih migranata zaposlenih u Zagrebu imaju Pisarovina, Gradec, Ivanić-Grad, Bedenica, Pokupsko, Vrbovec, Kloštar Ivanić, Križ, Dubrava, Krašić, Rakovec, Preseka, Žumberak i Farkaševac (sl. 20).²⁷

Sl. 21. Udio dnevnih migranata zaposlenih u Zagrebu u ukupnom broju zaposlenih po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stručna podloga za izradu novog Prostornog plana Zagrebačke županije iz područja demografije, Zavod za prostorno uređenje Zagrebačke županije, 2015.

Prema podacima iz 2011. godine na području Zagrebačke županije od 122 341 dnevnog migranta, njih 89 507, odnosno 73,16 % od ukupnog broja dnevnih migranata bili su radnici, dok su preostalih 32 834, odnosno 26,84 % činili učenici i studenti. Od navedenih 89 507 dnevnih migranata radnika, čak njih 56 390 dnevno je migriralo u Zagreb. Usporedbom

²⁷ Visok udio dnevnih migranata zaposlenih > 50: Stupnik 61,30 %, Zaprešić 56,42 %, Bistra 54,48 %, Sveta Nedelja 51,26 %, Rugvica 50,67 %.

Nizak udio dnevnih migranata zaposlenih < 20: Pisarovina 18,92 %, Gradec 17,36 %, Ivanić-Grad 16,02 %, Bedenica 15,14 %, Pokupsko 14,26 %, Vrbovec 14,19 %, Kloštar Ivanić 14,08 %, Križ 11,25 %, Dubrava 7,02 %, Krašić 5,19 %, Rakovec 4,00 %, Preseka 3,80 %, Žumberak 2,70 %, Farkaševac 2,46 %.

2001. i 2011. godine možemo vidjeti kako je broj dnevnih migranata radnika u evidentnom porastu i to za 12 984 osoba, odnosno za 29,9 %. Na razini Gradova 2011. godine udio dnevnih migranata radnika u Zagreb u ukupnom broju zaposlenih iznosi 45,2 %, dok na razini općina iznosi 40,9 %. Prema podacima iz 2011. godine visok udio dnevnih migranata zaposlenih u Zagrebu imaju Stupnik, Rugvica, Bistra, Zaprešić, Jakovlje, Sveta Nedelja, Klinča Sela, Brdovec, Velika Gorica, Luka i Dugo Selo, dok nizak udio dnevnih migranata zaposlenih u Zagrebu imaju Krašić, Dubrava, Rakovec, Preseka, Žumberak i Farkaševac (sl. 21).²⁸

Iz dobivenih podataka o dnevnim migracijama zaposlenog stanovništva u Zagreb u ukupnom broju zaposlenih po Gradovima i općinama možemo zaključiti kako je u gotovo svim Gradovima i općinama visok intenzitet dnevnih migranata u Zagreb, te kako je udio dnevnih migranata u Zagreb u konstantom porastu. Također, možemo zaključiti kako oko Zagreba nastaje tzv. prstenasti prostor koji zatvaraju gotovo svi upravni gradovi i općine s preko 50 % dnevnih migranata zaposlenih. Takva struktura prostora ponajviše proizlazi iz činjenice kako je Zagreb zapravo glavni centar rada gotovo čitavog prostora Zagrebačke županije i koji unatoč dobrom stupnju zaposlenosti unutar Županije nudi ipak nešto viši stupanj zaposlenosti koji privlači sve veći broj dnevnih migranata. Uz navedene činjenice, vrlo važan faktor je i razvijenost prometnica, odnosno iznimno dobra prometna povezanost Zagrebačke županije i Zagreba koja je zapravo temelj razvoja Zagreba kao glavnog centra rada Zagrebačke županije, te koja stanovništvu Zagrebačke županije omogućava lakši pristup njihovom radnom okruženju. Ovime se može potvrditi i četvrta hipoteza, odnosno pretpostavka kako prostor Zagrebačke županije karakterizira izražena dnevna cirkulacija stanovništva prema Zagrebu.

²⁸ Visok udio dnevnih migranata zaposlenih > 50: Stupnik 63,8 %, Rugvica 59,5 %, Bistra 58,8 %, Zaprešić 57,8 %, Jakovlje 57,7 %, Sveta Nedelja 55,5 %, Klinča Sela 54,5 %, Brdovec 53,9 %, Velika Gorica 52,9 %, Luka 51,9 %, Dugo Selo 50,8 %.
Niski udio dnevnih migranata zaposlenih < 20: Krašić 15,2 %, Dubrava 13,5 %, Rakovec 9,7 %, Preseka 8,4 %, Žumberak 6,9 %, Farkaševac 5,1 %.

5.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva

Tipovi općeg kretanja stanovništva izdvajaju se na temelju analize podataka odnosa prirodne promjene, migracijskog salda i ukupnog kretanja stanovništva, a prema dobivenim podacima promatrani prostor može imati emigracijska ili imigracijska obilježja, ovisno o predznaku migracijskog salda. Uz dva glavna tipa općeg kretanja stanovništva prisutni su i njihovi podtipovi koji ovise o intenzitetu emigracijskog ili imigracijskog obilježja i predznaku prirodne promjene, te se sukladno tome izdvajaju četiri emigracijska i četiri imigracijska podtipa općeg kretanja stanovništva. Podtipovi emigracije označavaju se s E₁ do E₄ te redom označavaju emigraciju, depopulaciju, izrazitu depopulaciju, te izumiranje, dok se imigracijski podtipovi označavaju s I₁ do I₄ te redom označavaju porast imigracijom, obnovu imigracijom, slabu obnovu imigracijom, te vrlo slabu obnovu imigracijom (*Frižanović, 1990; Nejašmić, 2005*).

Tab. 7. Prirodno kretanje, migracijski saldo i tipovi općeg kretanja stanovništva po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. – 2011. godine

Grad/općina	Međupopisna promjena	Prirodna promjena	Migracijska bilanca	Tipovi općeg kretanja
GRADOVI	8076	429	7647	I₁
Dugo Selo	3166	801	2365	I ₁
Ivanić-Grad	-175	-355	180	I ₄
Jastrebarsko	-823	-779	-44	E ₄
Samobor	1427	-520	1947	I ₂
Sveta Nedelja	2553	375	2178	I ₁
Sveti Ivan Zelina	-309	-514	205	I ₄
Velika Gorica	0	1373	-1373	E ₁
Vrbovec	139	-364	503	I ₃
Zaprešić	2098	412	1686	I ₁
OPĆINE	-166	-3660	3494	I₄
Bedenica	-90	-77	-13	E ₄
Bistra	534	-118	652	I ₂
Brckovljani	21	6	15	I ₁
Brdovec	847	-69	916	I ₂
Dubrava	-233	-434	201	I ₄
Dubravica	-149	-110	-39	E ₄
Farkaševac	-165	-183	18	I ₄
Gradec	-239	-314	75	I ₄

Jakovlje	-22	-169	147	I ₄
Klinča Sela	304	-130	434	I ₂
Kloštar Ivanić	53	-16	69	I ₂
Krašić	-559	-354	-205	E ₄
Krvarsko	4	-46	50	I ₃
Križ	-443	-337	-106	E ₄
Luka	-68	-68	0	E ₄
Marija Gorica	144	-30	174	I ₂
Orle	-170	-192	22	I ₄
Pisarovina	-8	-276	268	I ₄
Pokupsko	-268	-204	-64	E ₄
Preseka	-222	-153	-69	E ₄
Pušća	216	-25	241	I ₂
Rakovec	-98	-134	36	I ₄
Rugvica	263	9	254	I ₁
Stupnik	484	24	460	I ₁
Žumberak	-302	-260	-42	E ₄
UKUPNO	7910	-3231	11141	I₂

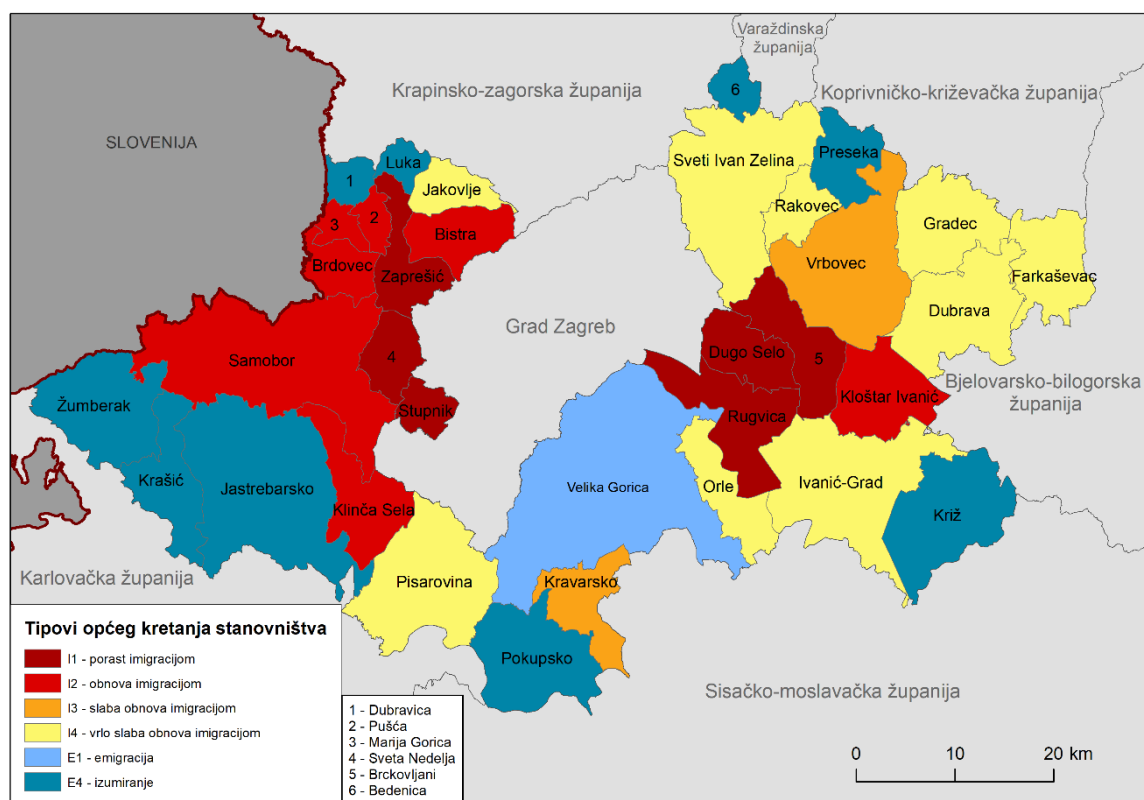
Izvor: Vitalna statistika u razdoblju 2001.-2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Popis stanovništva, kućanstva i stanova u Republici Hrvatskoj 2001.: Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, Državni zavod za statistiku

Model tipizacije općeg kretanja stanovništva određenog prostora pridonosi razumijevanju demografskih odnosa i procesa, ali govori i o atraktivnosti, odnosno neatraktivnosti promatranog prostora. Tipizacija općeg kretanja stanovništva primijenjena je na područje Zagrebačke županije na razini pripadajućih Gradova i općina, te obuhvaća vrijeme posljednjeg međupopisnog razdoblja 2001. – 2011. godine. Ukupni promatrani prostor tako je u tom razdoblju imao imigracijska obilježja, odnosno migracijska bilanca bila je veća od ukupnog prirasta stanovništva, te sveukupno promatrano područje karakterizira podtip I₂, odnosno obnova imigracijom. Područje upravnih gradova u promatranom razdoblju također ima imigracijska obilježja, kao i područje općina, međutim područje Gradova karakterizira podtip I₁, odnosno porast imigracijom, dok područje općina karakterizira podtip I₄, odnosno vrlo slaba obnova imigracijom (tab. 7).

Imigracijski tip općeg kretanja stanovništva promatranog područja imaju gotovo svi upravni gradovi, izuzev Jastrebarskog kojeg karakterizira podtip E₄, odnosno proces izumiranja. Također vrlo zanimljiva činjenica je da i Veliku Goricu karakterizira podtip E₁, odnosno emigracija (sl. 22). Takva situacija se ponajprije događa radi toga što u ovom razdoblju

Velika Gorica bilježi demografsku stagnaciju, te iako bilježi prirodni rast stanovništva na njenom području ostvaruje se jači proces odseljavanja nego doseljavanja, te je u tom razdoblju njena migracijska bilanca negativna.

Općine promatranog područja, kao i Gradovi većinom imaju imigracijski tip općeg kretanja stanovništva. Tako općine Brckovljani, Rugvica i Stupnik karakterizira podtip I₁, odnosno porast imigracijom, općine Bisra, Brdovec, Klinča Sela, Kloštar Ivanić, Marija Gorica i Pušća podtip I₂, odnosno obnova imigracijom, općinu Kravarsko podtip I₃, odnosno slaba obnova imigracijom, te općine Dubrava, Farkaševac, Gradec, Jakovlje, Orle, Pisarovina i Rakovec podtip I₄, odnosno vrlo slaba obnova imigracijom. Ostatak općina koje su ujedno i rubne općine Županije imaju emigracijski tip općeg kretanja stanovništva i to podtip E₄, odnosno izumiranje, a to su općine Bedenica, Dubravica, Krašić, Križ, Luka, Pokupsko, Preseka i Žumberak (sl. 22).

Sl. 22. Tipovi općeg kretanja stanovništva po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije za razdoblje od 2001. do 2011. godine

Izvor: Izvor: Vitalna statistika u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Popis stanovništva, kućanstva i stanova u Republici Hrvatskoj 2001.: Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, Državni zavod za statistiku

6. Biološki sastav stanovništva Zagrebačke županije

Biološki sastav stanovništva, odnosno demografski sastav stanovništva čini sastav stanovništva prema spolu i prema dobi. Izravno je uvjetovan prirodnim kretanjem stanovništva promatranog prostora. Čimbenici koji utječu na biološki sastav stanovništva, poput nataliteta, mortaliteta, migracija i vanjskih čimbenika, mogu djelovati pozitivno ili negativno na buduće promjene u prirodnom kretanju. Važan je i za ostale sastave stanovništva poput sastava prema aktivnosti, prema djelatnosti, zanimanju, obrazovanju, jer se oni istražuju kao opći, ali i kao parcijalni sastavi, te prema spolu i dobi. Iz njega proizlazi reproduktivni i radni potencijal stanovništva, zbog čega je od izuzetne važnosti za sadašnja i buduća društvena i gospodarska zbivanja u određenom prostoru (*Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 2005*).

6.1. Sastav stanovništva prema spolu

Sastav stanovništva prema spolu ogleda se u brojčanom odnosu muškog i ženskog stanovništva nekog prostora, ono ovisi o natalitetu, mortalitetu, te vanjskim čimbenicima, a pokazatelj su društveno-gospodarskih i općih kulturoloških karakteristika promatranog prostora. Opće obilježje sastava stanovništva prema spolu je fenomen rađanja većeg broja muške djece koje se naziva diferencijalni natalitet, te fenomen većeg broja žena u starijim dobnim skupinama, odnosno diferencijalni mortalitet. Ta dva biološka fenomena u konačnici dovode do eventualnog uravnoteženja muškog i ženskog stanovništva i to ponajviše u mladoj i zreloj fazi, odnosno od šesnaeste do šezdeset i četvrte godine, nakon čega dolazi do naglog opadanja koeficijenta maskuliniteta i to ponajviše radi duljeg očekivanog životnog vijeka žena. Također, ukoliko ne dođe do uravnoteženja muškog i ženskog stanovništva, te ukoliko i dalje postoji velika neravnoteža po spolu moguće je za očekivati smanjenje rodnosti (*Nejašmić, 2005*).

Osnovni pokazatelj sastava stanovništva prema spolu je koeficijent maskuliniteta (k_m) koji označava broj muškaraca na 100 žena ili koeficijent feminiteta koji označava broj žena na 100 muškaraca unutar neke populacije.

Opći koeficijent feminiteta Zagrebačke županije 2011. godine neznatno je odstupao od koeficijenta feminiteta Hrvatske²⁹, te je iznosio 106,44, dok je 2001. iznosio 106,35. U obje popisne godine dobna skupina 0-14 manja je od 100, što odgovara biološkom fenomenu rađanja većeg broja muške djece, te ukazuje na manjak ženskog stanovništva. Međutim, valja napomenuti kako unatoč tome rezultati nisu toliko neuravnoteženi kao u drugim dijelovima Hrvatske. Također, veći koeficijenti feminiteta kako 2001., tako i 2011. godine zabilježeni su u upravnim gradovima, dok općine bilježe nešto manje koeficijente.

Tab. 8. Koeficijent feminiteta po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Grad/općina	K _f (2001.)					K _f (2011.)				
	Dob				Ukupno	Dob				Ukupno
	0-14	15-39	40-64	65+		0-14	15-39	40-64	65+	
GRADOVI	96,82	98,45	104,63	165,30	106,95	96,79	97,90	105,73	152,31	107,31
Dugo Selo	90,73	97,99	100,22	182,73	103,50	93,74	96,95	104,25	164,51	105,02
Ivanić-Grad	97,26	98,60	101,28	179,09	107,81	100,46	95,85	102,82	169,74	108,10
Jastrebarsko	98,40	100,98	99,75	159,13	109,00	97,30	99,71	98,65	167,52	109,12
Samobor	97,10	98,90	101,85	153,97	105,72	98,65	98,38	105,65	144,51	107,46
Sveta Nedelja	95,06	94,45	107,01	174,69	109,53	95,10	98,09	103,94	134,85	104,19
Sveti Ivan Zelina	98,43	98,06	106,64	162,26	106,18	95,86	93,85	100,52	166,94	106,96
Velika Gorica	98,24	95,39	103,59	171,52	107,47	96,20	99,06	108,00	141,24	106,94
Vrbovec	95,41	101,99	110,80	168,34	109,07	100,57	94,46	101,52	175,70	107,79
Zaprešić	96,13	95,49	97,31	169,83	105,28	95,76	99,47	114,59	155,05	110,28
OPĆINE	91,22	93,60	109,26	151,67	107,07	92,80	94,97	96,87	163,90	104,42
Bedenica	93,26	99,17	97,91	210,59	107,34	89,31	93,36	97,42	160,91	104,57
Bistra	95,03	94,62	92,23	189,82	102,02	84,65	94,13	101,98	181,62	104,88
Breckovljani	98,17	101,05	102,29	158,58	106,98	81,36	96,56	95,45	136,55	97,49
Brdovec	100,45	89,80	94,99	182,19	106,33	90,66	97,83	107,00	141,57	105,54
Dubrava	92,03	98,87	92,19	153,04	103,59	98,96	92,16	88,89	173,78	103,61
Dubravica	95,96	100,62	98,71	194,56	112,32	94,95	97,35	96,28	138,94	103,25
Farkaševac	103,50	82,67	104,59	155,32	103,74	93,60	89,97	92,67	164,71	102,19
Gradec	92,26	95,10	98,21	199,49	106,69	100,98	92,85	96,02	175,58	105,41
Jakovlje	98,98	98,89	101,61	154,26	107,89	89,77	85,15	102,79	188,53	104,16
Klinča Sela	94,04	90,53	97,57	193,36	102,89	96,88	100,25	100,67	157,33	108,32
Kloštar Ivanić	87,87	86,45	92,76	175,00	105,72	87,86	95,27	93,75	168,05	101,49
Krašić	93,52	86,84	81,48	156,91	95,37	104,82	88,65	82,63	193,53	107,55
Kravarско	90,88	94,15	99,27	192,47	106,99	106,79	91,89	86,45	150,00	99,90
Križ	84,17	91,60	99,55	150,94	101,56	99,80	94,14	101,14	185,14	109,98
Luka	105,19	90,86	92,31	176,64	102,82	87,62	92,92	104,37	160,42	105,95

²⁹ K_f(HR) = 107,4 (2011.)

Marija Gorica	97,67	94,53	97,30	194,27	112,17	98,75	93,91	94,28	143,56	102,08
Orle	109,80	90,26	97,45	157,86	108,87	112,69	86,65	100,29	183,69	109,88
Pisarovina	108,82	85,71	87,07	159,02	102,27	93,75	101,87	95,45	141,56	105,29
Pokupsko	102,26	98,04	80,74	167,18	104,41	87,88	91,11	84,45	170,62	100,72
Preseka	93,00	103,10	92,72	133,55	101,95	83,20	101,98	87,64	169,57	104,23
Pušća	101,75	84,21	92,54	171,30	104,55	102,16	93,98	90,71	178,40	104,55
Rakovec	95,89	98,91	92,03	187,13	104,19	100,93	103,80	93,36	195,35	112,93
Rugvica	96,75	104,11	100,36	150,00	106,68	97,59	95,25	97,56	163,34	103,54
Stupnik	95,15	100,72	102,80	151,71	105,30	85,71	102,02	102,64	173,40	106,70
Žumberak	82,76	73,46	83,10	134,48	95,22	68,42	82,80	62,23	143,97	91,96
UKUPNO	96,57	97,41	102,03	167,12	106,35	95,60	97,05	102,99	155,91	106,44

Izvor: Stanovništvo prema spolu i dobi, po naseljima, Popis stanovništva 2001.; Stanovništvo prema spolu i dobi, po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Dobna skupina 15-39 vrlo je važna skupina, jer predstavlja takozvanu jezgru fertilne dobi koja utječe na broj sklopljenih brakova, ali i na stope rodnosti, te je od izrazite važnosti njena što veća uravnoteženost. U Zagrebačkoj županiji kod dobne skupine 15-39 dolazi do blagog povećanja koeficijenta feminiteta, te je sve bliže potpunoj ravnoteži. Od 25 općina njih pet bilježi koeficijent feminiteta veći od 100, dok pet općina bilježi koeficijent manji od 90 i to sve pretežno rubne općine.³⁰ Što se tiče Gradova najveći koeficijent feminiteta 2011. godine imaju Jastrebarsko 99,71 i Zaprešić 99,47, te ukazuju na gotovo potpunu ravnotežu. Godine 2001., ali i 2011. na području Županije u dobnoj skupini 40-64 dolazi do dodatnog porasta koeficijenta feminiteta, te nam opći koeficijent feminiteta ukazuje na višak ženskog stanovništva i to naročito u Gradovima. Godine 2001. sedam od devet Gradova bilježi višak ženskog stanovništva, dok se taj broj 2011. godine povećava na osam od devet Gradova. Kod općina situacija je malo drugačija, pa se u većini općina i dalje bilježi manjak ženskog stanovništva, međutim ponovno vrlo blizu potpunoj ravnoteži s izuzetkom općine Žumberak koja bilježi $k_f = 62,23$. U posljednjoj dobnoj skupini, skupini 65+ koeficijent feminiteta 2011. godine iznosi 155,91 te nam ukazuje na trend rasta koeficijenta po dobnim skupinama i potvrđuje višak ženskog stanovništva koji odgovara biološkom fenomenu povećanja koeficijenta feminiteta s porastom životne dobi.

³⁰ $K_{f(>100)}$ = Klinča Sela, Pisarovina, Preseka, Rakovec, Stupnik (2011.)
 $K_{f(<90)}$ = Farkaševac, Jakovlje, Krašić, Orle, Žumberak (2011.)

6.2. Sastav stanovništva prema dobi

Dobni sastav stanovništva dobar je pokazatelj demografske budućnosti nekog prostora. Pokazuje broj stanovnika u pojedinim dobnim grupama i jedna je od najvažnijih struktura stanovništva. Daje uvid u ranija kretanja stanovništva, ali i ukazuje na buduće promjene, odnosno odraz je razvoja stanovništva tijekom duljeg vremenskog razdoblja. Utječe na sadašnji i budući društveno-gospodarski razvoj određene populacije, a ovisi o natalitetu, mortalitetu i vanjskim čimbenicima, te ujedno određuje i ukupno kretanje stanovništva (*Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 2005*).

Hrvatsku obilježava vrlo brzo starenje i vrlo visok stupanj ostarjelosti stanovništva, te za sobom ostavlja dalekosežne posljedice na ukupan demografski i gospodarski razvoj (*Nejašmić i Toskić, 2000*). Svi upravni gradovi i općine Županije u novije doba bilježe neku vrstu starosti. Prema podacima Popisa stanovništva 2001. godine Zagrebačku županiju obilježava starost, dok je 2011. godine karakterizira duboka starost (tab. 9). Ukupno gledano, takva promjena vidljiva je i kod upravnih gradova, odnosno iz tipa starosti 2001. godine, 2011. prelaze u duboku starost, dok općine i 2001. i 2011. godine bilježe duboku starost. Tako 2011. godine od devet Gradova, njih sedam bilježi duboku starost, dok kod općina, njih sedamnaest bilježi duboku starost, pet izrazito duboku starost, te tri općine bilježe starost (tab. 9). Iz navedenih podataka možemo vidjeti kako na području Zagrebačke županije niti jedan upravni grad ili općina nema obilježje mladosti, te kako je čitava županija zahvaćena procesom produbljivanja starosti koje će u budućnosti značajno utjecati na prirodni pad, stalnu emigraciju, te nepovoljne gospodarske uvjete. Takvi procesi značajno će utjecati i na ostatak države koja još od 1990-ih godina bilježi procese depopulacije i starenja stanovništva kao posljedicu demografskih prilika tijekom 20. stoljeća te drugih društvenih, političkih i gospodarskih uvjeta (*Wertheimer-Baletić, 2004*).

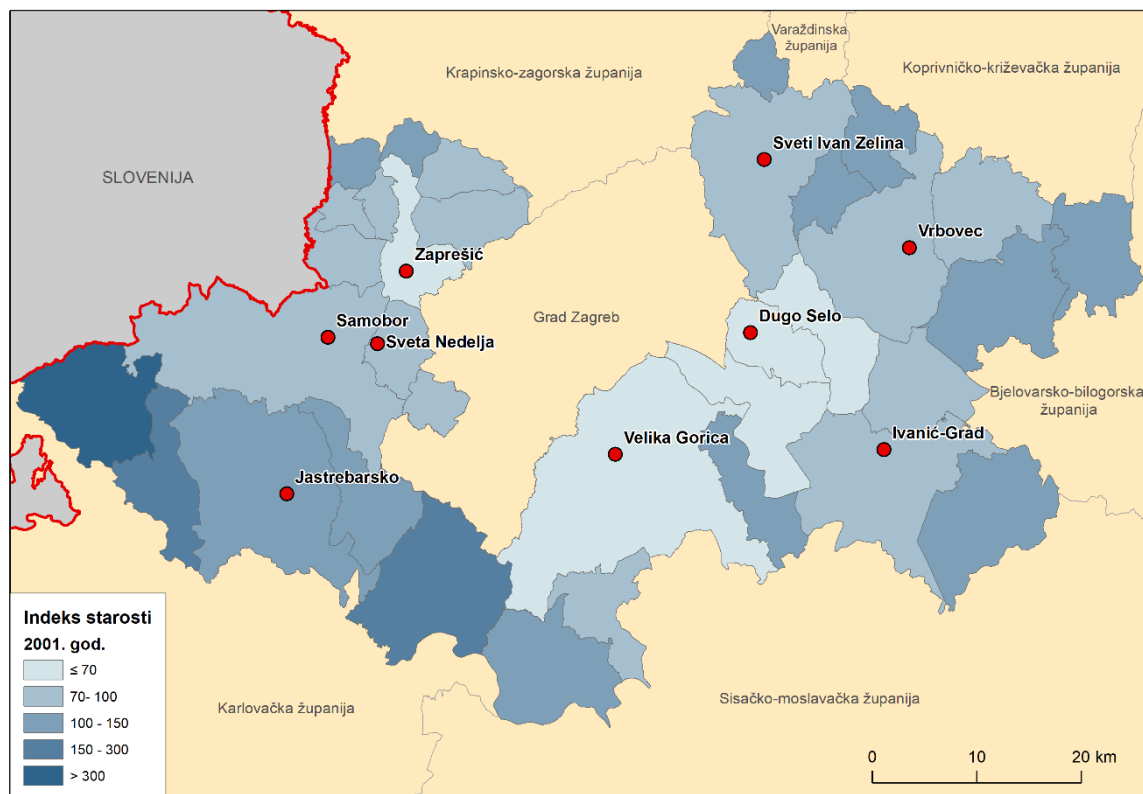
Tab. 9. Tipovi stanovništva prema dobnom sastavu prema gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Grad/općina	Dob (%)						Tipovi stanovništva prema dobnom sastavu*	
	0-19		20-59		60+		2001.	2011.
	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.		
Gradovi	24,4	22,1	56,9	56,2	18,1	21,7	starost	duboka starost
Dugo Selo	27,7	25,6	56,8	57,0	15,2	17,4	starost	starost
Ivanić-Grad	24,7	21,3	55,2	56,8	19,8	22,0	starost	duboka starost
Jastrebarsko	22,4	20,4	53,1	54,4	23,8	25,3	duboka starost	duboka starost
Samobor	23,4	21,1	56,8	56,0	19,5	22,9	starost	duboka starost
Sveta Nedelja	24,4	22,7	57,5	56,7	17,6	20,6	starost	duboka starost
Sveti Ivan Zelina	23,3	21,8	53,0	53,9	23,0	24,3	duboka starost	duboka starost
Velika Gorica	24,5	22,4	58,6	56,3	15,6	21,4	starost	duboka starost
Vrbovec	25,2	22,9	53,7	54,9	20,4	22,2	duboka starost	duboka starost
Zaprešić	24,9	21,3	60,1	58,8	14,4	19,9	na pragu starosti	starost
Općine	24,0	22,0	53,2	55,0	22,3	23,1	duboka starost	duboka starost
Bedenica	24,8	23,7	49,8	51,3	25,4	25,0	duboka starost	duboka starost
Bistra	25,3	22,6	55,5	56,4	18,5	21,0	starost	duboka starost
Brckovljani	28,7	25,2	53,9	56,6	16,9	18,2	starost	starost
Brdovec	23,8	21,4	57,3	56,7	18,4	21,8	starost	duboka starost
Dubrava	23,1	19,8	51,9	54,3	24,6	25,9	duboka starost	izrazito duboka starost
Dubravica	23,3	18,7	51,4	55,6	24,7	25,7	duboka starost	izrazito duboka starost
Farkaševac	24,3	23,2	48,3	52,9	26,5	23,9	duboka starost	duboka starost
Gradec	24,4	23,2	51,0	55,0	24,2	21,8	duboka starost	duboka starost
Jakovlje	23,3	20,0	54,9	57,3	21,1	22,6	duboka starost	duboka starost
Klinča Sela	21,5	22,3	54,6	53,1	23,7	24,5	duboka starost	duboka starost
Kloštar Ivanić	26,2	23,8	54,6	55,6	18,7	20,6	starost	duboka starost
Krašić	20,6	18,5	47,4	50,3	31,6	31,3	duboka starost	izrazito duboka starost
Kravorsko	27,4	24,4	49,1	53,6	22,4	21,9	starost	duboka starost
Križ	22,6	20,1	54,0	55,1	23,0	24,8	starost	duboka starost
Luka	24,5	20,4	50,8	55,4	24,6	24,2	duboka starost	duboka starost
Marija Gorica	21,8	18,9	57,9	55,3	19,7	25,8	starost	izrazito duboka starost
Orle	21,8	20,3	48,5	53,4	27,6	26,4	duboka starost	duboka starost
Pisarovina	19,5	21,3	49,7	51,3	30,3	27,4	izrazito duboka starost	duboka starost
Pokupsko	22,3	23,3	47,8	49,3	29,4	27,3	duboka starost	duboka starost
Preseka	21,4	22,2	49,4	49,5	28,5	28,3	duboka starost	duboka starost
Pušća	22,0	22,1	57,0	54,3	20,6	23,6	duboka starost	duboka starost
Rakovec	21,6	22,9	49,3	50,6	28,9	26,4	duboka starost	duboka starost

Rugvica	28,0	24,4	53,9	57,5	17,2	18,1	starost	starost
Stupnik	25,1	21,8	56,7	59,0	18,1	19,2	starost	starost
Žumberak	12,5	11,2	42,5	43,1	45,0	45,6	izrazito duboka starost	izrazito duboka starost
Ukupno	24,3	22,1	55,7	55,9	19,4	22,1	starost	duboka starost

Izvor: Stanovništvo prema spolu i dobi, po naseljima, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku
*Tipizacija prema Štercu

Indeks starosti pokazuje nam brojčani odnos stanovništva starog 60 godina i više i stanovništva starog 19 godina i manje ili stanovništva starog 65 godina i više i stanovništva starog 14 godina i manje (Nejašmić, 2005). Smatra se da je neku populaciju zahvatio proces starenja kada vrijednost indeksa starosti računat s dobnim skupinama 0-19 i 60+ dosegne vrijednost 40, odnosno 40 starih na 100 mladih. Vrijednost indeksa starenja koji premaši 100, pokazuje kako je u toj populaciji došlo do toga da su broj i udjel starog stanovništva premašili broj i udjel mladih. Takav odnos u dobnoj strukturi izrazito je nepovoljan, te ima negativne posljedice, kako za njezin reprodukcijski, tako i za njezin radno aktivni potencijal (Živić i Pokos, 2005). Indeks starosti tako za Republiku Hrvatsku 2011. godine iznosi 115,3, dok je 2001. iznosio 91,9. Na razini promatrane županije indeks starosti 2001. godine iznosio je 79,83, dok je 2011. godine iznosio 100,06. Prema navedenim podacima možemo vidjeti kako u vrijeme oba Popisa Zagrebačka županija bilježi nešto niži indeks starosti od same države, međutim kako na cjelokupnom području države, pa tako i na području promatrane županije dolazi do znatnijeg povećanja indeksa starosti i sve većeg produblivanja starosti.

Sl. 23. Indeks starosti (60+/-19) po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. godine

Izvor: Stanovništvo prema spolu i dobi, po naseljima, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku

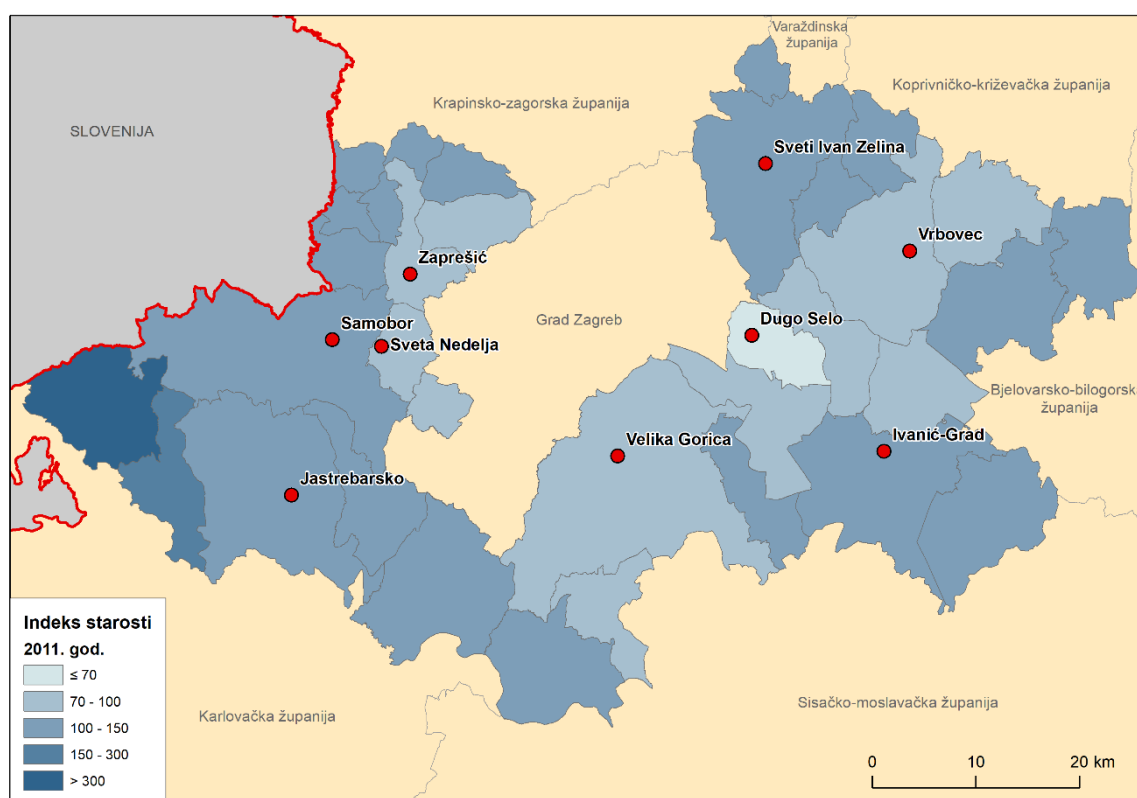
Indeks starosti³¹ upravnih gradova prema popisu stanovništva 2001. godine iznosio je 74,13, dakle na području Gradova Zagrebačke županije 2001. godine bilo je 74 starih na 100 mladih što je gotovo dvostruko od granične vrijednosti. U promatranom vremenu na istraživanom prostoru područja niti jedan Grad nema indeks starosti niži od navedene granične vrijednosti. Najniži indeks starosti bilježe Dugo Selo, Zaprešić, Velika Gorica, Sveta Nedelja, dok nešto veće indekse starosti bilježe Ivanić-Grad, Vrbovec, Samobor, Sveti Ivan Zelina i Jastrebarsko³² (sl. 23). Što se tiče općina indeks starosti 2001. godine iznosio je 92,99, odnosno 92 starih na 100 mladih. Najviši indeks starosti ima Žumberak i on iznosi 360,14 što je devet puta veće od granične vrijednosti, te ukazuje na izrazitu depopulaciju i starenje stanovništva, te moguće izumiranje, odnosno nestanak populacije na tom području. Uz Žumberak vrlo visok indeks starosti ima i Pisarovina, te on iznosi 155,48, ali i Krašić čiji indeks starosti iznosi 153,33. Uz navedene općine još njih osam bilježi indeks starosti veći

³¹ Stanovništvo staro 60 godina i više i stanovništvo staro 19 godina i manje

³² Dugo Selo $I_s=54,89$, Zaprešić $I_s=57,95$, Velika Gorica $I_s=63,74$, Sveta Nedelja $I_s=72,09$, Ivanić-Grad $I_s=80,13$, Vrbovec $I_s=80,72$, Samobor $I_s=83,49$, Sveti Ivan Zelina $I_s=98,84$, Jastrebarsko $I_s=106,17$

od 100. Najniži indeks starosti na razini općina ima općina Brckovljani te njen indeks starosti iznosi 54,08.

Usporedbom indeksa starosti upravnih gradova i općina možemo vidjeti kako pretežno općine bilježe veće indekse starosti, odnosno veći broj starog stanovništva u odnosu na mlado što je posljedica odlaska pretežno zrelog stanovništva iz ruralnih okruženja u veće gradove, te osnivanje obitelji u gradovima što rezultira povećanjem mladog stanovništva u gradovima i ostanak većinom starog stanovništva u ruralnijim područjima Zagrebačke županije.

Sl. 24. Indeks starosti (60+/-19) po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stanovništvo prema spolu i dobi, po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prema popisu stanovništva 2011. godine indeks starosti upravnih gradova porastao je, te iznosi 98,03, odnosno na 98 starih dolazi 100 mladih, što je više od dvostruko granične vrijednosti. Takav podatak ukazuje nam kako stanovništvo i dalje sve više stari. Za razliku od 2001. godine kada primjerice Zaprešić bilježi indeks starosti od 57,95, 2011. godine raste na 93,38, te iz praga starosti prelazi u starost. Ostali Gradovi također bilježe značajniji porast

indeksa starosti. Tako Dugo Selo bilježi najniži indeks starosti, a indekse starosti veće od dvostruke granične vrijednosti bilježe Sveta Nedelja, Zaprešić, Velika Gorica i Vrbovec, dok indeks starosti Ivanić-Grada, Samobora, Svetog Ivana Zeline i Jastrebarskog prelazi preko 100 (sl. 24).³³ Godine 2011. većina općina kao i Gradovi bilježe značajniji porast indeksa starosti u odnosu na 2001. godinu. Naročito općina Žumberak čiji se indeks starosti povećao na 407,07 što je deset puta više od granične vrijednosti. Uz općinu Žumberak vrlo visok indeks starosti ima i općina Krašić, te on iznosi 169,06 što je čak četiri puta veće od granične vrijednosti. Od preostalih dvadeset i tri općine, njih osamnaest bilježi indeks starosti veći od 100, čime se nastavlja proces sve značajnijeg starenja unutar općina Zagrebačke županije. Najniži indeks starosti, kao i 2001. godine na području Županije bilježe općine Brckovljani 72,18 i Rugvica 74,35.

Jedan od pokazatelja sastava po dobi, osim indeksa starosti je i koeficijent dobne ovisnosti. Koeficijent dobne ovisnosti pokazuje stupanj i sadržaj procesa promjena u dobnoj strukturi stanovništva. Također ima primjenu u gospodarskim i socijalnim istraživanjima. Temelji se na podjeli stanovništva u tri dobne skupine, a to su djeca (0-14), radna dob (15-64) i staračka dob (65 i više), te se na temelju tih dobnih skupina dobivaju podaci o određenoj ovisnosti stanovništva. Koeficijent dobne ovisnosti zapravo nam pokazuje koliko svaka aktivna osoba u radnoj dobi mora proizvesti dobara, kako bi osigurala egzistenciju za sebe, ali i za ostalo stanovništvo u ovisnoj dobi, odnosno opterećenost radnog kontingenta predradnim i postradnim kontingentom (*Nejašmić i Toskić, 2013; Živić i Pokos, 2005*).

Tab. 10. Koeficijent ukupne dobne ovisnosti, dobne ovisnosti mladih i dobne ovisnosti starih po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Gradovi/općine	Koeficijent dobne ovisnosti 2001.			Koeficijent dobne ovisnosti 2011.		
	K_D	$K_{d,m}$	$K_{d,s}$	K_D	$K_{d,m}$	$K_{d,s}$
Gradovi	43,66	25,24	18,42	46,47	24,02	22,45
Dugo Selo	43,98	29,10	14,88	47,07	29,18	17,88
Ivanić-Grad	46,90	25,94	20,96	44,51	21,84	22,67
Jastrebarsko	53,45	25,23	28,21	51,44	22,35	29,08
Samobor	43,42	24,00	19,43	47,12	22,94	24,18
Sveta Nedelja	42,17	25,25	16,92	46,61	25,22	21,39

³³ Dugo Selo $I_s=67,81$, Sveta Nedelja $I_s=90,53$, Zaprešić $I_s=93,38$, Velika Gorica $I_s=95,50$, Vrbovec $I_s=96,55$, Ivanić-Grad $I_s=103,30$, Samobor $I_s=108,62$, Sveti Ivan Zelina $I_s=111,76$, Jastrebarsko $I_s=123,98$

Sveti Ivan Zelina	52,64	25,70	26,94	52,51	24,43	28,09
Velika Gorica	39,59	24,71	14,88	45,22	24,09	21,13
Vrbovec	50,59	28,00	22,59	48,34	24,57	23,77
Zaprešić	37,73	23,93	13,80	41,67	22,80	18,87
Općine	51,19	26,18	25,01	49,79	24,20	25,60
Bedenica	62,50	30,24	32,26	59,64	27,65	32,00
Bistra	46,07	26,98	19,09	47,31	24,86	22,46
Brckovljani	47,05	29,77	17,28	47,13	27,63	19,50
Brdovec	42,29	24,06	18,23	45,20	23,15	22,05
Dubrava	54,08	24,98	29,10	51,33	22,10	29,23
Dubravica	54,46	25,95	28,50	47,54	19,82	27,72
Farkaševac	65,06	30,74	34,31	55,71	26,77	28,94
Gradec	56,97	28,04	28,93	49,15	24,92	24,23
Jakovlje	46,13	24,05	22,08	44,17	21,09	23,07
Klinča Sela	51,63	24,04	27,59	54,58	26,06	28,52
Kloštar Ivanić	48,68	29,00	19,67	47,37	25,45	21,92
Krašić	64,70	23,20	41,50	63,06	21,00	42,06
Kravarско	59,82	34,07	25,75	49,74	25,24	24,49
Križ	48,67	23,62	25,05	49,36	21,77	27,58
Luka	58,32	28,60	29,72	49,45	21,79	27,65
Marija Gorica	41,80	21,58	20,22	47,10	20,95	26,15
Orle	61,84	26,21	35,62	53,10	22,09	31,01
Pisarovina	61,69	23,51	38,18	58,53	25,31	33,22
Pokupsko	62,92	28,01	34,91	61,98	27,09	34,89
Preseka	59,52	25,87	33,65	59,30	25,19	34,10
Pušća	43,34	22,36	20,97	51,52	26,21	25,31
Rakovec	63,47	27,91	35,56	59,90	27,46	32,44
Rugvica	49,84	30,33	19,52	45,11	25,65	19,47
Stupnik	43,53	24,08	19,44	43,10	23,41	19,69
Žumberak	76,60	15,80	60,80	85,89	13,47	72,42
UKUPNO	45,88	25,52	20,36	47,44	24,07	23,37

Izvor: Stanovništvo prema spolu i dobi, po naseljima, Popis stanovništva 2001; Stanovništvo prema spolu i dobi, po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Ukupna dobna ovisnost Zagrebačke županije 2001. godine iznosila je 45,88, dok je 2011. godine porasla na 47,44. Prema podacima Popisa stanovništva 2001. godine na razini upravnih gradova najviše opterećeno aktivno stanovništvo bilo je na području Jastrebarskog, Svetog Ivana Zeline i Vrbovca, dok je najmanje opterećeno aktivno stanovništvo bilo stanovništvo Zaprešića i Velike Gorice. Godine 2011. i dalje najopterećenije aktivno stanovništvo je stanovništvo Jastrebarskog i Svetog Ivana Zeline, dok se najmanja opterećenost i dalje bilježi u Zaprešiću, ali i u Ivanić-Gradu. Koeficijent dobne ovisnosti

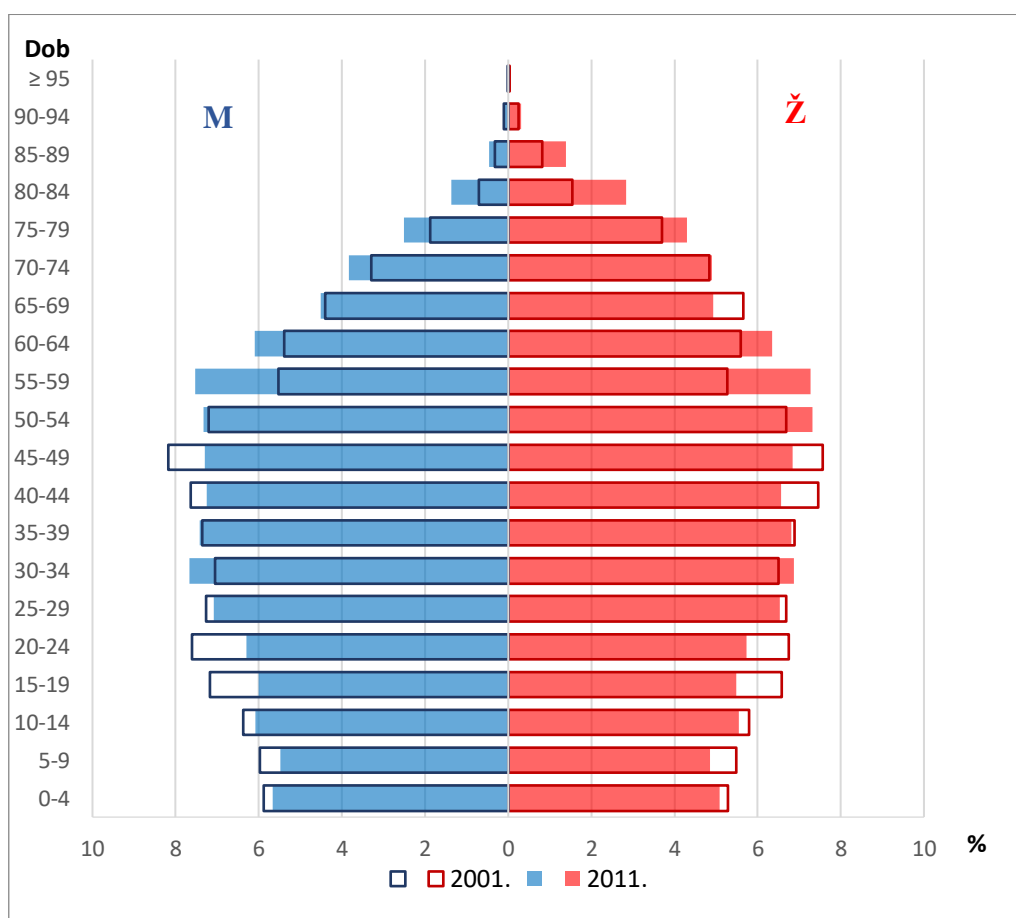
mladih 2011. godine na području Gradova Zagrebačke županije u odnosu na 2001. bilježi smanjenje, dok se koeficijent dobne ovisnosti starih povećao. Najviši koeficijent dobne ovisnosti mladih 2001. i 2011. godine ima Dugo Selo, dok najmanji 2001. bilježi Zaprešić, a 2011. godine Ivanić-Grad. Što se tiče koeficijenta dobne ovisnosti starih na području Županije najviši koeficijent kako i 2001., tako i 2011. bilježi Jastrebarsko, dok najmanji 2001. bilježi Zaprešić, a 2011. Dugo Selo (tab. 10).

Na razini općina Županije koeficijent ukupne dobne ovisnosti 2001. godine iznosio je 51,19, te 2011. godine bilježi smanjenje na 49,79. Najviši koeficijent ukupne dobne ovisnosti 2001. i 2011. godine na razini općina bilježi Žumberak, dok najniži 2001. godine bilježi općina Marija Gorica, a 2011. općina Stupnik. Koeficijent dobne ovisnosti mladih u većini općina smanjio se kao i kod Gradova, dok se koeficijent dobne ovisnosti starih povećao u gotovo polovici općina. Najviši koeficijent dobne ovisnosti mladih 2001. godine zabilježila je općina Kravarsko, dok je najniži koeficijent dobne ovisnosti mladih zabilježila općina Žumberak. Godine 2011. najviši koeficijent dobne ovisnosti bilježi Bedenica, dok najniži i dalje općina Žumberak. Što se tiče koeficijenta dobne ovisnosti starih, najveći koeficijent 2001. i 2011. godine dakako bilježi općina Žumberak, dok najmanji koeficijent 2001. godine bilježi općina Brckovljani, a 2011. godine općina Rugvica (tab. 10).

Dobno-spolna struktura stanovništva iz niza je razloga jedna od najvažniji demografskih struktura stanovništva. Njezina važnost ponajprije proizlazi iz činjenice da je demografski okvir za formiranje reprodukcijskog i radno aktivnog potencijala populacije nekog prostora, te da tendencije u njezinom razvoju izravno determiniraju mehaničko i prirodno kretanje stanovništva, te ujedno i cjelokupnu demografsku sliku određenog područja. Dakle, dobna i spolna obilježja stanovnika imaju značajan utjecaj na cjelokupno društvo i njegovu organizaciju i funkcioniranje, a ujedno su i usko povezana s razvojem stanovništva, te utječu na gospodarski razvoj određenog područja (*Wertheimer-Baletić, 1999*).

Dobno-spolna struktura ili dobno-spolna „piramida“ Zagrebačke županije vidljivo ima oblik urne, tj. takav oblik dobno-spolne strukture ukazuje na staro ili kontraktivno stanovništvo, te regresivan tip. Baza strukture, odnosno dobne skupine 0-4 suženije su te se blago šire prema dobnim skupinama zrelog stanovništva, nakon čega ponovno, pri samom vrhu strukture slijedi sužavanje. Usporedbom dobno-spolne strukture 2001. i 2011. godine, možemo primijetiti smanjenje mladog stanovništva, kako muškog tako i ženskog, te laganog povećavanja zrelog stanovništva. Godine 2011. vidljiva je značajnija promjena u dobnim

kategorijama 15-19 i 20-24 u koje su ušle generacije stanovništva rođene 1990-ih što se može protumačiti kao smanjenje rodnosti za vrijeme i nakon Domovinskog rata. Unatoč tome što Zagrebačka županija broji veći broj ženskog stanovništva, godine 2001., kao i 2011. u dobnim skupinama mladog i zrelog stanovništva veći su udjeli muškog stanovništva kao posljedica diferencijalnog nataliteta, dok se udio ženskog stanovništva povećava sa starijim dobnim skupinama, te udio ženskog stanovništva postaje veći od muškog u dobnih skupinama 60 i više, kao posljedica diferencijalnog mortaliteta (sl. 25).

Sl. 25. Dobno-spolna struktura stanovništva Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine
 Izvor: Stanovništvo prema spolu i dobi, Popis stanovništva 2001 i 2011., Državni zavod za statistiku

7. Društveno-gospodarski sastav stanovništva Zagrebačke županije

Društveno-gospodarski sastav stanovništva podrazumijeva ekonomski sastav, obrazovni sastav, te skupinu podataka o braku, obitelji i kućanstvima. Osnova društveno-gospodarskog razvoja Zagrebačke županije unatoč njenom specifičnom obliku je njezin iznimno povoljan geografski položaj, dobra prometna povezanost, te neposredna blizina glavnog grada Hrvatske.

7.1. Gospodarski sastav stanovništva

Gospodarski ili ekonomski sastav stanovništva može se promatrati u užem i širem smislu. Tako u užem smislu on obuhvaća sastav stanovništva po aktivnosti, djelatnosti i zanimanju, dok u širem smislu obuhvaća položaj u zanimanju, sektor vlasništva, kućanstva prema izvorima prihoda, veličinu posjeda i dr. (*Nejašmić, 2005*). Polazna točka analize gospodarskog, odnosno ekonomskog sastava ukupnog stanovništva nekog prostora je analiza aktivnog stanovništva, odnosno radne snage, s obzirom da neaktivne osobe ovise od aktivnih, te su uzdržavane od strane istih (*Wertheimer-Baletić, 1999*). Aktivno stanovništvo tako obuhvaća zaposlene osobe, odnosno osobe koje su u radnom odnosu koje rade puno radno vrijeme ili dio radnog vremena, sve osobe koje obavljaju neko zanimanje, a da pri tome nisu u radnom odnosu, poput primjerice osoba aktivnih u poljoprivredi, zanatstvu i sl., te nezaposlene osobe u određenom razdoblju, odnosno osobe koje su već bile zaposlene i traže posao ili osobe koje traže prvo zaposlenje. Neaktivno stanovništvo obuhvaća osobe sa samostalnim izvorom prihoda, poput primjerice umirovljenici, stipendisti i sl., te gospodarski ovisne i uzdržavane osobe poput djece do 15 godina starosti, kućanice, osobe nesposobne za rad, bolesne osobe i sl. (*Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić 2005*).

7.1.1. Sastav prema gospodarskoj aktivnosti

Kao okvirni pokazatelj gospodarskih aktivnosti izdvaja se opća stopa aktivnosti ukupnog stanovništva koja nam daje podatke o udjelu radne snage u ukupnom stanovništvu. Tako je za stanovništvo Zagrebačke županije 2011. godine ona iznosila 44,14 %, što je u odnosu na 2001. godinu kada je iznosila 47,06 % smanjenje za 3 postotna poena. Na razini cijele

Hrvatske 2011. godine opća stopa aktivnosti ukupnog stanovništva iznosila je 42,00 %. Međutim, unatoč tome što je opća stopa aktivnosti ukupnog stanovništva opći pokazatelj gospodarskih aktivnosti, te nam daje uvid u udio radne snage u ukupnom stanovništvu, ne daje nam točne podatke, odnosno ne pokazuje nam pravi stupanj gospodarske razvijenosti nekog prostora, a razlog tome je što je pod utjecajem dijela stanovništva koje ne sudjeluje u procesu rada. Stoga, bolji pokazatelj gospodarske razvijenosti nekog prostora je stopa aktivnosti radnog kontingenta³⁴ iz kojeg se radna snaga oblikuje (*Nejašmić, 2005*). Opća stopa aktivnosti radnog kontingenta tako je 2011. godine na razini Županije iznosila 64,68 %, dok je na razini upravnih gradova iznosila 65,77 %, a kod općina 62,05 %. Najvišu stopu radnog kontingenta na razini Gradova bilježe Zaprešić i Sveta Nedelja, dok najmanju Vrbovec i Ivanić-Grad, a kod općina najvišu stopu bilježi Preseka i Rakovec, dok najmanju Dubrava i Farkaševac (tab. 11). Odnos aktivnog i neaktivnog stanovništva Zagrebačke županije razlikuje se za svega nekoliko posto. Na aktivno stanovništvo 2011. godine otpada 52,76 %, dok na neaktivno stanovništvo 47,20 %, što je u odnosu na Hrvatsku pozitivniji rezultat s obzirom da je na razini Hrvatske udio neaktivnog stanovništva veći od aktivnog.³⁵ Iznad prosjeka županije nalazi se sveukupna razina Gradova s 53,95 % aktivnog stanovništva u kojoj pet od devet Gradova ima udio aktivnog stanovništva većeg od Županije, dok se razina općina nalazi ispod navedenog udjela sa 50,02 % aktivnog stanovništva, gdje je svega osam od dvadeset i pet općina koje imaju udio aktivnog stanovništva većeg od Županije, dok je ostalih sedamnaest ispod prosjeka Županije (tab. 11). Primjerice, najmanji udio aktivnog stanovništva ima općina Žumberak, te on iznosi 34,07 %. Takav odnos aktivnog i neaktivnog stanovništva i razlike između Gradova i općina ponajviše proizlazi iz demografskog praznjenja, ali i sve većeg udjela starijih dobnim skupina u udaljenijim općinama Županije, odnosno nedostatka potencijalne radne snage i postojeće radne snage.

³⁴ Stopa aktivnosti radnog kontingenta obuhvaća dobne skupine 15-64

³⁵ Aktivno stanovništvo 49,5%, neaktivno stanovništvo 50,5%

Tab.11. Aktivno i neaktivno stanovništvo, te opća stopa aktivnosti radnog kontingenta po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

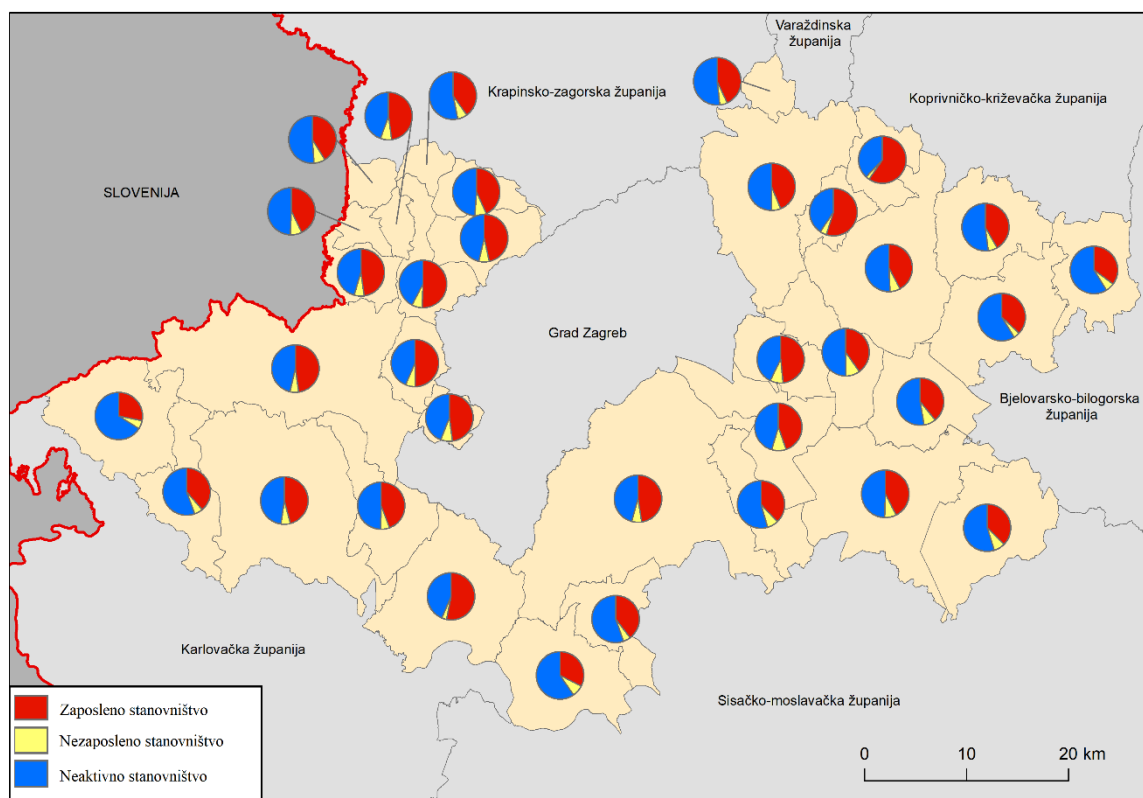
Grad / općina	Ukupno	Aktivno stanovništvo				Neaktivno stanovništvo		Opća stopa aktivnosti radnog kontingenta
		Ukupno aktivni		Zaposleni	Nezaposleni	Ukupno	%	
		svoga	%					
Gradovi	186484	100545	53,92	87722	12823	85846	46,03	65,77
Dugo Selo	14000	8008	57,20	6768	1240	5987	42,76	67,30
Ivanić-Grad	12349	6225	50,41	5258	967	6123	49,58	61,67
Jastrebarsko	13524	7051	52,14	6190	861	6436	47,59	66,62
Samobor	31765	17044	53,66	15143	1901	14715	46,32	66,36
Sveta Nedelja	14953	8429	56,37	7424	1005	6518	43,59	68,31
Sveti Ivan Zelina	13403	6714	50,09	5881	833	6679	49,83	63,61
Velika Gorica	52981	28782	54,33	25117	3665	24184	45,65	65,61
Vrbovec	12346	6082	49,26	5212	870	6257	50,68	60,77
Zaprešić	21163	12210	57,70	10729	1481	8947	42,28	68,39
Općine	79268	39653	50,02	34056	5597	39592	49,95	62,05
Bedenica	1184	571	48,23	511	60	613	51,77	61,65
Bistra	5513	2950	53,51	2564	386	2563	46,49	65,50
Brckovljani	5553	2769	49,86	2230	539	2783	50,12	59,35
Brdovec	9359	5096	54,45	4471	625	4263	45,55	66,37
Dubrava	4479	1841	41,10	1650	191	2638	58,90	51,67
Dubravica	1244	607	48,79	512	95	637	51,21	62,32
Farkaševac	1604	660	41,15	565	95	943	58,79	52,73
Gradec	3066	1477	48,17	1287	190	1589	51,83	59,04
Jakovlje	3355	1715	51,12	1447	268	1640	48,88	62,91
Klinča Sela	4349	2185	50,24	1918	267	2156	49,57	64,36
Kloštar Ivanić	5039	2388	47,39	1976	412	2651	52,61	57,44
Krašić	2300	1021	44,39	888	133	1279	55,61	62,51
Kravarско	1652	735	44,49	653	82	917	55,51	55,31
Križ	5948	2690	45,23	2217	473	3258	54,77	57,59
Luka	1154	539	46,71	462	77	614	53,21	59,18
Marija Gorica	1915	971	50,70	822	149	944	49,30	63,31
Orle	1690	766	45,33	639	127	915	54,14	58,68
Pisarovina	3100	1747	56,35	1648	99	1353	43,65	68,67
Pokupsko	1852	751	40,55	604	147	1101	59,45	54,48
Preseka	1219	757	62,10	725	32	462	37,90	73,71
Pušća	2233	1241	55,58	1073	168	992	44,42	69,25
Rakovec	1037	617	59,50	569	48	420	40,50	70,37
Rugvica	6480	3532	54,51	2896	636	2945	45,45	65,04
Stupnik	3124	1748	55,95	1498	250	1376	44,05	66,90

Žumberak	819	279	34,07	231	48	540	65,93	58,32
Ukupno	265752	140198	52,76	121778	18420	125438	47,20	64,68

Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

* Zanemareni su nepoznati podaci

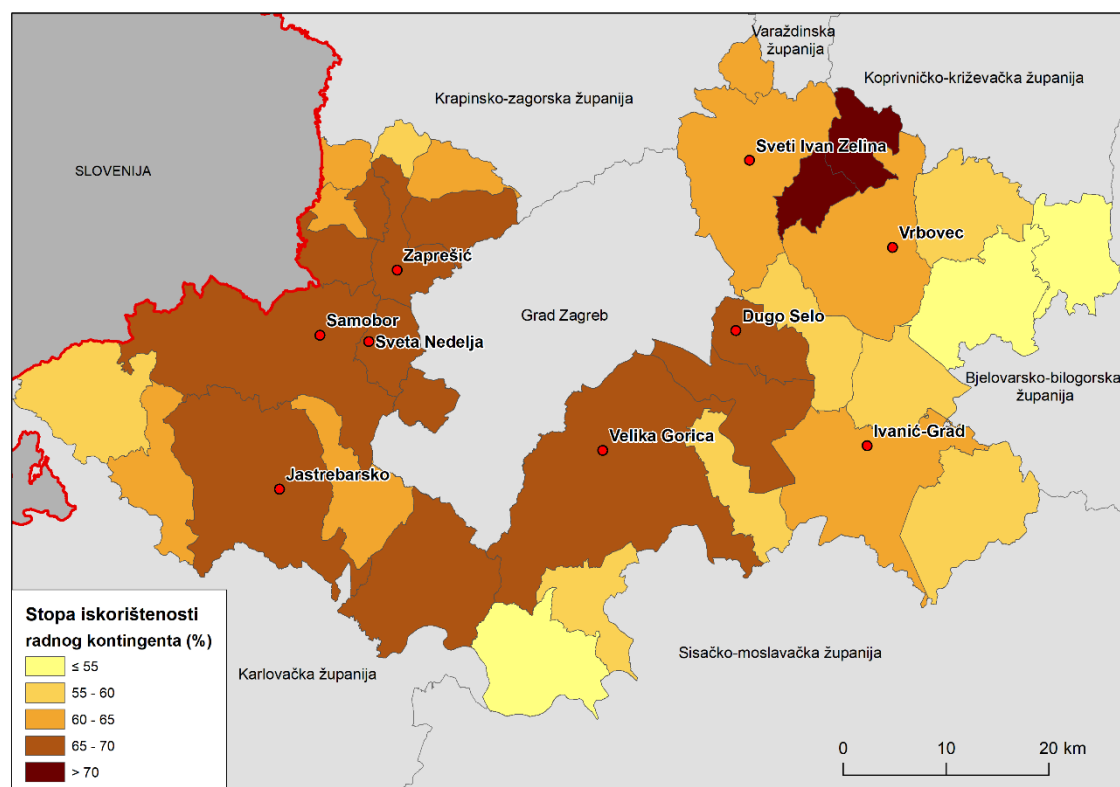
Na razini upravnih gradova i općina njih devetnaest imalo je više aktivnih od neaktivnih, od toga osam od devet Gradova, te jedanaest općina. Svi ti Gradovi i općine pretežno se nalaze uz samo granicu Županije i Grada Zagreba, odnosno uz unutarnji rub Županije te zatvaraju prstenasti prostor oko Zagreba. Unatoč tome što devetnaest Gradova i općina ima veći broj aktivnih od neaktivnih, samo njih dvanaest ima veći broj zaposlenih od neaktivnih, a to su Dugo Selo, Samobor, Sveta Nedelja, Velika Gorica, Zaprešić, Bistra, Brdovec, Pisarovina, Preseka, Pušća, Rakovec i Stupnik (sl. 26).

Sl. 26. Udio zaposlenog, nezaposlenog i neaktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovništva starog 15 i više godina po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Jedan od pokazatelja iskorištenosti ekonomske, odnosno gospodarske aktivnosti je i stopa iskorištenosti radnog kontingenta kojom se prikazuje stupanj iskorištenosti radnog kontingenta, te za razliku od opće stope aktivnosti ukupnog stanovništva obuhvaća samo populaciju koja može sudjelovati u procesu rada, te u odnos stavlja aktivno stanovništvo radne dobi i ukupno stanovništvo iste skupine (Nejašmić, 2005).³⁶

Sl. 27. Stopa iskorištenosti radnog kontingenta po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prema podacima Popisa stanovništva 2011. godine na razini Zagrebačke županije stopa iskorištenosti radnog kontingenta iznosi 64,68 %, dok je na razini Gradova nešto viša, te iznosi 65,77 %, a na razini općina nešto niža, te iznosi 62,05 %. Unatoč tome što je stopa iskorištenosti radnog kontingenta na razini gradova viša od stope iskorištenosti radnog kontingenta na razini općina, najvišu iskorištenost radne snage ima općina Preseka, zatim općina Rakovec, te Pušća i Pisarovina, a tek zatim Gradovi Zaprešić, Sveta Nedelja, te Dugo

³⁶ Stanovništvo radne dobi je stanovništvo dobih skupina od 15 do 64

Selo.³⁷ Najmanju iskorištenost radne snage imaju općine Dubrava, Farkaševac i Pokupsko, a od Gradova Vrbovec, Ivanić-Grad i Sveti Ivan Zelina (sl. 27).³⁸

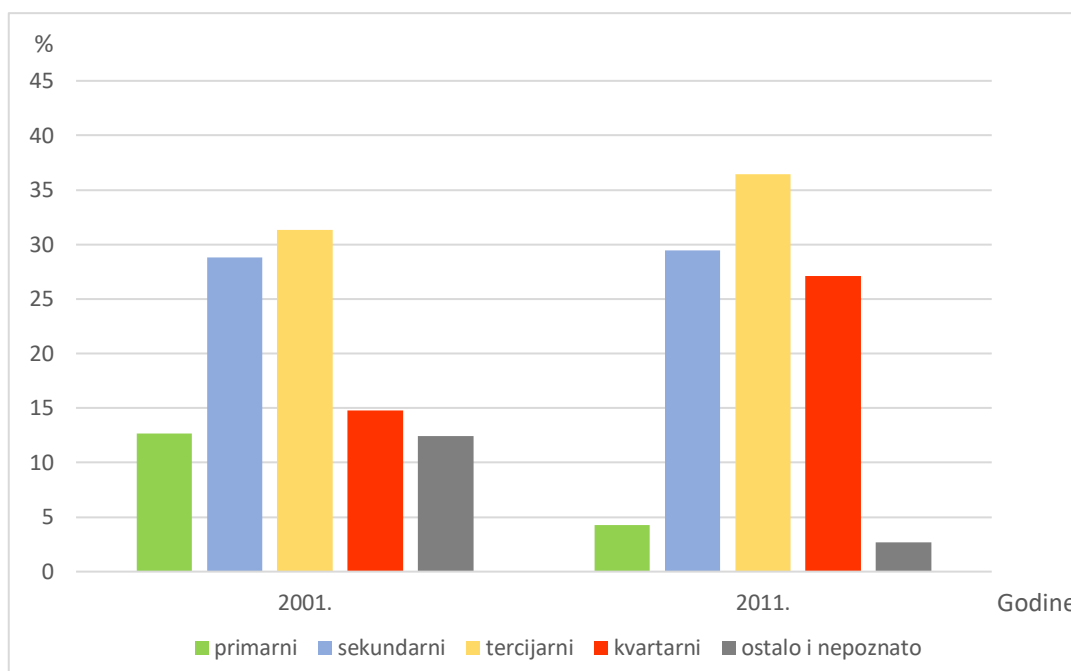
7.1.2. Sastav prema gospodarskoj djelatnosti

Gospodarski sastav prema djelatnosti odnosi se na razdiobu radne snage po djelatnostima u kojima radna snaga, odnosno aktivno stanovništvo stječe sredstva za život. Djelatnost je obilježje ekonomske, odnosno gospodarske aktivnosti poslovnog subjekta u kojem osoba obavlja ili je obavljala svoj posao, a određuje se na temelju proizvedenih dobra ili usluga koje obavljaju, a svrstavaju se u tri (četiri) osnovne skupine djelatnosti. Prvu skupinu djelatnosti čini prvi, odnosno primarni sektor koji obuhvaća poljoprivredu, ribolov i šumarstvo. Drugu skupinu djelatnosti čini drugi, sekundarni sektor koji obuhvaća rudarstvo, industriju, građevinarstvo, vodoprivredu i proizvodno obrtništvo. Treću skupinu djelatnosti čini treći, tercijarni sektor koji obuhvaća uslužno obrtništvo, promet, ugostiteljstvo, trgovinu, novčarstvo i sl., dok četvrtu skupinu djelatnosti čini četvrti, kvartarni sektor koji obuhvaća upravu, školstvo, zdravstvo, znanost, kulturu i sl. (*Nejašmić, 2005*).

Zagrebačka županija 2001. godine, kao i 2011. prema sektorima gospodarske djelatnosti odgovara strukturi III-II-I, odnosno tzv. uslužnom tipu (sl. 28), koji karakterizira i cjelokupnu Hrvatsku. Struktura III-II-I odgovara razvijenijim društvima, a posljedica je dugotrajnog procesa deagrarizacije, urbanizacije, te visokog stupnja društvene podjele rada (*Nejašmić, 2005*). Takva struktura sektora gospodarskih djelatnosti govori nam kako je najveći udio zaposlenih u tercijarnom sektoru, odnosno u uslužnim djelatnostima, zatim u sekundarnom, te naposljetku u primarnom. Za područje Zagrebačke županije važno je spomenuti i kvartarni sektor koji se u novije doba izdvaja iz tercijarnog i od 2001. do 2011. godine bilježi značajniji rast. Godine 2011. u odnosu na 2001. vidljivo je povećanje tercijarnih djelatnosti, te smanjenje primarnih djelatnosti, ali i povećanje sekundarnih djelatnosti, odnosno industrije, rudarstva, opskrbe energijom i građevinarstva, međutim unutar industrije došlo je do smanjenja udjela prerađivačke industrije koja je ujedno i vrlo važan sektor gospodarstva Zagrebačke županije.

³⁷ Preseka $a'_{(15-64)}=73,71$ %, Rakovec $a'_{(15-64)}=70,37$ %, Pušća $a'_{(15-64)}=69,25$ %, Pisarovina $a'_{(15-64)}=68,67$ %
Zaprešić $a'_{(15-64)}=68,39$ %, Sveta Nedelja $a'_{(15-64)}=68,31$ %, Dugo Selo $a'_{(15-64)}=67,30$ %

³⁸ Dubrava $a'_{(15-64)}=51,67$ %, Farkaševac $a'_{(15-64)}=52,73$ %, Pokupsko $a'_{(15-64)}=54,48$ %
Vrbovec $a'_{(15-64)}=60,77$ %, Ivanić-Grad $a'_{(15-64)}=61,67$ %

Sl. 28. Struktura zaposlenih Zagrebačke županije prema sektorima djelatnosti 2001. i 2011. godine

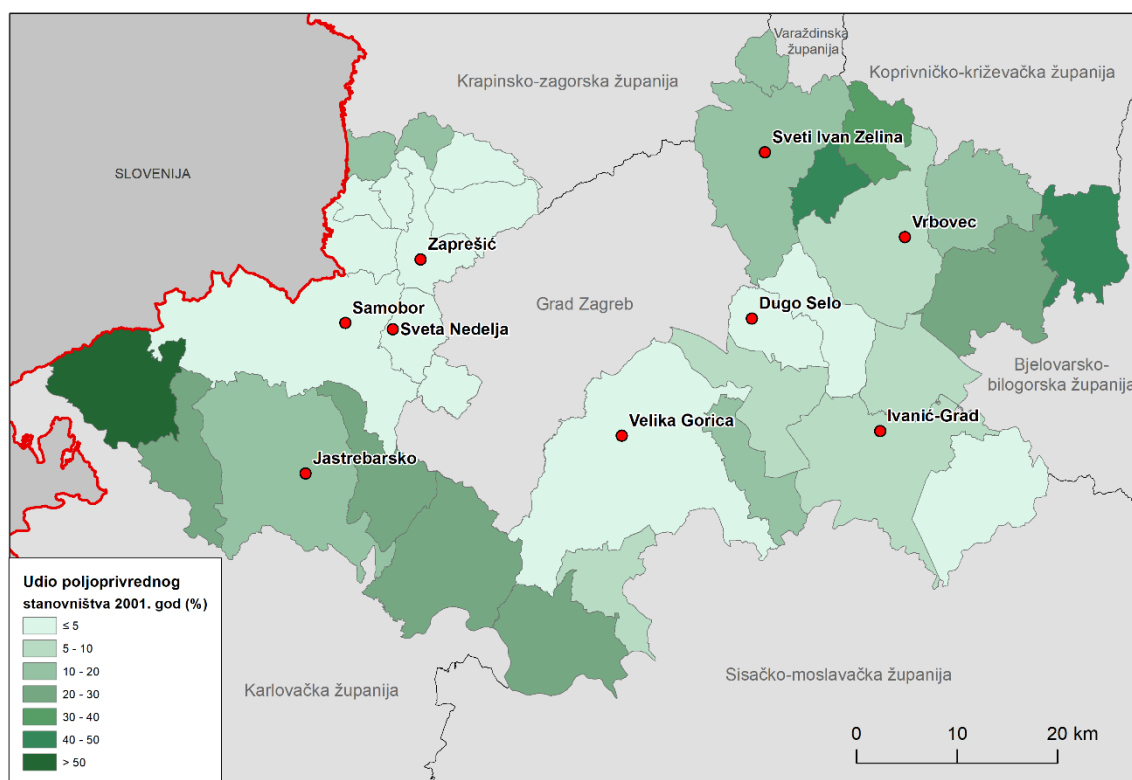
Izvor: Zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju zaposlenosti, djelatnosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001.; Zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Blizina Grada Zagreba, kao i procesi seljenja industrije i poslovnih aktivnosti iz glavnoga grada u okolice, te brojnost i veličina gospodarskih zona prednost su i potencijal za daljnji razvoj Županije, međutim javljaju se brojna ograničenja, poput primjerice neriješenih imovinskopravnih pitanja, nedovoljna komunalna opremljenosti, upravljanje zonama i sl. što značajno koči daljnja ulaganja potencijalnih investitora i daljnji razvoj Županije (Mikšaj, 2017).

Kao što je već spomenuto, udio primarnog sektora od 2001. do 2011. u značajnom je padu, a takav trend potrebno je razmotriti kroz duže vremenski razdoblje. Zagrebačka županija je prostor vrlo raznolikih prirodnih osobina, te raznolikih oblika naseljenosti. Od 1971. do 1991. godine glavnina demografskog i gospodarskog rasta Zagreba preseljava se prvenstveno u Veliku Goricu i Zaprešić, te svojim razvojem kao urbano i industrijsko središte uvjetuje procese deagrarizacije i deruralizacije svoje šire okolice pod koju prvenstveno spada Zagrebačka županija, što rezultira padom broja poljoprivrednog stanovništva na razini Županije još od 1961. godine. Proces deagrarizacije gotovo uvijek prati i proces deruralizacije, a oba procesa izazvana su industrijalizacijom i urbanizacijom. Tako 90-ih godina 20. stoljeća mnoga seoska naselja Županije koja se nalaze u

gravitacijskom području urbano-industrijskih centara i zona jačaju, dok ona koja se nalaze izvan tih centara i zona slabe ili potpuno nestaju (*Jugović i Malić, 1994*).

S obzirom na smanjenje broja poljoprivrednog stanovništva još od 1961. godine možemo vidjeti kako se takav trend nastavlja i 2001. godine. Na prostoru Zagrebačke županije kao posljedica urbanog i industrijskog razvoja Zagreba i širenja njegovog utjecaja 1990-ih godina sve je manji broj poljoprivrednog stanovništva, te je vidljivo kako je proces deagrarizacije značajno zahvatio prostor Županije. Manje od 10 % udjela poljoprivrednog stanovništva broji jedanaest općina i sedam Gradova, što je više od polovice ukupnog broja općina i upravnih gradova. Kod općina to su redom Brdovec, Stupnik, Jakovlje, Bistra, Pušća, Marija Gorica, Brdovec, Križ, Rugvica, Kloštar Ivanić i Kravarsko, a kod gradova Zaprešić, Sveta Nedelja, Dugo Selo, Velika Gorica, Samobor, Ivanić-Grad i Vrbovec (Prilog 5.). Godine 2001. svega jedna općina bilježi više od 50 % poljoprivrednog u ukupnom broju stanovnika, a to je Žumberak (sl. 29).

Sl. 29. Udio poljoprivrednog (aktivnog i uzdržavanog) u ukupnom stanovništvu po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. god.

Izvor: *Poljoprivredno stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po naseljima, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, CD-ROM*

Proces deagrarnizacije na području Županije prisutan je zahvaljujući industrijskom, tercijarnom i urbanom razvitku Županije, ali i Grada Zagreba koji svojim gospodarskim potencijalom značajno privlači stanovništvo Županije. Najsnažnija deagrarnizacija prisutna je dakako u općinama i upravnim gradovima koji se nalaze u neposrednoj blizini Zagreba, a zatim i uz glavne prometnice. Prisutno je i sve veće smanjenje ruralnih površina u korist urbanih, te do samog „smanjenja“ seoskih naselja koja gube obilježja tradicionalno izoliranih sredina. Također, deagrarnizacija izaziva i direktnu deruralizaciju, te uvjetuje direktne posljedice poput sve većih dnevnih migracija koje su u Županiji u sve većem porastu, te pojavu sve većeg broja starog stanovništva.

Iz svega navedenog moguće je potvrditi i petu hipotezu koja pretpostavlja da je pod utjecajem jačanja procesa urbanizacije, posebno naglašenog 1990-ih godina prostor Zagrebačke županije karakterizirao intenzivan proces deagrarnizacije.

7.2. Obrazovni sastav stanovništva

S razvojem društva, te prijelazom iz agrarnog u uslužno društvo, dolazi do povećanja zahtjeva za višom razinom obrazovanja stanovništva. Obrazovni sastav pruža nam uvid u razinu pismenosti i školske spreme određenog prostora, te je jedan od najznačajnijih sastava stanovništva s obzirom da formira „ljudski kapital“ potreban za daljnji gospodarski razvoj (*Nejašmić, 2005*).

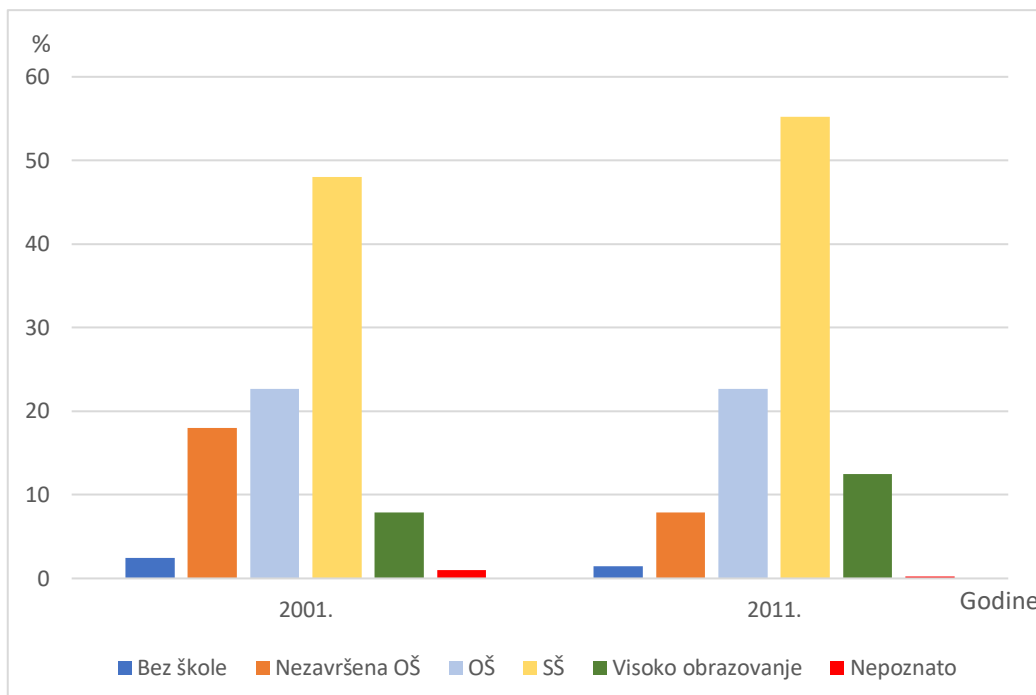
Prema Popisu stanovništva 2001. godine udio nepismenih u ukupnom sastavu stanovništva starog 10 i više godina na području Zagrebačke županije iznosio je 1,51 %, dok se 2011. godine udio nepismenih smanjio na 0,78 %. Zanimljiva je činjenica da je na razini Županije i 2001. i 2011. godine znatno veći udio nepismenih zapravo žensko stanovništvo. Na razini upravnih gradova i općina prisutna je ista situacija kao i na razini Županije. Godine 2001. udio ženskog nepismenog stanovništva iznosio je 3,53 %. Trend većeg udjela nepismenog ženskog stanovništva na razini Gradova i općina nastavlja se i 2011. godine, međutim pozitivna činjenica je da se on smanjuje (tab. 12). Godine 2001. stanovništvo staro 65 i više činilo je više od polovice nepismenog stanovništva, odnosno 59,5 %, a takav slučaj je i 2011. godine, te iznosi 53,88 %. U odnosu na 2001., 2011. godine broj nepismenih na razini Županije smanjio se za 1 935 osoba što se može pripisati smrtnosti s obzirom na koncentraciju nepismenog stanovništva u starijim dobnim skupinama.

Tab. 12. Udio nepismenog stanovništva starog 10 i više godina po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

	Spol	2001.			2011.		
		Ukupno	Nepismeno	%	Ukupno	Nepismeno	%
Gradovi	m	91578	396	0,43	95465	209	0,22
	ž	99024	1651	1,67	103866	763	0,73
	sv.	190602	2047	1,07	199331	972	0,49
Općine	m	40700	574	1,41	41229	412	1,00
	ž	43407	1532	3,53	43214	826	1,91
	sv.	84107	2106	2,50	84847	1246	1,47
Županija	m	132278	970	0,73	136694	621	0,45
	ž	142431	3183	2,23	147484	1597	1,08
	sv.	274709	4153	1,51	284178	2218	0,78

Izvor: Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni i prema starosti po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001.; Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeno i prema starosti po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prema Popisu stanovništva 2011. godine više od polovice stanovništva Zagrebačke županije starog 15 i više godine, točnije 55,25 % ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, nakon čega slijedi osnovnoškolsko obrazovanje s 22,68 %, visoko obrazovanje s 12,45 %, te naposljetku stanovništvo koje nema završenu osnovnu školu s 7,9 % i stanovništvo bez škole s 1,46 %. Pozitivna činjenica je da je na području Županije 2011. u odnosu na 2001. godinu zabilježeno smanjenje stanovništva bez škole i sa nezavršenom osnovnom školom, dok udio završenog srednjoškolskog i visokog obrazovanja polagano raste (sl. 30).

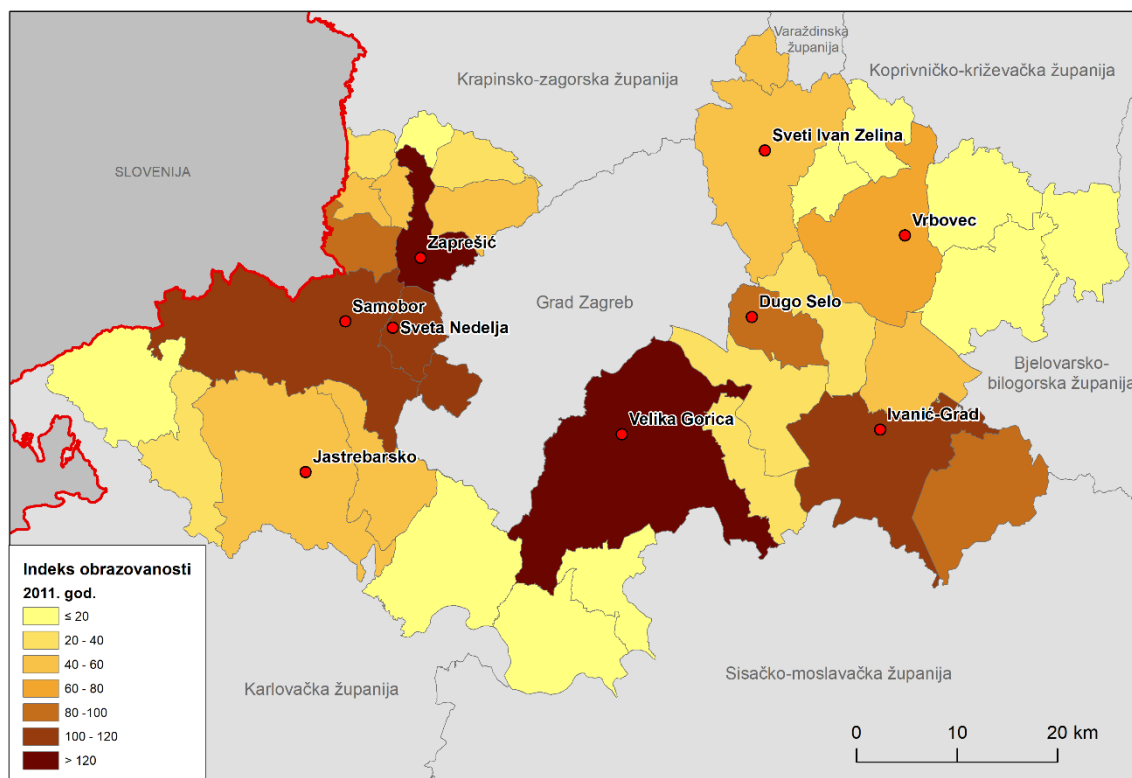
Sl. 30. Udio stanovništva 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema spolu i završenoj školi po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001.; Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Pokazatelj obrazovne strukture stanovništva pojedinih područja je indeks obrazovanosti, te on vrlo jednostavno pokazuje kakvi su obrazovni potencijali nekog područja. Sastoji se od umnoška udjela stanovništva sa završenim sekundarnim i tercijskim obrazovanjem naprama udjelu stanovništva koje nema završeno obrazovanje (*Nejašmić, 2005*). Prema Popisu stanovništva 2011. godine indeks obrazovanosti Zagrebačke županije iznosio je 73,30, što je nepovoljnije u odnosu na Hrvatsku čiji indeks obrazovanosti 2011. godine iznosi 90,6. Međutim, valja naglasiti kako je indeks obrazovanosti Zagrebačke županije 2001. godine iznosio svega 18,47, te je stoga u vremenskom razdoblju od 10 godina došlo do značajnijeg rasta indeksa obrazovanosti na području Županije. Na području Županije svega devet jedinica lokalne samouprave ima indeks obrazovanosti iznad vrijednosti indeksa Županije, a to su Zaprešić, Velika Gorica, Ivanić-Grad, Stupnik, Samobor, Sveta Nedelja, Dugo Selo, Križ i Brdovec.³⁹ Na razini Gradova i općina povoljnije obrazovne resurse dakako imaju upravni gradovi čiji indeks obrazovanosti iznosi 102,28, te je u povoljnijem položaju od same Županije, dok su općine u značajno nepovoljnijem položaju, te njihov

³⁹ Zaprešić $I_o=187,96$, Velika Gorica $I_o=120,16$, Ivanić-Grad $I_o=114,96$, Stupnik $I_o=110,58$, Samobor $I_o=109,78$, Sveta Nedelja $I_o=109,54$, Dugo Selo $I_o=99,2$, Križ $I_o=94,48$, Brdovec $I_o=80,55$

indeks obrazovanosti iznosi 30,69. Kako bi se smanjila značajna razlika između općina i Gradova, te kako bi se povećao indeks obrazovanosti na razini čitave Županije potrebno je potaknuti širenje obrazovanja, te pomak njegove razine prema višem stupnju školske spreme, naročito u ruralnim krajevima Županije.

Sl. 31. Indeks obrazovanosti stanovništva Zagrebačke županije po upravnim gradovima i općinama 2011. godine

Izvor: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

8. Kulturno-antropološki sastav stanovništva Zagrebačke županije

Kulturno-antropološki sastav stanovništva obuhvaća sastav prema narodnosti, jeziku, vjeri i sličnim obilježjima. Definiranje naroda najčešće se temelji na kulturno-gospodarskim, povijesno-etnografskim, jezičnim i sličnim kriterijima, a prema narodnosnom sastavu razlikujemo homogeni i heterogeni sastav (*Nejašmić, 2005*).⁴⁰

Sva tri pokazatelja na prostoru Zagrebačke županije prikazuju relativnu homogenost prostora. Prema narodnosnom sastavu Zagrebačka županija čini vrlo homogen prostor. Prema podacima Popisa stanovništva 2011. godine na području Županije zabilježeno je 97,05 % Hrvata, dok su ostale narodnosti činile svega 2,3 %, nepoznato 0,43 %, stanovništvo koje se izjasnilo u smislu vjerske pripadnosti 0,14 %, te ostali 0,07 %. Od ostalih narodnosti najbrojniji su bili Srbi sa 0,86 %, zatim Bošnjaci sa 0,45 %, Albanci sa 0,29 %, te Slovenci sa 0,17 %, a izjasnili su se još Crnogorci, Austrijanci, Bugari, Česi, Mađari, Makedonci, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumunji, Rusi, Rusini, Slovaci, Talijani, Turci, Ukrajinci, Vlasi i Židovi, međutim njihov udio u ukupnom stanovništvu je poprilično malen i nedovoljan za neke veće analize.

Prema jezičnom sastavu Zagrebačka županija je najhomogeniji prostor od tri navedena obilježja. Tako je prema Popisu 2011. godine na području Županije zabilježeno 98,47 % osoba čiji je materinji jezik hrvatski, dok 1,36 % osoba smatra neki drugi jezik materinjim jezikom, a 0,17 % je nepoznato. Od ostalih jezika najzastupljeniji je bosanski s 0,29 %, zatim albanski s 0,28 %, slovenski 0,16 %, te srpski s 0,13 %. Od ostalih jezika prisutni su hrvatsko-srpski, bugarski, crnogorski, češki, mađarski, makedonski, njemački, poljski, romski, rumunjski, ruski, rusinski, slovački, srpsko-hrvatski, talijanski, turski, ukrajinski, vlaški i hebrejski, međutim i njihov udio kao i kod narodnosti je izrazito malen i nedovoljan za neke veće analize.

Prema vjerskom sastavu Zagrebačka županija je kao i kod narodnosne i jezične vrlo homogen prostor, međutim s obzirom na to da su narodnosni i jezični sastav homogeniji od vjerskog, može se reći da je vjerski sastav najheterogeniji u odnosu na druga dva promatrana sastava. Prema Popisu 2011. godine prema vjerskom sastavu na području Zagrebačke županije zabilježeno je 94,34 % kršćana, od čega 92,94 % katolika, 1,01 % pravoslavaca,

⁴⁰ Homogen sastav – jedna etnička skupina čini 80 – 90 % stanovništva

Heterogen sastav – prisutno je više etničkih skupina s većim postotcima u ukupnom stanovništvu

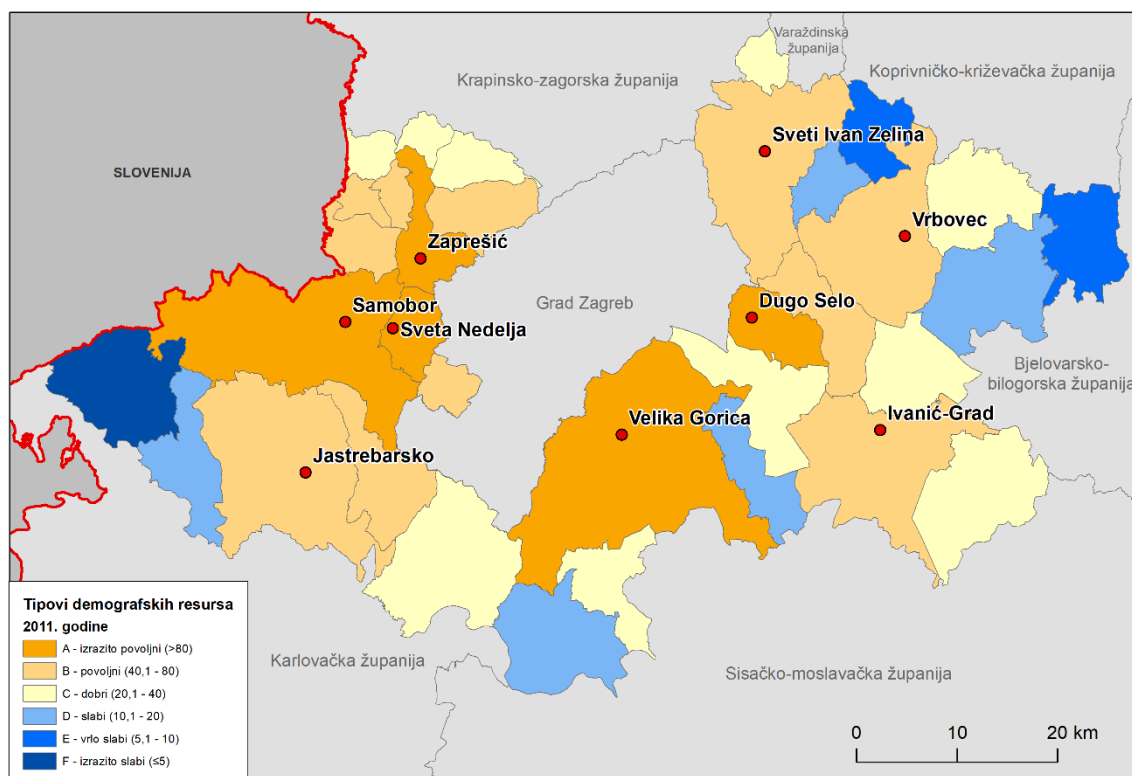
0,18 % protestanta, te 0,21 % ostalih kršćana. Od ostalih vjerskih sastava zabilježeni su još i muslimani s 0,93 %, agnostici i skeptici 0,51 %, dok ateisti čine 2,36 % stanovništva. Stanovništvo koje se ne izjašnjava ili je nepoznato čini 1,77 %.

9. Budući demografski razvoj Zagrebačke županije

Predviđanje budućeg demografskog razvoja važno je ponajviše radi produbljiivanja znanstvenih spoznaja, ali i radi određenih praktičnih razloga. Od izuzetnog je značaja jer je važno sredstvo i važan čimbenik u planiranju društveno-gospodarskog razvoja određenog prostora s obzirom da brojne sastavnice društvenog i gospodarskog života, što izravno, što posredno ovise o budućem broju i sastavu stanovništva (*Friganović, 1990; Nejašmić i Mišetić, 2004*).

Za prikaz demografskih potencijala stanovništva Zagrebačke županije odabran je indeks demografskih resursa (i_{der}) kojeg čine dvije osnovne sastavnice, a to su demografski indeks (i_{dem}) i indeks obrazovanosti (i_o). Uz demografski indeks i indeks obrazovanosti, indeks demografskih resursa dakako uključuje i demografsku masu određenog prostora koja je iskazana kao koeficijent (k). Demografski indeks složeni je pokazatelj koji sadrži opći smjer demografskih promjena u prošlom razdoblju, te sintetični pokazatelj prirodnog kretanja i dobnog sastava stanovništva, a proizlazi iz koeficijenta dinamike međupopisne promjene broja stanovnika, udjela mladog stanovništva predfertilne dobi u ukupnoj populaciji, udjela ženskog stanovništva dobne skupine 20-29 godina u ukupnoj ženskoj populaciji, te indeksa vitaliteta koji sadrži opću stopu fertiliteta, opću stopu mortaliteta, indeks starosti i udio stanovništva dobne skupine 20-39 godina u ukupnoj populaciji. Za razliku od demografskog indeksa, indeks obrazovanosti je nešto manje složen. Njegove sastavnice su udio tercijarno obrazovanog stanovništva u populaciji staroj 25 i više godina, te udio studenata u dobnoj skupini 20-24 godine. Vrijednosti koeficijenta (k) proizlaze iz z -vrijednosti, odnosno predstavlja standardizirano obilježje izračunato iz omjera odstupanja broja stanovnika jedne prostorne jedinice referentne godine od njene aritmetičke sredine, odnosno prosječnog broja stanovnika analiziranog skupa prostornih jedinica. Na temelju dobivenih vrijednosti izračunava se indeks demografskih resursa, te se na temelju vrijednosti indeksa demografskih resursa prostorne jedinice razvrstavaju u šest tipova⁴¹ demografskih resursa određenog raspona vrijednosti (*Nejašmić i Mišetić, 2010*).

⁴¹ TIP A – izrazito povoljni ($i_{der} >80$), TIP B – povoljni ($i_{der} 40,1-80$), TIP C – dobri ($i_{der} 20,1-40$), TIP D – slabi ($i_{der} 10,1-20$), TIP E – vrlo slabi ($i_{der} 5,1-10$), TIP F – izrazito slabi ($i_{der} \leq 5$)

Sl. 32. Tipovi demografskih resursa po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2011. godine

Izvor: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku; Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM; Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku; Stanovništvo prema pohađanju škole i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prema podacima Popisa stanovništva 2011. godine Zagrebačka županija pripada tipu B, odnosno povoljnim demografskim resursima. Glavna obilježja takvog tipa demografskih resursa su vrlo dobra demografska obilježja i potencijal, te visoka razina obrazovanosti (Nejašmić i Mišetić, 2010). Godine 2011. indeks demografskih resursa na području Županije iznosi 70,4. Gradovi sveukupno imaju tip A, odnosno izrazito povoljne demografske uvjete, te indeks demografskih resursa iznosi 90,1, dok općine imaju tip C, odnosno dobre demografske uvjete, te indeks demografskih resursa iznosi 34,0 (Prilog 6.). Prema priloženoj karti možemo vidjeti kako 2011. godine izrazito povoljne demografske resurse imaju samo upravni gradovi Županije i to njih pet, što je više od polovice, dok preostalih četiri imaju tip B, odnosno povoljne demografske resurse. Povoljnije demografske resurse imaju i općine koje se nalaze u neposrednoj blizini Zagreba, dok se s udaljavanjem od Zagreba i ulazak u ruralnija područja demografski resursi općina smanjuju. Najnepovoljniju demografsku sliku

ima općina Žumberak čiji su izrazito slabi demografski resursi posljedica iznimno loše biološke i obrazovne strukture stanovništva, te sve veća depopulacija prostora. Najviše općina ima tip C, odnosno dobre demografske resurse, a to su Bedenica, Dubravica, Gradec, Jakovlje, Kloštar Ivanić, Kravarsko, Križ, Luka, Pisarovina i Rugvica. Nakon tipa C, najviše općina ima tip B, povoljne demografske resurse, a to su Bistra, Brckovljani, Brdovec, Klinča Sela, Marija Gorica, Pušća i Stupnik. Slabe demografske resurse, odnosno tip D ima pet općina i to Dubrava, Krašić, Orle, Pokupsko i Rakovec, dok tip E, odnosno vrlo slabe demografske resurse imaju samo općine Farkaševac i Preseka.

Analizom sastavnica indeksa demografskih resursa na razini Gradova i općina Zagrebačke županije može se primijetiti već poznati „prstenasti prostor“ oko Zagreba kojeg karakteriziraju najpovoljniji indeksi demografskih resursa kao i svih ostalih dosad promatranih varijabli, ali i razlike između razvijenijih, urbaniziranijih gradova naspram ruralnijih općina Županije. Također, kako bi se takve razlike smanjile, te kako bi došlo do ujednačenijeg razvoja Županije važno je djelovati na gospodarski razvoj krajeva slabijih vrijednosti indeksa demografskih resursa, ali i na indeks obrazovanosti kao bitan faktor za daljnje pozitivne društveno-gospodarske promjene koje će naposljetku utjecati i na poboljšanje drugih negativnih demografskih čimbenika.

„Projekcije stanovništva nezaobilazne su pri oblikovanju gospodarske, socijalne, obrazovne, zdravstvene i drugih makroekonomskih politika kako bi se osigurala dostatna prilagodljivost promjenama“ (Wertheimer-Baletić i Akrap, 2014, str. 20). Demografski procesi rezultat su dugoročnih prošlih kretanja, kako u nastajanju, tako i u svojim budućim učincima, primjerice, trenutni dobno-spolni sastav dugoročno će utjecati na buduće demografske procese. U odnosu na 2011. godinu, prema Wertheimer-Baletić i Akrapu broj stanovnika Zagrebačke županije do 2051. godine porast će za svega 4 265 osoba. Njihova procjena proizlazi iz ukupnog broja stanovnika i dobno-spolnog sastava prema Popisu stanovništva 2011. godine, te iz serije vitalne statistike, ali i unutarnjih i vanjskih migracija promatranog razdoblja od 2008. do 2012. godine. Unatoč porastu od samo 1,34 % do 2051. godine, važno je naglasiti kako će prema procjenama Wertheimer-Baletić i Akrap Zagrebačka županija svoj maksimum broja stanovnika doživjeti 2031. godine, nakon čega slijedi pad 2041.godine na 325 986 stanovnika, te naposljetku 2051. godine na 321 871 stanovnika (tab. 13). Na temelju procjena porasta ili smanjenja ukupnog broja stanovnika Hrvatske do 2051. godine županije se mogu razvrstati u pet različitih kategorija, među kojima bi Zagrebačka županija uz Zadarsku spadala u prvu kategoriju kao jedine županije

sa zabilježenim porastom broja stanovnika i to ponajprije radi porasta broja stanovnika starih 65 i više godina. Uz porast broja stanovnika 65 i više godina, doći će i do smanjenja broja mladih za 19,7 %, te broj osoba u radnom kontingentu za 11,6 % (Akrap, 2015; Wertheimer-Baletić i Akrap, 2014).

Tab. 13. Procjena broja stanovnika Zagrebačke županije do 2051. godine

Županija	Godina				
	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.
Zagrebačka	317 606	324 867	327 532	325 986	321 871

Izvor: *Prostorni aspekt demografskih potencijala u Hrvatskoj 2011. – 2051.*, Wertheimer-Baletić i Akrap, 2014

Kako bi se potaknuo daljnji razvoj Županije kako u demografskom, tako i u gospodarskom smislu, te kako bi stvarne brojke ipak bile nešto povoljnije od trenutnih projekcija potrebno je provesti niz odgovarajućih mjera, kako na lokalnoj i regionalnoj, tako i na državnoj razini. Ponajprije je potreban nastavak pozitivnih demografskih trendova kroz daljnji rast gradova i gradskih naselja, uz zaustavljanje negativne prirodne promjene mjerama obiteljske i infrastrukturne politike. Potreban je i ravnomjerniji razmještaj stanovništva na širem području Zagrebačke županije koji je moguće ostvariti planiranjem i razmještajem novih radnih mjesta na cjelokupnom prostoru, ali i kroz potpore za zapošljavanje i samozapošljavanje. Skladniji razvoj i uređenje naselja, općina i upravnih gradova, korištenje svih prostornih, prirodnih i radnih resursa u funkciji ravnomjernijeg policentričnog urbanog, ali i ruralnog razvoja. Jedna od ključnih stavki budućeg razvoja je i ponovno oživljavanje ruralnog prostora obnovom seoskih naselja, razvojem ruralne infrastrukture, ali i razvoj ruralnih gospodarskih djelatnosti kroz uvažavanje lokalnih specifičnosti i valorizaciju lokalnih resursa, kao i ulaganje u izgradnju nedostajućih središnjih sadržaja u slabije urbanizirana i ruralna naselja. Sve u svrhu smanjenja iseljavanja mladih i zaustavljanja opadanja broja stanovnika, te preokreta demografskih trendova u općinama Županije koje su u proteklom međupopisnom razdoblju zabilježile ukupnu depopulaciju. U suprotnom doći će do ugroženog razvoja gospodarstva, a samim time i ukupnoj razvoja Županije, ali i same države (Rajić, 2015).

10. Zaključak

S godinama dolazi do problema starenja i demografskog „umiranja“ naselja unutar Županije što se negativno odražava i na razinu Gradova i općina. Takav trend demografskog „umiranja“ sve je izraženiji u perifernim dijelovima Županije, a najbolji primjer tome je općina Žumberak koja je po svim iskazanim varijablama u daleko najgorem demografskom stanju unutar Županije. Uz starenje i demografsko „umiranje“ pojedinih naselja jedan od problema Županije je i obrazovna struktura koja je ispod prosjeka Hrvatske i to unatoč blizine Zagreba, te iznimno dobre povezanosti Županije i Grada Zagreba.

Prva hipoteza: *Prostor Zagrebačke županije bilježi i bilježit će porast broja stanovnika zbog izrazite blizine Zagreba.* Navedena hipoteza na temelju analize podataka i dobivenih rezultata Popisa stanovništva od 1991. do 2011., te procjene broja stanovnika do 2051. godine može se potvrditi. Naime ova hipoteza je već djelomično potvrđena u samom startu gdje je vidljivo povećanje broja stanovnika kroz promatrana razdoblja, no glavno pitanje je bilo hoće li se takav proces odviti radi Zagreba? Niži stambeni troškovi, izrazito dobra prometna povezanost, mogućnost „mirnog“ života, te bolje prilike zapošljavanja i obrazovanja, ali prije svega neposredna blizina Zagreba omogućili su značajnu cirkulaciju stanovništva Županije u Zagreb iz čega proizlazi izrazit utjecaj Zagreba na širu okolicu koja uključuje promatrani prostor ovog rada. Iz svega navedenog može se zaključiti kako je upravo Zagreb privlačni faktor od velikog značaja za porast broja stanovnika Županije.

Druga hipoteza: *Periferna ruralna područja bilježe značajnije smanjenje broja stanovnika za razliku od ruralnih područja koja se nalaze u neposrednoj blizini većih gradova Županije.* Navedena hipoteza je na temelju analize podataka i dobivenih rezultata Popisa stanovništva od 1991. do 2011. godine potvrđena s obzirom kako je primijećeno kako upravo udaljenija ruralna područja bilježe značajnije smanjenje broja stanovnika, ali i negativnije demografske procese od onih koja se nalaze u neposrednoj blizini većih, urbaniziranih Gradova Županije.

Treća hipoteza: *Prostor Zagrebačke županije karakterizira dualnost u gustoći naseljenosti između zapadnog i istočnog dijela.* Navedena hipoteza je na temelju analize podataka i dobivenih rezultata Popisa stanovništva od 1991. do 2011. godine potvrđena s obzirom kako je primijećena značajna razlika u gustoći naseljenosti i razvijenosti između zapadnog dijela Županije kojeg karakterizira površinom manje općine i Gradovi, te veća gustoća naseljenosti

od istočnog dijela kojeg karakteriziraju površinom veće općine i Gradovi, ali manja gustoća naseljenosti. Takvoj preraspodjeli ponajprije je pridonio specifičan oblik Zagrebačke županije, te glavni prometni koridori koji su zajedničkim snagama uvjetovali niz promjena i procesa koji su djelovali na sam razmještaj stanovnika.

Četvrta hipoteza: *Prostor Zagrebačke županije karakterizira izražena dnevna cirkulacija stanovništva prema Zagrebu.* Navedena hipoteza je potvrđena. Na temelju analize podataka Popisa stanovništva 2001. godine, kao i analize podataka Stručne podloge za izradu novog Prostornog plana Zagrebačke županije iz područja demografije dobiveni su rezultati kako je u gotovo svim Gradovima i općinama visok intenzitet dnevnih migranata u Zagreb, te kako je njihov udio u konstantom porastu. Također vidljivo je kako oko Zagreba nastaje prstenasti prostor kojeg zatvaraju Gradovi i općine s preko 50 % dnevnih migranata zaposlenih i sve to ponajviše radi dobre prometne povezanosti Županije i Zagreba, te većih mogućnosti zaposlenja.

Peta hipoteza: *Pod utjecajem jačanja procesa urbanizacije, posebno naglašenog 1990-ih godina, prostor Zagrebačke županije karakterizirao je intenzivan proces deagrarizacije.* Posljednja hipoteza također je potvrđena. Na temelju podataka Popisa stanovništva 2001. godine, te dostupnoj literaturi vidljivo je kako se broj poljoprivrednog stanovništva smanjuje još od 1961. godine, a takav trend je prisutan i 2001. godine kao posljedica industrijskog, tercijarnog i urbanog razvitka Županije, ali i Grada Zagreba koji svojim gospodarskim potencijalom značajno privlači stanovništvo Županije i utječe na sve veći proces deagrarizacije u općinama i Gradovima u svojoj neposrednoj blizini, te uz glavne prometnice. Jedan od pokazatelja sve većeg procesa deagrarizacije na području Županije, ali i deruralizacije kao procesa koji nastupa paralelno uz deagrarizaciju je i podatak o tome da je 2001. godine na području Županije svega 14 općina i dva upravna grada koja bilježe udio poljoprivrednog stanovništva većeg od 10 %.

Međutim, Zagrebačka županija ima niz prednosti poput primjerice vrlo povoljnog prometno-geografskog položaj, blizine nacionalne metropole Zagreba, očuvanih resursa prostora, poput krajolika, prirode i kulturno-povijesne baštine, te brojnih drugih koji bi u dogledno vrijeme u budućnosti mogli osigurati relativno dobre mogućnosti daljnjeg razvoja, kako gospodarskog tako i demografskog. Rast stanovništva Zagrebačke županije, kao i sve ostale pozitivne komponente budućeg demografskog razvoja u narednom razdoblju ovisit će o

demografskim i ukupnim, društvenim i gospodarskim kretanjima u samoj Županiji, ali i njenom okruženju, poput primjerice Zagreba, ali i Hrvatske u cjelini.

Literatura

- Akrap, A., 2015: *Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051.*, Bogoslovna smotra, 85 (2015) 3, 855-881
- Boban, Lj., 1993: *Hrvatske granice od 1918. do 1993. godine*, Školska knjiga, Zagreb, III. izd., str. 23-30
- Friganović, M., 1990: *Demogeografija – stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb
- Friganović, M., 1992: *Promjene u dinamici stanovništva Hrvatske 1981. – 1991. kao funkcija urbanizacije*, Geografski glasnik, Vol. 54, No. 1, 63-74, Zagreb
- Jugović, M., Malić, A., 1994: *Tok deagrarizacije i deruralizacije u Zagrebačkoj županiji*, Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja, No. 123-124, str. 43-52, Zagreb
- Klempić Bogadi, S., Lajić, I., 2014: *Suvremena migracijska obilježja statističkih jedinica Republike Hrvatske*, Migracijske i etničke teme, Vol. 30 No. 3, str. 437-477
- Kos, G., 1991: *Zagrebačka županija (1848-1918)*, Arhivski vjesnik, Zagreb, 34-35 (1991. – 1992.), 35-36, str. 89-96
- Mikačić, V., 2000: *Prostorna pokretljivost stanovništva Hrvatske – unutarnje migracije*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 62. No. 1., 2000.
- Mikšaj, K., 2017: *Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020.*, Glasnik Zagrebačke županije, Zagreb, br. 29, 9-11
- Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb
- Nejašmić, I., Toskić, A., 2000: *Razmještaj stanovništva u Republici Hrvatskoj – dio općih demografskih i društveno – gospodarskih procesa*, Geoadria, Zadar, Vol. 5, No. 1, str. 93-104
- Nejašmić, I., Toskić, A., 2013: *Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive*, Hrvatski geografski glasnik, Vol 75. No.1., str. 89-110, Zagreb
- Nejašmić, I., Mišetić, R., 2004: *Buduće kretanje broja stanovnika Hrvatske: projekcija 2001. – 2031.*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 13, No. 4-5, str. 72-73
- Nejašmić, I., Mišetić, R., 2010: *Sintetični pokazatelji demografskog resursa: doprinos tipologiji hrvatskog prostora*, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 72, No. 1, str 49-62, Zagreb
- Pavić, Ž., 2001: *Grad i gradski rub*, Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol.2, No. 4, Zagreb
- Rajić, N., 2015: *Stručna podloga za izradu novog Prostornog plana Zagrebačke županije iz područja demografije*, Zavod za Prostorno uređenje Zagrebačke županije

- Šterc, S., Komušanac, M., 2011: *Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 21, No. 3 (117), str. 693-713, Zagreb
- Vrbošić, J., 1992: *Povijesni pregled razvitka županijske uprave i samouprave u Hrvatskoj*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 1 No. 1 (1), 1992, Osijek
- Vresk, M., 1993: *Prometne osovine i osovine urbanizacije Središnje Hrvatske*, Geografski glasnik, Zagreb, br. 55, str. 81-88
- Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb
- Wertheimer-Baletić, A., 2003: *Dugoročni demografski procesi u Hrvatskoj u svjetlu popisa stanovništva 2001. godine*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol. 1, No.1, Zagreb
- Wertheimer-Baletić, A., 2004: *Depopulacija i starenje stanovništva - temeljni demografski procesi u Hrvatskoj*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
- Wertheimer-Baletić, A., Akrap, A., 2014: *Prostorni aspekt demografskih potencijala u Hrvatskoj 2011. – 2051.*, Zbornik radova znanstvenog skupa Razvojni potencijali hrvatskog gospodarstva, str. 19–51
- Živić, D., 2003: *Suvremene tendencije u razvoju stanovništva Hrvatske*, Diacovensia: teološki prilozi, Vol. 11, No. 2, Zagreb
- Živić, D., Pokos, N., 2005: *Odabrani sociodemografski indikatori razvijenosti Hrvatske i županija*, Revija za sociologiju, Vol. 36 No. 3-4, str. 207-224
- Živić, D., Turk, I., Pokos, N., 2014: *Regionalni aspekti depopulacije Hrvatske (1991. – 2011.)*, Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti, Vol. 18, No. 1-2, str. 231-251

Izvori

Digital Elevation Model over Europe, European Environment Agency, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/eu-dem#tab-original-data>, (20.9.2019.)

Državna geodetska uprava, <https://geoportal.dgu.hr/#/menu/podaci-o-slojevima>, (01.09.2019.)

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.: metodološka objašnjenja, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Broj dnevnih migranata, po naseljima, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011. Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju zaposlenosti, djelatnosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Poljoprivredno stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po naseljima, Popis stanovništva 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni i prema starosti po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni i prema starosti po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo staro 15 i više godina prema spolu i završenoj školi po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo prema vjeri po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo prema materinskom jeziku po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstva i stanova: Stanovništvo prema pohađanju škole i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Procjene stanovništva Republike Hrvatske 2012. – 2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb

Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2001. po županijama, gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2011. po županijama, gradovima i općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018, podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis grafičkih prikaza

Sl. 1. Geografski smještaj i položaj Zagrebačke županije te administrativno-teritorijalni ustroj županije

SL. 2. Prometno-geografski položaj Zagrebačke županije

Sl. 3. Visinska obilježja reljefa Zagrebačke županije

Sl. 4. Veličina i brojnost općina i upravnih gradova prema broju stanovnika Zagrebačke županije 1991., 2001. i 2011. godine

Sl. 5. Općine i upravni gradovi Zagrebačke županije prema broju stanovnika 2011. godine

Sl. 6. Gustoća naseljenosti Zagrebačke županije 2011. godine

Sl. 7. Stope nataliteta i mortaliteta Zagrebačke županije od 1991. do 2018. godine

Sl. 8. Stope prirodne promjene po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2001. godine

Sl. 9. Stope prirodne promjene po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2011. godine

Sl. 10. Vitalni indeks Zagrebačke županije i Republike Hrvatske od 1991. do 2018. godine

Sl. 11. Vitalni indeks po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije od 2003. do 2010. godine

- Sl. 12. Vitalni indeks po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije od 2011. do 2018. godine
- Sl. 13. Doseљeno stanovništvo Zagrebačke županije 2001. godine
- Sl. 14. Doseљeno stanovništvo Zagrebačke županije 2011. godine
- Sl. 15. Udio doseљenog u ukupnom broju stanovništva po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2001. godine
- Sl. 16. Udio doseљjenih u ukupnom broju stanovnika po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2011. godine
- Sl. 17. Udio aktivnog stanovništva Zagrebačke županije koje dnevno cirkulira u mjesto rada 2001. godine
- Sl. 18. Udio aktivnog stanovništva Zagrebačke županije koje dnevno cirkulira u mjesto rada 2011. godine
- Sl. 19. Udio dnevnih migranata u ukupnom broju stanovnika po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine
- Sl. 20. Udio dnevnih migranata u Zagrebu u ukupnom broju zaposlenih po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. godine
- Sl. 21. Udio dnevnih migranata u Zagrebu u ukupnom broju zaposlenih po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine
- Sl. 22. Tipovi općeg kretanja stanovništva po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije za razdoblje od 2001. do 2011. godine
- Sl. 23. Indeks starosti (60+/0-19) po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. godine
- Sl. 24. Indeks starosti (60+/0-19) po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine
- Sl. 25. Dobno-spolna struktura Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine
- Sl. 26. Udio zaposlenog, nezaposlenog i neaktivnog stanovništva u ukupnom broju stanovništva starog 15 i više godina po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Sl. 27. Stopa iskorištenosti radnog kontingenta po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Sl. 28. Struktura zaposlenih Zagrebačke županije prema sektorima djelatnosti 2001. i 2011. godine

Sl. 29. Udio poljoprivrednog (aktivnog i uzdržavanog) u ukupnom stanovništvu po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. godine

Sl. 30. Udio stanovništva 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Sl. 31. Indeks obrazovanosti stanovništva Zagrebačke županije po upravnim gradovima i općinama 2011. godine

Sl. 32. Tipovi demografskih resursa po općinama i upravnim gradovima Zagrebačke županije 2011. godine

Popis tablica

Tab. 1. Broj i udio stanovnika upravnih gradova Zagrebačke županije u ukupnom broju stanovnika Županije od 1991. godine

Tab. 2. Broj i udio stanovnika općina Zagrebačke županije u ukupnom broju stanovnika Županije od 1991. godine

Tab. 3. Gustoća naseljenosti (stan./km²) upravnih gradova Zagrebačke županije 1991., 2001., 2011. godine

Tab. 4. Gustoća naseljenosti (stan./km²) općina Zagrebačke županije 1991., 2001., 2011. godine

Tab. 5. Ukupno kretanje broja stanovnika Zagrebačke županije od 1991. do 2011. godine

Tab. 6. Ukupno kretanje stanovništva Zagrebačke županije od 1857. do 2011. godine

Tab. 7. Prirodno kretanje, migracijski saldo i tipovi općeg kretanja stanovništva po gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. – 2011. godine

Tab. 8. Koeficijent feminiteta po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Tab. 9. Tipovi stanovništva prema dobnom sastavu prema upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Tab. 10. Koeficijent ukupne dobne ovisnosti, dobne ovisnosti mladih i dobne ovisnosti starih po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Tab. 11. Aktivno i neaktivno stanovništvo, te opća stopa aktivnosti stanovništva po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Tab. 12. Udio nepismenog stanovništva starog 10 i više godina po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Tab. 13. Procjena broja stanovnika Zagrebačke županije do 2051. godine

Prilozi

Prilog 1. Vitalni indeks po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije

Gradovi/općine	Vi 2003.-2010.	Vi 2011.-2018.
Gradovi	103,30	92,12
Dugo Selo	159,81	146,67
Ivanić-Grad	81,08	80,03
Jastrebarsko	65,00	64,83
Samobor	88,12	82,16
Sveta Nedelja	131,55	113,51
Sveti Ivan Zelina	77,55	64,46
Velika Gorica	124,92	103,28
Vrbovec	83,00	73,97
Zaprešić	124,43	106,40
Općine	72,62	67,64
Bedenica	78,89	68,00
Bistra	83,30	65,52
Brckovljani	109,53	96,41
Brdovec	100,00	96,57
Dubrava	48,94	41,82
Dubravica	52,41	52,75
Farkaševac	47,57	46,78
Gradec	51,86	61,48
Jakovlje	74,81	69,23
Klinča Sela	79,72	65,54
Kloštar Ivanić	98,16	84,57
Krašić	37,88	36,41
Krvarsko	73,81	68,33
Križ	65,09	58,57
Luka	72,84	77,30
Marija Gorica	91,98	62,70
Orle	50,87	60,82
Pisarovina	57,22	56,08
Pokupsko	50,76	40,98
Preseka	49,40	37,09
Pušća	100,00	85,09
Rakovec	50,98	50,34
Rugvica	104,55	98,84
Stupnik	109,20	110,57
Žumberak	14,80	17,51
Ukupno	92,22	83,70

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku

Prilog 2. Doseljeno u ukupnom broju stanovnika po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. godine

Gradovi/ općine	Ukupan broj stanovnika	Ukupno doseljenih	Unutarnja imigracija	Vanjska imigracija	Nepoznato	Udio doseljenih (%)
GRADOVI	214992	122092	100201	21257	634	56,79
Dugo Selo	14300	9762	6122	3593	47	68,27
Ivanić-Grad	14723	8581	6720	1836	25	58,28
Jastrebarsko	16689	7417	6783	603	31	44,44
Samobor	36206	18153	16288	1796	69	50,14
Sveta Nedelja	15506	8939	7574	1299	66	57,65
Sveti Ivan Zelina	16268	7434	6206	1193	35	45,70
Velika Gorica	63517	38357	31115	6962	280	60,39
Vrbovec	14658	7857	6308	1509	40	53,60
Zaprešić	23125	15592	13085	2466	41	67,42
OPĆINE	94704	46112	36486	9373	253	48,69
Bedenica	1522	454	437	15	2	29,83
Bistra	6098	2027	1510	500	17	33,24
Brckovljani	6816	4712	3126	1565	21	69,13
Brdovec	10287	5793	4483	1281	29	56,31
Dubrava	5478	2841	2375	448	18	51,86
Dubravica	1586	641	587	51	3	40,42
Farkaševac	2102	1060	925	131	4	50,43
Gradec	3920	2028	1677	341	10	51,73
Jakovlje	3952	1118	1035	76	7	28,29
Klinča Sela	4927	2303	2032	260	11	46,74
Kloštar Ivanić	6038	3196	2015	1164	17	52,93
Krašić	3199	1097	1002	88	7	34,29
Krvarsko	1983	620	570	44	6	31,27
Križ	7406	4096	3299	762	35	55,31
Luka	1419	595	563	27	5	41,93
Marija Gorica	2089	982	881	99	2	47,01
Orle	2145	941	796	140	5	43,87
Pisarovina	3697	1098	1022	64	12	29,70
Pokupsko	2492	716	675	38	3	28,73
Preseka	1670	623	592	22	9	37,31
Pušća	2484	1340	1200	136	4	53,95
Rakovec	1350	469	403	63	3	34,74
Rugvica	7608	5171	3479	1675	17	67,97
Stupnik	3251	1749	1400	346	3	53,80
Žumberak	1185	442	402	37	3	37,30
UKUPNO	309696	168204	136687	30630	887	54,31

Izvor: Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku

Prilog 3. Doseљeno u ukupnom broju stanovnika po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2011. godine

Grad/ općina	Ukupan broj stanovnika	Ukupno doseљjenih	Unutarnje imigracije	Vanjske imigracije	Nepoznato	Udio doseљjenih (%)
GRADOVI	223068	132205	107934	24271	109	59,27
Dugo Selo	17466	11855	8302	3553	8	67,87
Ivanić-Grad	14548	8408	6543	1865	1	57,79
Jastrebarsko	15866	8044	6753	1291	36	50,70
Samobor	37633	20374	17541	2833	4	54,14
Sveta Nedelja	18059	11272	9637	1635	3	62,42
Sveti Ivan Zelina	15959	7977	6563	1414	10	49,98
Velika Gorica	63517	38709	31731	6978	8	60,94
Vrbovec	14797	8277	6563	1714	37	55,94
Zaprešić	25223	17289	14301	2988	2	68,54
OPĆINE	94538	50892	41227	9665	69	53,83
Bedenica	1432	491	465	26	-	34,29
Bistra	6632	3525	2874	651	-	53,15
Brckovljani	6837	4586	3346	1240	-	67,08
Brdovec	11134	6828	5234	1594	1	61,33
Dubrava	5245	2970	2512	458	-	56,63
Dubravica	1437	606	529	77	-	42,17
Farkaševac	1937	1003	837	166	-	51,78
Gradec	3681	1925	1529	396	1	52,30
Jakovlje	3930	1418	1263	155	15	36,08
Klinča Sela	5231	2685	2309	376	6	51,33
Kloštar Ivanić	6091	3423	2569	854	-	56,20
Krašić	2640	1026	868	158	-	38,86
Kravarско	1987	766	672	94	-	38,55
Križ	6963	3957	3235	722	2	56,83
Luka	1351	559	519	40	-	41,38
Marija Gorica	2233	1248	1094	154	-	55,89
Orle	1975	1008	846	162	7	51,04
Pisarovina	3689	1428	1287	141	-	38,71
Pokupsko	2224	795	724	71	-	35,75
Preseka	1448	585	542	43	-	40,40
Pušća	2700	1473	1296	177	-	54,56
Rakovec	1252	471	407	64	-	37,62
Rugvica	7871	5348	3993	1355	8	67,95
Stupnik	3735	2333	1948	385	29	62,46
Žumberak	883	435	329	106	-	49,26
UKUPNO	317606	183097	149161	33936	178	57,65

Izvor: Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prilog 4. Dnevni migranti (aktivni koji obavljaju zanimanje) po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. i 2011. godine

Grad/ općina	Aktivni koji obavljaju zanimanje									
	Ukupno		Rade u drugom naselju istog grada/općine		Rade u drugom gradu/općini iste županije		Rade u drugoj županiji		Rade u inozemstvu	
	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.
Gradovi	49787	56771	12154	14172	3583	5904	33910	43301	2	81
Dugo Selo	2882	4717	241	281	242	488	2391	3947	0	1
Ivanić-Grad	2256	2741	990	781	277	418	979	1542	0	0
Jastrebarsko	3465	4350	1218	1458	277	424	1969	2468	0	0
Samobor	8779	11310	2696	3389	950	1503	5123	6369	1	49
Sveta Nedelja	4314	1201	599	880	649	940	3064	4332	0	10
Sveti Ivan Zelina	3166	6162	1245	1548	117	225	1799	2393	0	0
Velika Gorica	15673	4166	3065	3752	261	538	12263	14260	1	8
Vrbovec	2920	18558	1696	1514	340	556	875	1496	0	0
Zaprešić	6332	3566	404	569	470	812	5447	6494	0	13
Općine	19971	32736	2467	2988	6012	7312	11437	15683	3	66
Bedenica	312	7888	20	44	173	137	119	163	0	0
Bistra	1475	344	3	200	239	345	1230	1577	0	1
Brckovljani	1285	2123	173	228	328	434	780	1146	0	1
Brdovec	2908	1809	456	446	673	918	1770	2481	0	43
Dubrava	639	3888	141	215	319	358	177	294	0	0
Dubrava	365	867	51	42	100	148	213	237	1	11
Farkaševac	207	438	10	20	101	140	96	122	0	0
Gradec	780	282	183	124	308	378	288	427	0	0
Jakovlje	1006	929	49	44	179	206	778	950	0	0
Klinča Sela	1319	1200	62	118	281	360	976	1134	0	0
Kloštar Ivanić	1112	1612	83	129	707	835	321	571	0	0
Krašić	498	1535	148	161	159	194	188	274	0	3
Krvarsko	413	632	26	29	230	276	154	253	0	0
Križ	1445	558	492	346	497	612	450	715	1	0
Luka	353	1673	10	13	91	101	251	270	0	0
Marija Gorica	569	384	24	40	233	245	308	414	0	5
Orle	466	704	21	23	218	241	222	276	0	0
Pisarovina	659	540	215	216	70	110	370	572	0	0
Pokupsko	444	898	28	29	268	251	147	207	0	0
Preseka	229	487	21	27	177	195	31	70	0	0
Pušća	717	292	28	46	270	292	416	534	1	1
Rakovec	146	873	13	25	103	127	30	64	0	0
Rugvica	1734	216	196	334	147	266	1387	1840	0	0
Stupnik	771	2440	0	63	62	91	709	1046	0	1

Žumberak	119	124	14	26	79	52	26	46	0	0
UKUPNO	69758	89507	14621	17160	9595	13216	45347	58984	5	147

Izvor: Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2001., Dnevni i tjedni migranti, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku

Prilog 5. Udio poljoprivrednog (aktivnog i uzdržavanog) u ukupnom stanovništvu po upravnim gradovima i općinama Zagrebačke županije 2001. god.

Gradovi/općine	Poljoprivredno stanovništvo			Udio poljoprivrednog stanovništva (%)
	Ukupno	Aktivno	Uzdržavano	
Gradovi	9068	6414	2654	4,2
Dugo Selo	171	115	56	1,2
Ivanić-Grad	824	551	273	5,6
Jastrebarsko	2497	1983	514	15,0
Samobor	674	477	197	1,9
Sveta Nedelja	129	89	40	0,8
Sveti Ivan Zelina	2207	1540	667	13,6
Velika Gorica	1033	658	375	1,6
Vrbovec	1392	907	485	9,5
Zaprešić	141	94	47	0,6
Općine	11626	8379	3247	12,3
Bedenica	298	199	99	19,6
Bistra	156	111	45	2,6
Brckovljani	275	182	93	4,0
Brdovec	83	60	23	0,8
Dubrava	1194	835	359	21,8
Dubravica	226	147	79	14,2
Farkaševac	887	557	330	42,2
Gradec	644	435	209	16,4
Jakovlje	64	41	23	1,6
Klinča Sela	1106	941	165	22,4
Kloštar Ivanić	508	337	171	8,4
Krašić	936	755	181	29,3
Kravarско	191	120	71	9,6
Križ	336	184	152	4,5
Luka	188	147	41	13,2
Marija Gorica	73	49	24	3,5
Orle	332	238	94	15,5
Pisarovina	1073	864	209	29,0
Pokupsko	675	440	235	27,1
Preseka	586	390	196	35,1

Pušća	77	45	32	3,1
Rakovec	645	449	196	47,8
Rugvica	423	325	98	5,6
Stupnik	42	28	14	1,3
Žumberak	608	500	108	51,3
Ukupno	20694	14793	5901	6,7

Izvor: Poljoprivredno stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po naseljima, Popis stanovništva 2001., Državni zavod za statistiku, CD-ROM

Prilog 6. Indeks demografskih rezervi Zagrebačke županije po upravnim gradovima i općinama 2011. godine

Grad/općina	k	idem	io	ider	TIP
Gradovi	0,05	252,25	1550,3	90,1	A
Dugo Selo	0,05	891,0	1279,4	108,5	A
Ivanić-Grad	0,05	167,2	1073,2	62,0	B
Jastrebarsko	0,05	101,7	1127,6	61,5	B
Samobor	0,05	176,0	1910,0	104,3	A
Sveta Nedelja	0,05	406,9	1703,1	105,5	A
Sveti Ivan Zelina	0,05	139,5	661,6	40,1	B
Velika Gorica	0,05	297,3	1728,1	101,3	A
Vrbovec	0,05	200,1	795,1	49,8	B
Zaprešić	0,05	355,6	2608,4	148,2	A
Općine	0,05	157,5	523,5	34,0	C
Bedenica	0,05	148,8	279,7	21,4	C
Bistra	0,05	201,3	818,1	51,0	B
Brckovljani	0,05	481,8	366,6	42,4	B
Brdovec	0,05	248,2	1076,9	66,3	B
Dubrava	0,05	59,2	287,9	17,4	D
Dubravica	0,05	56,6	504,5	28,1	C
Farkaševac	0,05	86,0	103,0	9,4	E
Gradec	0,05	136,7	271,9	20,4	C
Jakovlje	0,045	165,6	394,4	25,2	C
Klinča Sela	0,05	142,9	831,3	48,7	B
Kloštar Ivanić	0,05	288,5	489,5	38,9	C
Krašić	0,05	28,8	252,9	14,1	D
Kravarско	0,05	196,3	397,0	29,7	C
Križ	0,05	102,0	622,9	36,2	C
Luka	0,05	136,8	382,6	26,0	C
Marija Gorica	0,05	123,4	846,6	48,5	B
Orle	0,05	82,3	177,6	13,0	D
Pisarovina	0,05	95,5	500,7	29,8	C

Pokupsko	0,05	53,4	202,1	12,8	D
Preseka	0,05	44,8	125,3	8,5	E
Pušća	0,05	228,9	967,3	59,8	B
Rakovec	0,05	97,9	293,1	19,5	D
Rugvica	0,05	438,3	323,0	38,1	C
Stupnik	0,045	406,2	1199,2	72,2	B
Žumberak	0,05	1,5	97,4	4,9	F
Zagrebačka županija	0,05	217,86	1190	70,4	B

Izvor: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku; Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2018., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb; Naselja i stanovništvo Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM; Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011, Državni zavod za statistiku; Stanovništvo prema pohađanju škole i spolu, po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011, Državni zavod za statistiku